

Aftenskolen i folkeoplysningspolitikken

Steffen Hartje

Fritid & Samfund

Aftenskolen i folkeoplysningspolitikken

Aftenskolen i folkeoplysningspolitikken

Steffen Hartje

Titel

Aftenskolen i folkeoplysningspolitikken

Forfatter

Steffen Hartje

Layout, opsætning og korrektur

Fritid & Samfund

Tryk

Fjerritslev Tryk, Fjerritslev

Udgave

1. udgave, november 2015

ISBN

978-87-90589-10-3 (paperback)

978-87-90589-11-0 (PDF)

Udgiver

Fritid & Samfunds Forlag

Skt. Nicolaus Gade 2, 8000 Aarhus C

Tlf.: +45 61 51 85 50

fritid@fritid-samfund.dk

www.fritid-samfund.dk

Det er tilladt at citere fra denne rapport med tydelig kildehenvisning.

*Projektet er støttet af Kulturministeriets puljemidler
til udvikling og omstilling af den lokale
folkeoplysning, administreret
af Dansk Folkeoplysnings Samråd*

Forord

Ved den seneste vedtagne ændring af folkeoplysningsloven blev det som en nyskabelse pålagt kommunerne at udforme en folkeoplysningspolitik, som de i høj grad selv kan bestemme indholdet af, bortset fra at følgende temaer skal indgå i den:

- Rammer for den folkeoplysende voksenundervisning og det frivillige folkeoplysende foreningsarbejde, herunder de fysiske rammer.
- Samspil og sammenhæng mellem den støtteberettigede folkeoplysningsvirksomhed og selvorganiserede grupper og aktiviteter. (Herunder skal der etableres en udviklingspulje).
- Samspil mellem den folkeoplysende virksomhed og de øvrige politikområder.
- Afgrænsning af aktiviteter inden for den folkeoplysende virksomhed i forhold til andre tilgrænsende aktiviteter.
- Omfanget og karakteren af brugerinddragelsen af den folkeoplysende virksomhed i kommunen (herunder nedsættelse af et § 35, stk. 2-udvalg).

I forlængelse af gennemførelsen af det nye lovkrav lavede Fritid & Samfund på vegne af de landsdækkende organisationer på folkeoplysningsområdet en undersøgelse af, hvordan processen med at lave de nye politikker foregik i kommunerne, samt hvilket indhold de havde. Undersøgelsen, der omfattede alle 98 kommuner i landet, og som målgruppe havde alle medlemmer af folkeoplysningsudvalgene (der nu i loven benævnes som § 35, stk. 2-udvalg), viste en meget stor opbakning til det statslige krav om, at der skal laves en folkeoplysningspolitik både fra foreningsrepræsentanter og kommunalpolitikere i § 35, stk. 2-udvalgene. På det tidspunkt undersøgelsen blev lavet (2013), var det ikke muligt at lave en egentlig evaluering af, hvilken effekt den nye folkeoplysningspolitik konkret havde fået for foreningslivet og den folkeoplysende voksenundervisning, bl.a. fordi mange kommuner kom sent i gang med at lave politikkerne. Det er denne mangel, som denne undersøgelse forsøger at råde bod på ved at undersøge folkeoplysningspolitikens betydning i forhold til et af de tre store områder, der får støtte fra folkeoplysningsloven: Den folkeoplysende voksenundervisning.

Undersøgelsen består af tre hovedelementer:

1. En analyse af folkeoplysningspolitikkerne med henblik på at dokumentere, hvilke konkrete målsætninger og handleplaner der er i forhold til området.
2. En kvalitativ interviewundersøgelse med repræsentanter fra aftenskoler, kulturelle foreninger og medarbejdere i de kommunale forvaltninger med en overvægt af førstnævnte.

3. En spørgeskemaundersøgelse, der er sendt til de kommunale forvaltninger, med henblik på at få et billede af hvordan tilskuddet til området har udviklet sig i perioden fra 2010-2014.

Følgende kommuner indgår i undersøgelsen: Allerød, Esbjerg, Faxe, Frederiksberg, Furesø, Hillerød, Horsens, Hvidovre, Høje-Taastrup, Københavns, Lolland, Nyborg, Odense, Randers, Roskilde, Syddjurs, Varde, Vejle, Aalborg og Aarhus Kommuner. De 20 kommuner, der er indgået i undersøgelsen, er repræsentativt udvalgt dog med en vægtning af at få alle de største kommuner med, fordi hovedparten af den folkeoplysende voksenundervisning foregår i de store bysamfund.

I forhold til arbejdet med at analysere folkeoplysningspolitikkerne viste det sig hurtigt, at det i hovedparten af kommunerne også var nødvendigt at analysere de kommunale fritidspolitikker, kultur- og fritidspolitikker m.m. Årsagen hertil var, at folkeoplysningspolitikkerne ofte er et appendiks til andre kommunale politikker på fritids- og kulturområdet. Gennemgangen af politikkerne viste også, at der stort set ikke stod noget om daghøjskoleområdet, og vi har derfor kun valgt at lave et bilag til undersøgelsen med et interview med en daghøjskoleleder, samt en oversigt over hvor der er særskilte daghøjskolepolitikker i de danske kommuner.

I lov om støtte til folkeoplysning (folkeoplysningsloven) betegnes aftenskolen som „den folkeoplysende voksenundervisning“. Det er på mange måder et mere præcist ord end „aftenskolen“, fordi en stor del af aftenskolernes aktiviteter foregår i dagtimerne. På trods heraf har vi valgt at fastholde betegnelsen aftenskole, fordi det er den betegnelse, der i daglig tale bliver brugt om området.

Undersøgelsen er udarbejdet i samarbejde med Lene Holm, Fritid & Samfund, der har været en uvurderlig hjælp. Undersøgelsen har fået tilskud fra Kulturministeriets puljemidler til udvikling og omstilling af den lokale folkeoplysning, der er administreret af Dansk Folkeoplysnings Samråd.

Steffen Hartje

Aarhus, november 2015

Indhold

Del 1

Interviewundersøgelsen

Aftenskolens placering i de tidligere fritidspolitikker 17

Fritidspolitikker hvor aftenskolerne er velbeskrevne 18

Bedømmelse af indholdet i folkeoplysningspolitikkerne 21

Gennemgang af folkeoplysningspolitikkerne i de undersøgte kommuner 22

Allerød Kommune 23

Relevante politikker 23

Bedømmelse 23

Kommentarer 23

Esbjerg Kommune 24

Relevante politikker 24

Bedømmelse 24

Kommentarer 25

Faxe Kommune 25

Relevante politikker 25

Bedømmelse 26

Kommentarer 26

Frederiksberg Kommune 27

Relevante politikker 27

Bedømmelse 28

Kommentarer 28

Furesø Kommune 28

Relevante politikker 28

Bedømmelse 31

Kommentarer 31

Hillerød Kommune 33

Relevante politikker 33

Bedømmelse 33

Kommentarer 34

Horsens Kommune 34

Relevante politikker 34

Bedømmelse 35

Kommentarer 35

Hvidovre Kommune 35

Relevante politikker 35

Bedømmelse 37

Kommentarer 38

Høje-Taastrup Kommune 39

Relevante politikker 39

Bedømmelse 40

Kommentarer 40

København Kommune 41

Relevante politikker 41

Bedømmelse 44

Kommentarer 45

Lolland Kommune 45

Relevante politikker 45

Bedømmelse 47

Nyborg Kommune 47

Relevante politikker 47

Bedømmelse 49

Kommentarer 49

Odense Kommune 50

Relevante politikker 50

Bedømmelse 53

Kommentarer 53

Randers Kommune 54

Relevante politikker 54

Bedømmelse 56

Kommentarer 56

Roskilde Kommune 57

Relevante politikker 57

Bedømmelse 58

Kommentarer 58

Syddjurs Kommune 59

Relevante politikker 59

Bedømmelse 60

Kommentarer 61

Varde Kommune 61

Relevante politikker 61

Bedømmelse 62

Kommentarer 62

Vejle Kommune 63

Relevante politikker 63

Bedømmelse 65

Kommentarer 65

Aalborg Kommune 66

Relevante politikker 66

Bedømmelse 68

Kommentarer 68

Aarhus Kommune 69

Relevante politikker 69

Bedømmelse 72

Kommentarer 72

Konklusion på analysen af folkeoplysningspolitikkerne 74

Folkeoplysningspolitikken bliver underlagt andre politikker 75

Del 2

Fælles temaer for folkeoplysningspolitikkerne 79

Konkurrencen fra biblioteket 79

Konklusion 81

Frivilligt arbejde kan komme til at true aftenskolernes eksistens 81

Konklusion 82

Få partnerskaber med kommunerne 83

Konklusion 85

Problemer med dårlige lokaler og faciliteter 85

Konklusion 87

Den lokale forankring er truet 87

Konklusion 88

Brugerindflydelse 89

Ringe brugerindflydelse 90

Aftenskolesamråd og aftenskolesamvirker til interessevaretagelse 90

Konklusion 91

Manglende synlighed 91

Folkeoplysningspolitikkerne bliver en del af en større politik	93
Er det vigtigt, at der bliver lavet en folkeoplysningspolitik?	94
Positiv holdning til folkeoplysningspolitikkerne	94
Negativ holdning til folkeoplysningspolitikkerne	95
Aftenskolernes økonomiske situation bliver konstant forringet	97
Antallet af aftenskoler falder stadig	98
Aktiviteten er også faldende	99
Konklusion	99
Hovedresultater: De vigtigste undersøgelsesresultater	100
Aftenskoleområdet er dårligt beskrevet i folkeoplysningspolitikkerne	100
Sammenfald mellem beskrivelserne i politikkerne og de vilkår skolerne har i kommunerne	100
Folkeoplysningspolitikken bliver underlagt andre større politikker, som det er svært at få indflydelse på for aftenskoleområdet	100
Folkeoplysningspolitikkerne har ikke forhindret bibliotekerne i at bevæge sig ind på aftenskoleområdet	101
Få nye partnerskaber mellem aftenskoler og de kommunale forvaltninger	102
Frivilligt arbejde er begyndt at blive en alvorlig trussel	102
Aftenskolernes økonomiske situation bliver konstant forringet	103
Faldet i aftenskolernes aktivitet er lavere end faldet i det økonomiske tilskud	103
Hovedkonklusion: Aftenskolen befinder sig på en brændende platform	104
Scenarie nummer 1: Markedsstrategien	104
Scenarie nummer 2: Partnerskabsstrategien	105
Scenarie nummer 3: Frivillighedsstrategien	106
Afsluttende bemærkninger	108
Noter	111
Bilag 1	
Daghøjskolerne i folkeoplysningspolitikken	113
Bilag 2	
Metode	115
Litteratur	117

Del 1

Interviewundersøgelsen

Aftenskolens placering i de tidligere fritidspolitikker

Før det i 2011 blev et krav, at kommunerne skulle lave en folkeoplysningspolitik, havde stort set alle landets kommuner i forvejen en politik på området. Den hed typisk en fritidspolitik, en fritids- og kulturpolitik eller en idræts- og fritidspolitik og var udformet som en beskrivelse af de områder, der fik tilskud via lov om støtte til folkeoplysning.

De tidligere fritidspolitikker var ofte bygget op over et koncept, hvor der var nogle få meget generelle visioner for hele folkeoplysningsområdet suppleret med en række målsætninger og forholdsvis få konkrete handleplaner.

Indholdet i politikkerne var generelt meget domineret af idrætsområdet, både i forhold til mængden af spalteplass og i forhold til målsætninger og indsatsområder.

Aftenskoleområdet var i fritidspolitikkerne frem til 2011 typisk beskrevet ud fra citater fra folkeoplysningsloven: Hvad der var formålet med tilskuddet til aftenskoleområdet og betingelserne for at opnå støtte i henhold til loven.

Sammenlignet med beskrivelsen af idrætsområdet fyldte det lidt, set i relation til at det er et stort område målt ud fra antallet af deltagere (ca. 3/4 million om året), og at det bidrager til løsningen af en vigtig opgave: At sikre at den voksne del af befolkningen får mulighed for livslang læring, uanset hvilke uddannelsesforudsætninger den pågældende borger har.

At aftenskolerne ikke på samme måde som idrætsforeningerne har været i stand til at „brande“ deres område over for de politiske beslutningstagere, er der flere grunde til:

- Der er i befolkningen en langt større fascination af hele idrætsområdet, end der er af befolkningens uddannelsesbehov, hvad der også smitter af på kommunalpolitikernes prioriteringer.
- Et medlem af en idrætsforening har typisk et tættere forhold til den pågældende forening, end en kursist har til en aftenskole. Det betyder, at aftenskolerne ikke har samme folkelige opbakning til at forsvare deres område.
- De landsdækkende oplysningsforbund får et betydeligt mindre statstilskud end idrættens landsorganisationer, og har derfor ikke så mange ressourcer til at yde konsulentbistand og synliggøre områdets nytteværdi over for stat og kommuner.
- Det er blevet et problem for aftenskolerne, at de i modsætning til det øvrige foreningsliv ikke bygger på frivillig arbejdskraft, men på lærere og ledere, der får løn for deres arbejde. I en tid med megen fokus på at få flere til at arbejde frivilligt kan aftenskolerne meget let blive overset i de kommunale prioriteringer.

- Hvor idrætsforeningerne primært har børn og unge som medlemmer, er kursisterne i aftenskolen typisk midaldrende og ældre voksne, som der ikke er så meget prestige i at gøre noget for.

På trods af at aftenskolerne ud fra ovennævnte kan have svært ved at få samme bevågenhed som idrætten, kan mindre også gøre det, og de har den fordel frem for idrætten, at den lønnede arbejdskraft både kan sikre mere kontinuitet og kvalitet end en forening, der er drevet af frivillige. Desuden har aftenskolerne en uvurderlig betydning for de psykisk og fysisk handicappede, der i et stort antal frekventerer aftenskolen, og som burde styrke områdets synlighed og dets samfundsmæssige nytteværdi.

Fritidspolitikker hvor aftenskolerne er velbeskrevne

Selvom det er begrænset, hvor meget aftenskolerne er omtalt i fritidspolitikkerne fra 1991-2011, er der også eksempler på kommuner, der prioriterede området betydeligt højere end gennemsnittet. Det drejer sig bl.a. om nogle af de største kommuner, bl.a. Aarhus og Aalborg Kommuner, hvor aftenskoleområdet allerede var velbeskrevet med målsætninger og handleplaner i 2005.

Spørgsmål om fritidspolitikken i Aalborg

Interviewer: Hvor stor en ændring var det for jer, at der kom et krav om, at der skulle laves en folkeoplysningspolitik?

Informant fra Aalborg: Den var ikke ret stor. Der har været en folkeoplysningspolitik hos os i mindst de 10 år, jeg har siddet i folkeoplysningsudvalget, og den bliver fornyet hvert fjerde år i forbindelse med, at der er nyvalg til byrådet. Processen starter med, at der først er møde i folkeoplysningsudvalget, og derefter er der stormøde, hvor alle bliver indbudt, og så bliver der samlet op på det af forvaltningen. Derefter bliver forskellige forslag diskuteret, og det ender op med en politik, der både handler om nogle overordnede målsætninger for, hvad vi vil med området, men også efterfølgende går ind og bakker op om nogle retningslinjer om, hvor meget man skal have i tilskud m.v. Det er en kendt proces, der har kørt i mange år.

Interviewer: Kører processen på samme måde efter kravet om, at I skal lave en folkeoplysningspolitik, er kommet?

Informant: Ja. Det er der ikke sket nogen ændringer i.

Spørgsmål om fritidspolitikken i Aarhus

Interviewer: Ændrede kravet om, at der skulle laves en folkeoplysningspolitik, noget på den måde aftenskolerne er beskrevet i fritidspolitikken?

Informant: Nej, det gjorde det ikke, for Aarhus Kommune havde allerede på det tidspunkt en politik på området. F.eks. får vi allerede i Fritidspolitikken fra 2005 indarbejdet, at vi skal forsøge at udvikle partnerskaber og arbejde på tværs af

forskellige sektorer, og vi har nogle målgruppebeskrivelser. Allerede i 2005 var vi flere år foran lovgivningen, og derfor har kravet om, at der skulle laves en kommunal folkeoplysningspolitik, ikke betydet særlig meget i Aarhus, men jeg tror, den har haft betydning i andre kommuner.

Interviewer: Er der kommet flere handleplaner ind i politikken i forhold til aftenskoleområdet, efter at kommunen skulle lave en folkeoplysningspolitik?

Informant: Nej. Jeg tror faktisk, at vi havde flere i 2005. Eller også er det i samme omfang, det tør jeg ikke sige med sikkerhed.

Der var således kommuner, der i princippet allerede havde en folkeoplysningspolitik, før det blev et krav, at kommunerne skulle lave en, og det må formodes, at det var med inspiration fra disse kommuner, at lovændringen blev gennemført med støtte fra de landsdækkende oplysningsforbund. Der var derfor forventninger om, at aftenskoleområdet ville blive betydeligt bedre beskrevet, når de nye folkeoplysningspolitikker skulle laves, og derved give grundlaget for en højere kommunal prioritering.

Bedømmelse af indholdet i folkeoplysningspolitikkerne

Flere politikker med relevans for aftenskoleområdet

Det viste sig i interviewene, at når informanterne skulle bedømme indholdet i folkeoplysningspolitikkerne, talte de ofte om to eller flere forskellige politikker, der var blevet lavet siden lovkravet i 2011. Den første folkeoplysningspolitik blev i mange kommuner lavet gennem en mindre justering af den fritidspolitik, de havde i forvejen, så den kom til at opfylde lovens krav, fordi kommunerne havde meget kort tid til at implementere det nye lovkrav. Efter lovgivningen af de tidligere fritidspolitikker, så de blev til folkeoplysningspolitikker, igangsatte man på et senere tidspunkt arbejdet med at lave en mere ambitiøs folkeoplysningspolitik, der blev til kommunens folkeoplysningspolitik nummer to. I enkelte af de kommuner, der er med i undersøgelsen, er der i 2015 ved at blive lavet endnu en ny politik, så de siden 2011 har haft tre forskellige politikker på folkeoplysningsområdet.

Evaluerings af indholdet i folkeoplysningspolitikkerne omfatter derfor fra 1-3 politikker i hver kommune. Desuden viste det sig, at der også var kommuner, der havde fastholdt deres fritidspolitik, selvom de nu også havde en folkeoplysningspolitik, samt at folkeoplysningsområdet i nogle kommuner også indgår i en samlet kultur- og fritidspolitik. Som følge heraf blev vi i undersøgelsen nødsaget til også at analysere nogle af disse politikker for at kunne give et mere dækkende billede af prioriteringen af aftenskolen.

Gennemgang af folkeoplysningspolitikkerne i de undersøgte kommuner

I de efterfølgende afsnit gennemgår og bedømmer vi de 20 kommuners folkeoplysningspolitikker set i forhold til deres relevans for aftenskoleområdet. Der er i gennemgangen uddrag af politikkerne, hvis de har målsætninger og handleplaner for aftenskoleområdet, eller på andre måder kan være interessante set ud fra et aftenskoleperspektiv.

De generelle beskrivelser af, hvad aftenskolen er i henhold til folkeoplysningsloven, er ikke medtaget, fordi vi ikke finder, at de har nogen nævneværdig betydning i forhold til, hvordan kommunerne prioriterer området, og fordi det har været vigtigt for os kun at medtage de beskrivelser, der kan have nogle konsekvenser for området. I enkelte af politikkerne har dette udvælgelseskriterie været vanskeligt at håndtere, fordi de pågældende folkeoplysningspolitikker hele vejen igennem er skrevet i almene vendinger uden visioner og konkrete indsatsområder i forhold til aftenskolerne.

Gennemgangen er struktureret på den måde, at der først er en oversigt over, hvilke politikker der har været siden 2011 med relevans for aftenskoleområdet. Herefter er der uddrag fra de forskellige politikker og en bedømmelse af deres betydning for aftenskoleområdet. Gennemgangen afsluttes med kommentarer fra interviewundersøgelsens informanter om, hvordan målsætninger og handleplaner m.v. er blevet gennemført, bortset fra Lolland Kommune hvor det ikke har været muligt at få informanter fra aftenskolerne til at medvirke i undersøgelsen.

Allerød Kommune

Fritidspolitik 2012

Fra afsnittet *Strategi* i Fritidspolitikken, p. 5:

- (...) „Vi udvikler og ud- og ombygger de fysiske rammer til hele fritidsområdet og gør dem så fleksible som muligt i takt med de økonomiske muligheder.
- Vi har fokus på at forbedre oplysning og viden om fritidstilbuddene i kommunen.
- Vi har fokus på at forbedre foreningernes mulighed for at anvende elektroniske medier til ansøgning om lokaler, tilskud m.m.“

Fra kapitlet *Indsatsområder, mål og handlinger* i Fritidspolitikken, indsatsområdet *Rammer for det frivillige foreningsarbejde og oplysningsforbundene*, p. 7:

Mål D

„Vi ønsker at indgå i konkrete partnerskaber med kommunens foreninger og oplysningsforbund om løsning af forskellige opgaver.“

Handleplan for mål D, p. 8:

(...) „Der bliver i løbet af 2012 igangsat et tættere samarbejde mellem Allerød Bibliotek og oplysningsforbundene med henblik på gennemførelse af forskellige aktiviteter for kommunens borgere.“

Bedømmelse

Der står ikke meget om aftenskolerne i Fritidspolitikken, og der er få konkrete handleplaner i forhold til området. Allerød Kommune vil indgå i partnerskaber med oplysningsforbundene, og samarbejdet mellem biblioteker og aftenskoler skal gøres tættere.

Allerød Kommune har desuden en lav økonomisk prioritering af aftenskoleområdet. De er en af de meget få kommuner, hvis ikke den eneste, der giver et mindre tilskud end det ifølge loven maksimale tilskud på 1/3 til lærer- og lederløn. I Allerød Kommune gives der maksimalt 1/4 i tilskud.

Kommentarer til politikken fra informanter

Folkeoplysningspolitikken bliver ikke brugt af aftenskolerne i hverdagen – der er meget få handleplaner i forhold til området. En af dem er, at samarbejdet mellem biblioteker og aftenskoler skal styrkes, men dette arbejde er endnu ikke kommet i gang.

Antallet af partnerskaber er ikke steget siden vedtagelsen af Folkeoplysningspolitikken. Der var flere partnerskaber tidligere. Informanterne mener, at aftenskolerne også har et ansvar i forhold til Folkeoplysningspolitikken manglende

konkrete handleplaner på aftenskoleområdet. De mener, at de ikke selv har været aktive nok. De kunne have præget politikken mere i selve processen med at lave den. Der er meget få aftenskoler, der er hjemmehørende i Allerød Kommune, og som følge heraf betaler kommunen et forholdsvist stort beløb i den mellemkommunale afregning.

Ifølge informanterne henvender Folkeoplysningspolitikken sig kun til aktørerne på området, byråd og forvaltning, og det er svært at finde informationer om den på kommunens hjemmeside.

Esbjerg Kommune

Folkeoplysningspolitik 2012 (Gældende fra 1. januar 2012)

Fra Folkeoplysningspolitikken *Forord*, p. 4:

„Folkeoplysningspolitikken er en væsentlig del af Esbjerg Kommunes kulturpolitik, hvor temaer som partnerskaber, netværk og frivillighed vejer tungt. Politikken giver foreningslivet, oplysningsforbund og folkeoplysningsklubberne et grundlag for at byde ind med egne tiltag, men også muligheden for en mere aktiv rolle i kommunale tværgående tiltag.“

Fra afsnittet *Voksenundervisning* i Folkeoplysningspolitikken, p. 7:

„Voksenundervisningen skal bidrage til livslang læring og styrkelse af det personlige initiativ og selvværd.

I Esbjerg Kommune lægger vi vægt på brugernes mulighed for medindflydelse på udbuddet og indholdet i voksenundervisningen.

Esbjerg Kommune understøtter tilbud, der giver deltagerne mulighed for at udvikle den personlige indsigt i kulturelle og samfundsmæssige forhold og som styrker deltagelsen i de demokratiske processer i samfundet.

Det betyder, at Esbjerg Kommune

- medvirker til at udbrede kendskabet til aktiviteterne
- giver råd, vejledning og støtte til de aftenskoler og Daghøjskolen, der udbyder voksenundervisning
- støtter initiativer, som fremmer folkeoplysningspolitikken formål
- medvirker positivt til at der skabes mulighed for mangfoldighed i udbuddene.“

Bedømmelse

Beskrivelsen af aftenskoleområdet udgør et absolut minimum. Der er ingen visioner, målsætninger og handleplaner, der viser, at kommunen prioriterer området særligt højt.

Kommentarer til politikken fra informanter

Interviewer: Hvordan bedømmer du indholdet i kommunens folkeoplysningspolitik?

Informant: Det er desværre mest en gang ord. Der er ikke meget holdning i den.

Interviewer: Ifølge målsætningerne i politikken skal kommunen udbrede kendskabet til skolernes aktiviteter? Hvordan sker det?

Informant: Det gør de ved, at vi er på deres hjemmeside.

Interviewer: Er der lavet administrative lettelser?

Informant: Forvaltningen er blevet papirløs, hvad der har kostet meget arbejde, men det er blevet lidt lettere nu.

Interviewer: Er der lavet nye partnerskaber?

Informant: Vi laver mange partnerskaber, men ikke med fritidsafdelingen, men med jobcentrene. Men vi har som sagt ikke lavet partnerskaber med vores egen forvaltning. Hverken de ansatte hos fritidsafdelingen eller vi har gjort noget for at få etableret partnerskaber. Hvis vi skal lave partnerskaber, skal pengene komme et andet sted fra end fra folkeoplysningsmidlerne, ellers ville vi for alvor få problemer med den økonomiske ramme.

Faxe Kommune

Folkeoplysningspolitik for Faxe Kommune (Ikrafttræden 1. januar 2012)

Folkeoplysningsudvalget i 2015 i gang med drøftelser af ny folkeoplysningspolitik.

Kultur- og fritidspolitik for Faxe Kommune 2009-2014

De tilhørende **Kultur- og fritidshandleplaner 2011-2014**

Kultur- og Fritidspolitik 2015-2019

Fra afsnittet *Målsætninger for borgernes deltagelse i den folkeoplysende voksenundervisning og det frivillige folkeoplysende foreningsarbejde* i Folkeoplysningspolitikken, p. 1:

„Faxe Kommune vil arbejde med følgende indsatsområder:

- (...) „At de folkeoplysende foreninger og den folkeoplysende voksenundervisning indgår i samarbejder med andre foreninger, kommunale institutioner, initiativer mv. med henblik på at bidrage til f.eks. at stå for fælles tværgående projekter.
- At sikre løbende dialog med det folkeoplysende område og voksenundervisning via jævnlige dialogmøder.
- At sikre at der er tid, plads og ressourcer til at udvikle og afprøve nye aktiviteter og samarbejder.“

Fra afsnittet *Samspil mellem den folkeoplysende virksomhed og øvrige politikområder, herunder muligheder for indgåelse af partnerskaber om løsning af konkrete opgaver* i Folkeoplysningspolitikken, pp. 2-3:

„Faxe Kommune arbejder for:

- At folkeoplysningspolitikken skal udmunde i konkrete samspil mellem forskellige aktører fx særlige dialogmøder med aftenskole og øvrige samarbejdskredse.
- At der skabes partnerskaber og samarbejder på tværs, f.eks. mellem folkeoplysende foreninger og institutioner.“

Fra afsnittet *Afgrænsning af aktiviteter indenfor den folkeoplysende virksomhed i forhold til andre tilgrænsende aktiviteter* i Folkeoplysningspolitikken, p. 3:

„Faxe Kommune vil sikre, at:

- Forholdet mellem den folkeoplysende voksenundervisning og f.eks. biblioteker og andre voksenundervisningstilbud udvikles i samarbejde med hinanden.“

Fra under emnet *Læring* i **Kultur- og fritidshandleplan 2011-2014**, p. 2:

„Der etableres et samarbejde mellem aftenskoler og bibliotek/borgerservice om introduktion og undervisning ift. offentlige, digitale systemer og IT-færdigheder i øvrigt. Igangsættes: 2011. Løbende vurdering: 2012. Løbende vurdering: 2013/2014.“

Bedømmelse

Faxe Kommunes Folkeoplysningspolitik er struktureret efter de lovkrav, der er til en folkeoplysningspolitik, og indeholder en god balance mellem aftenskoleområdet og de øvrige områder, der får tilskud fra folkeoplysningsloven. I forhold til aftenskolen fokuserer den på udviklingen af partnerskaber og samarbejder på tværs. Desuden vil den styrke samarbejdet mellem aftenskoler og biblioteker gennem bl.a. en arbejdsdeling i forhold til læring og vejledning i brugen af it.

Kommentarer til politikken fra informanter

Interviewer: Der står i folkeoplysningspolitikken, at der skal udvikles tværgående samarbejde mellem de forskellige aktører, er det sket?

Informant: Der er ikke sket så meget endnu. Der er sket enkelte ting, men jeg er ikke helt klar over, hvor meget det er. Vi forsøger også i vores aftenskole at skabe nye samarbejdsrelationer, men det er et tungt arbejde. Det er ligesom om, at institutionerne også skal vænne sig til det.

Interviewer: Hvordan har samarbejdet med biblioteket udviklet sig?

Informant: Vi har noget samarbejde med biblioteket, men det er også meget tungt at få noget i gang. Der er min personlige opfattelse, at bibliotekerne er bange for at tabe noget, hvis de ikke får lov til at gøre næsten, som de vil, og de går ind på vores område og laver kurser. Især med it, men også med bogcafeer og sådan noget lignende, hvor det er mest nærliggende, at det er aftenskolerne, der tog sig af det.

Interviewer: Har kommunen taget initiativ til at indkalde til et møde mellem de to parter?

Informant: Nej, det har den ikke. Det er som om, at vi selv skal lave samarbejdet med biblioteket.

Interviewer: Hvilket samarbejde har I haft med andre foreninger og institutioner?

Informant: Vi har haft samarbejde med Ældre Sagen gennem flere år, bl.a. med at etablere sommerskoler og med at lave it-kurser.

Interviewer: Der står i politikken, at de faciliteter, som folkeoplysningen bruger, skal udvikles. Hvad er der sket på dette punkt?

Informant: Der er sket det, at der er et privat firma, der er ved at gå samtlige lokaler igennem. Den første del af rapporten ligger færdig nu. Så processen, den kører.

Frederiksberg Kommune

Folkeoplysningspolitik (Udkastsversion af 6. december 2011)

Kultur- og Fritidspolitik 2015-2018

Fra kapitel 2. *Markant foreningsliv med stor synlighed* i Folkeoplysningspolitikken, p. 3: „Frederiksberg Kommune vil:

- Bidrage til formidling af aktiviteter og faciliteter
- Sikre udvikling og optimal udnyttelse af fritidsfaciliteter på Frederiksberg
- Arbejde for at der stilles flere egnede faciliteter til rådighed for de folkeoplysende foreninger.“

Fra kapitel 3. *Ambitiøst foreningsliv med høj kvalitet, faglighed og stort potentiale* i Folkeoplysningspolitikken, p. 4:

„Ud over foreningslivets egenverdi for den enkelte deltager har foreningslivet potentiale til at løfte indsatsen på og tilføre kvalitet til andre serviceområder – både i form af selvstændigt at løfte social- og serviceopgaver såvel som at kvalificere den kommunale service. Frederiksberg Kommune vil arbejde for, at foreningslivets ledere og instruktører bringer deres faglighed i spil, og for at realisere foreningslivets potentiale ved at indgå partnerskaber med de folkeoplysende foreninger om løsning af en række forskellige serviceopgaver.

Det er centralt, at partnerskaberne bliver et supplement til det eksisterende foreningsliv og at indsatsen sker i respekt for og med det eksisterende foreningsliv på Frederiksberg og ikke på bekostning af det.“

Kultur- og fritidspolitik 2015-2018

De eneste indsatsområder, der kan have interesse i forhold til aftenskoleområdet, er de to nedenstående indsatsområder:

- (...) „2. Afholde årlige netværksmøder mellem aktørerne på folkeoplysningsområdet.
3. Etablere og udvikle systematiske samarbejder mellem skoler og idræts- og fritidslivet i regi af skolereformen.“

Fra Kultur- og fritidspolitik 2015-2018, *Vision 1/Frederiksbergs kultur- og fritidsliv er kendetegnet ved høj kvalitet, som giver byen en stærk profil*, afsnittet *Effektmål for idræt og fritid om For at nå målene vil vi*, p. 9.

Bedømmelse

Aftenskoleområdet fylder ikke ret meget hverken i Folkeoplysningspolitikken eller i den nye Kultur- og fritidspolitik. I sidstnævnte står der næsten ingenting, hverken om aftenskolen eller borgernes behov for læring og kompetencetilegnelse.

Kommentarer til politikken fra informanter

Interviewer: Hvad er din bedømmelse af Folkeoplysningspolitikken?

Informant: Generelt har aftenskolerne det ok i kommunen, men vi er skuffede over, at man ikke har brugt folkeoplysningspolitikken mere positivt. På Frederiksberg har udgangspunktet været, at man jo skal have en, og så laver vi en.

Interviewer: Er der konkrete handleplaner for jeres områder?

Informant: Nej, der er ingen konkrete handleplaner.

Interviewer: Hvad er dit syn på udvikling af partnerskaber?

Informant: Der er ingen økonomi i det. Skolerne skal bruge deres egne midler.

Furesø Kommune

Politik for Idræts- og Fritidsudvalgets område i Furesø Kommune (Udateret)

Afsnittet heri *Furesø Kommunes voksenundervisningspolitik*, p. 8-10

Fritidspolitik 2013-2017 – Politik for kultur-, fritids- og idrætsområdet

(September 2013)

Fra Politik for Idræts- og Fritidsudvalgets område i Furesø Kommune, afsnittet *Kommunens vision og målsætning på voksenundervisningsområdet*, pp. 8-9:

„**Visionen er, at:**

Furesø Kommune aktivt tilstræber at være blandt landets førende kommuner med hensyn til borgernes deltagelse i folkeoplysende aktivitet og samvær, og hvor det er naturligt for hver enkelt borger at deltage i voksenundervisningen.“

Fra afsnittet *Målsætning*, p. 9:

„Formålet med den folkeoplysende voksenundervisning er med udgangspunkt i undervisningen at øge den enkeltes almene og faglige indsigt og færdigheder for at styrke evne og lyst til at tage ansvar for eget liv og deltage aktivt og engageret i samfundslivet.’

I Furesø Kommune sker dette gennem at styrke de voksne borgeres livslange læring – det være sig i det personlige liv, i fritidslivet, samfundslivet eller i arbejdslivet.

Det er således Furesø Kommunes overordnede mål på voksenundervisningsområdet at:

- Fastholde Furesø som en attraktiv kommune, hvor der findes et omfattende udbud af voksenundervisningstilbud af høj kvalitet
- Fastholde Furesø som en alsidig kommune, hvor der findes voksenundervisningstilbud til alle uanset alder, funktionsevne eller uddannelsesmæssig baggrund og med mulighed for at styrke den enkelte borgers udvikling og mulighed for fordybelse i et fag
- Fastholde Furesø som en aktiv kommune, hvor voksenundervisning kan være en naturlig aktivitet i hverdagen for enhver voksen borger
- Sikre borgerne i Furesø mulighed for livslang læring og gode muligheder for jobfastholdelse
- Styrke lysten hos Furesøs borgere til at medvirke til en positiv udvikling af samfundet, herunder til udvikling af demokratiet og sammenhængskraften i samfundet
- Involvere aftenskolerne i konkrete temaer f.eks. vedr. byplanlægning, miljø og integration.“

Fra afsnittet *Furesø Kommunes voksenundervisningspolitik* i Politik for Idræts- og Fritidsudvalgets område i Furesø Kommune, p. 9:

„Med oplysningsforbundene som drivkraft og visionen for den folkeoplysende voksenundervisning som udgangspunkt og ledestjerne vil Furesø kommune støtte et bredt og forskelligartet udbud af undervisning, studiekredse, foredragsvirksomhed samt debatskabende aktiviteter for alle voksne borgere dels gennem tilskud til fritidsundervisningen og dels ved at stille tilfredsstillende, trygge, fysiske rammer og lokaliteter til rådighed for denne undervisning.

Furesø Kommune vil stimulere til, at en mangfoldighed af foreninger og oplysningsforbund gør det muligt for en væsentlig del af kommunens borgere at finde netop det/de tilbud, der imødekommer deres interesser og behov for voksenundervisning.

Furesø Kommune vil tilskynde til, at borgergrupper med specielle behov, herunder borgere på overførselsindkomst tilbydes attraktive undervisningsmuligheder for at flest muligt kan få en positiv livskvalitet, kan etablere/indgå i sociale netværk, kan

opleve en personlig udvikling og kan kvalificeres til en positiv og aktiv deltagelse i samfundet.

Furesø Kommune vil skabe grobund for, at den folkeoplysende voksenundervisning omfatter aktiviteter som kan styrke sammenhængskraften mellem borgerne i Furesø Kommune. Dette skal ske gennem inddragelse af emner, som har fælles interesse på tværs af aldersskel, etnisk baggrund, sociale grupperinger eller forskelle i uddannelses- og erhvervsmæssige forudsætninger.

Furesø Kommune vil fokusere på, at der i voksenundervisningen findes en lang række tilbud, der også er attraktive for borgergrupper med anden etnisk baggrund for at fremme integrationen af disse i det lokale samfund.“

Fra afsnittet *Forudsætninger* i kapitlet *Furesø Kommunes voksenundervisningspolitik* i Politik for Idræts- og Fritidsudvalgets område i Furesø Kommune, p. 10:

„Voksenundervisningspolitikken og de overordnede mål er baseret på en lang række detailforudsætninger:

Udøverne

- Alle voksne borgere skal tilskyndes til livslang læring
- Aktiviteterne skal virke stimulerende på deltagernes sociale interaktion
- Alle deltagere skal have mulighed for indflydelse på aktiviteterne og ansvar for samme
- Der skal være mulighed for at vælge såvel alsidige, almindelige aktiviteter, som fordybelse i specielle fag på forskellige niveauer
- Ældre gives mulighed for voksenundervisning i dagtimerne - gerne i lokalområdet
- Instruktoren skal være kompetent i forhold til deltagernes baggrund og niveau
- Det sociale samvær skal have mulighed for at spille en betydelig rolle.

Organisation

- Grundlaget for voksenundervisningen er folkeoplysningsforbundene, hvis muligheder løbende skal tilgodeses
- Med respekt for betydningen af størrelsen af egenbetaling skal der også tages hensyn til særligt udsatte grupper uanset etnisk, social eller kulturel baggrund
- Folkeoplysningsforbundene tilskyndes til at samarbejde således at viften af oprettede hold fagligt bliver så bred som mulig.

Faciliteter

- Ved etablering af nye faciliteter, som også skal være tilgængelige for voksenundervisningen, skal der tages hensyn til at flest mulige grupper kan benytte dem, herunder også deltagere med særlige behov, som f.eks. handicappede og ældre
- Ved fordelingen af kommunale lokaliteter kan voksenundervisningen tilgodeses i et afvejet hensyn mellem skole- og idrætsaktiviteter

- Da behovet for faciliteter udvikles hen over årene, skal der ved nyanlæg tages højde for fleksible udnyttelsesmuligheder.

Kommunens opgaver

- Der ydes støtte til initiativer, der samler og strukturerer voksenundervisningen lokalt for herigennem at kvalificere det lokale udbud af voksenundervisning.
- Kommunen stiller vederlagsfrit et tilstrækkeligt antal velegnede faciliteter til rådighed for voksenundervisningen – jævnt fordelt over kommunen.
- Den kommunale støtte sker efter princippet „hjælp til selvhjælp“ og er til lærer- og lederlønninger samt tilskud til debatskabende arrangementer i henhold til folkeoplysningsloven tillige med tilskud til nedsættelse af egenbetalingen for pensionister, arbejdsledige og efterlønsmodtagere.
- Voksenundervisningen skal kunne være et aktiv i kommunens eksterne profil på linie med f.eks. evt. pasningsgaranti og diverse idrætstilbud.“

Bedømmelse

Furesø er den kommune, der bruger mest spaltepads på at omtale aftenskolen. Det sker i Politik for Idræt- og Fritidsudvalgets område i Furesø Kommune, hvor der bl.a. er et mål om, at kommunen tilstræber at være blandt landets førende kommuner med hensyn til borgernes deltagelse i folkeoplysende aktivitet og samvær.

Kommunen vil også sikre borgerne mulighed for livslang læring og gode muligheder for jobfastholdelse. Specielt formuleringen om jobfastholdelse er interessant, fordi aftenskoleundervisningen siden 1969 altid er blevet betragtet som fritidsundervisning, selvom det er logisk, at den også kan have betydning for erhvervs-kvalificeringen. Det er også ambitiøst, at aftenskolerne skal involveres i konkrete temaer f.eks. vedrørende byplanlægning, miljø og integration. Og i arbejdet med inklusion af borgere på overførselsindkomst, der skal tilbydes attraktive undervisningsmuligheder, for at flest mulige af dem kan få en positiv livskvalitet. Set i forhold til den positive omtale af aftenskolerne er det til gengæld overraskende, at aftenskoleområdet næsten er totalt fraværende i kommunens *Fritidspolitik 2013-2017. Politik for kultur, fritids- og idrætsområdet*. Selv ikke i de afsnit, der omhandler livslang læring (f.eks. Livslang læring og frivillighed, p. 5 i *Fritidspolitik 2013-2017. Politik for kultur, fritids- og idrætsområdet*).

Kommentarer til politikken fra informanter

Ifølge en informant er det Politik for Idræts- og Fritidsudvalgets område i Furesø Kommune, der er den vigtigste af de to politikker. Fritidspolitikken er en forkortet udgave af førstnævnte, der blev lavet op til kommunalvalget. Det er dog stadig tankevækkende, at den forkortede udgave overhovedet ikke omtaler aftenskolen. Selve processen med at lave Politik for Idræts- og Fritidsudvalgets område i Furesø Kommune tog næsten to år, og resultatet var der en meget bred konsensus om.

Interviewer: Hvordan har I kunnet bruge politikken?

Informant: I forbindelse med lokalefordeling, ændringer i tilskudsordninger og besparelser har man spurgt Folkeoplysningsudvalget, og det har været indstillingen herfra, der er gået igennem. Så folkeoplysningsudvalget har haft stor indflydelse. Sagerne er blevet afgjort i selve udvalget. En sag, der er besluttet i Folkeoplysningsudvalget, er der politisk dækning for igennem hele systemet.

Interviewer: I forhold til gennemførelsen af politikken er der bl.a. blevet lavet bedre vilkår for aftenskolerne på lokaleområdet.

Er der blevet etableret nye lokalefaciliteter, efter at politikken blev vedtaget?

Informant: Ja, det er der. Man har besluttet at udbygge en hal. Der kommer en træningshal, der er en direkte følge af politikken.

Interviewer: Har den betydning for aftenskolen?

Informant: Ja. Der er en del bevægelseshold, som aftenskolerne også kan komme ind med.

Interviewer: Og det vil de gerne?

Informant: Ja, det vil de meget gerne. I det gamle bibliotek bliver der også indrettet et lokale, der kan bruges til bevægelsesfag for voksenundervisningen.

Interviewer: Hvilken stand har lokalerne i kommunen

Informant: De er i god stand sammenlignet med andre kommuner. En gammel skole er lavet om til kulturhus. Her foregår en del af aftenskolernes kreative fag.

Voksenundervisningen har flere kommunale lokaler, de selv disponerer over, og som kun bruges til voksenundervisningen.

Interviewer: Der står i politikken, at kommunen vil styrke sammenhængskraften mellem borgerne bl.a. gennem inddragelse af emner, som har fælles interesse for alle. Går I ikke ret tæt på aftenskolernes selvbestemmelsesret, når politikken beskriver, hvilken typer hold kommunen gerne vil have, der bliver gennemført?

Informant: Det er en blanding af kommunalt og privat. Man ser gerne, at der er nogle områder, der bliver dækket, og vil f.eks. gerne have bevægelseshold i alle dele af kommunen.

Interviewer: Hvordan forsøger man at få dette ønske igennem?

Informant: Man indgår i en dialog med hinanden. Der er en konsensus om det. Der er ikke nogen form for politisk påbud, men alle har en interesse i, at aftenskoletilbuddene kommer længst muligt ud.

Hillerød Kommune

Folkeoplysningspolitik (Godkendt af Hillerød Byråd 14. december 2011)

Folkeoplysningspolitikken bliver gennem sammenskrivning med Folkeoplysningsudvalgets udviklingsmål til Fritidspolitikken 2012.

Fritidspolitik (Vedtaget af Hillerød Byråd 19. december 2012)

Fritidspolitikken – Handleplaner for 2013-15

I Folkeoplysningspolitikken under afsnittet *Visioner og målsætninger for området*, p. 4: „Hillerød Kommune

- Vil understøtte den nytænkning og kreativitet, der udspringer fra foreninger, projektmagere og andre initiativtagere.“

Under afsnittet *Samspil med de øvrige politikområder*, Folkeoplysningspolitikken, p. 6: „Folkeoplysningsudvalget ønsker også at understøtte og medvirke til at løse velfærdsopgaver indenfor civilsamfundet ved bl.a. at indgå partnerskaber med andre afdelinger i kommunen.“

Fra Fritidspolitikken afsnittet *Målsætning 3, Et dynamisk og rigt fritidsliv gennem aktivt medborgerskab*, p. 7, Hillerød Kommune vil bl.a.:

- „indgå i dialog med oplysningsforbundene om eventuelle partnerskaber.“

Fra Fritidspolitikken afsnittet *Målsætning 4, At være åben overfor nytænkning og kreativitet*, p. 8, Hillerød Kommune vil bl.a.:

- „eksperimentere med nye dialogformer i vores samarbejde med foreninger og initiativtagere på det folkeoplysende område.“

Fra Handleplaner for Hillerød Kommunes Fritidspolitik 2013-2015, p. 1:

„I tidsperioden 2013-2015 vil Hillerød Kommune have særlig fokus på:

At undersøge muligheden for at etablere partnerskaber fx samarbejde med aftenskolerne om it-undervisning i forbindelse med digital borgerkontakt, hvor alle borgere skal modtage digital post fra 2014 og ved at indgå samarbejdsaftale med Skovskolen Nordsjælland og Naturstyrelsen Nordsjælland om at udvikle aktiviteter i det fri.“

Bedømmelse

Hillerød Kommunes Folkeoplysningspolitik er strukturelt opbygget over de krav, som loven stiller til en folkeoplysningspolitik, og virker mest som noget, kommunen skal lave. Det er i stedet kommunens fritidspolitik og handleplaner til fritidspolitikken, som indeholder kommunens ambitiøse politik på området.

Aftenskoleområdet er beskrevet bl.a. gennem, at det skal bidrage til udvikling af partnerskaber, samt at det skal undersøges, om aftenskolerne kan indgå i et samarbejde med kommunen om at styrke borgernes it-kompetencer i forhold til digitaliseringen af den offentlige sektor. Kommunen prioriterer desuden udviklingen af nye dialogformer og nytænkning højt.

Kommentarer til politikken fra informanter

Der blev givet udtryk for en tilfredshed både med folkeoplysningspolitikken, prioriteringen af området og for brugerinddragelsen via folkeoplysningsudvalget. Folkeoplysningsudvalget er meget velfungerende i kommunen.

Horsens Kommune

Folkeoplysningspolitik for Horsens Kommune (Revideret udgave maj 2013)

Fra afsnittet *Målsætning* i Folkeoplysningspolitikken, p. 1:

„Horsens Kommune ønsker, at den folkeoplysende virksomhed i kommunen er præget af høj kvalitet, udvikling og med kant og mod til at udfordre.“

„Horsens Kommune ønsker, at såvel børn og unge som andre aldersgrupper får bedre muligheder for udfoldelse indenfor kunstneriske, kulturelle og bevægelsesmæssige områder. Gennem aktiviteter med fokus på livslang læring, kreative evner og talentudvikling skal man have mulighed for at udvikle og opøve bevægelsesmæssige, intellektuelle innovative og kreative færdigheder.“

Fra afsnittet *Faciliteter* i Folkeoplysningspolitikken, pp. 1-2:

„Der tilbydes så gode fysiske rammer som muligt til fritidsundervisning for voksne og til de frivillige folkeoplysende aktiviteter hjemmehørende i Horsens Kommune. Derfor anviser Horsens Kommune gratis ledige, eksisterende offentlige faciliteter, som understøtter aktiviteterne med det fornødne udstyr til det folkeoplysende arbejde. Der skal fortsat arbejdes med at optimere udnyttelsen af kommunale lokaler.“

Fra afsnittet *Partnerskaber* i Folkeoplysningspolitikken, p. 3:

„Horsens Kommune ønsker at understøtte muligheden for partnerskaber mellem folkeoplysende foreninger og kommunen indenfor den eksisterende økonomiske ramme.“

Bedømmelse

Hele Folkeoplysningspolitikken er ret kortfattet. Aftenskoleområdet er relativt velbeskrevet sammenlignet med de andre hovedområder. Der er ikke mange konkrete handleplaner, og derfor er det let at indfri de mål, der er. Der står lidt om, at kommunen vil understøtte partnerskaber, og om at forvaltningen kan give foreninger tilladelse til at fravige kravet om deltagerbetaling, og til at etablere lukkede hold i et år for bestemte målgrupper.

Kommentarer til politikken fra informanter

Begge informanter kendte kommunens folkeoplysningspolitik, selvom de ikke sidder i § 35, stk. 2-udvalget.

Interviewer: Hvad er jeres bedømmelse af indholdet?

Informant: Der står ikke meget konkret i den, derfor er det let at indfri de mål, der er. Der står lidt om, at kommunen vil understøtte partnerskaber, og om at forvaltningen kan give foreninger tilladelse til at fravige kravet om deltagerbetaling, og til at etablere lukkede hold i et år for bestemte målgrupper.

Informant: Det ville være rart, hvis der var flere konkrete handleplaner.

Interviewer: Hvad er jeres holdning til udvikling af partnerskaber?

Informant: Som en kulturel forening vil vi gerne gøre noget for kommunen, fordi vi betragter det kommunale tilskud, som noget man skal gøre noget for foruden at lave basisaktiviteten.

Interviewer: Har I opfyldt målsætningen om, at der skal laves partnerskaber?

Informant: Ja, vi har lavet flere forskellige slags partnerskaber. Forumteater for unge, teater for handicappede og musical med ungdomsskolen.

Informant: Det vil være rart med lidt mere information fra forvaltningen i forhold til udviklingen af partnerskaber. Når der f.eks. holdes et arrangement om mulige partnerskaber med skolerne, hører man ikke mere. Der burde være information om, hvad der sker bagefter.

Hvidovre Kommune

Folkeoplysningspolitik for Hvidovre Kommune (Udkastsversion af 10. november 2011)

Hvidovre Kommunes Kultur- & Fritidspolitik 2015-2018 (Oktober 2014)

Fra kapitel 1. *Præsentation og målsætning* i Folkeoplysningspolitikken, p. 2:

(...) „De frivillige foreninger og aftenskolerne søges inddraget i virkeliggørelse af kommunens politik på områder som sundhedspolitik, integrationspolitik, beskæftigelsesindsatsen og hvor kommunalbestyrelsen i øvrigt måtte finde det

muligt og ønskeligt. Det sker i henhold til Lov om folkeoplysning og efter de retningslinjer, der er beskrevet i denne folkeoplysningspolitik.“

Fra kapitel 3. *Rammer for det folkeoplysende arbejde*, afsnittet *Lokaler og faciliteter* i Folkeoplysningspolitikken, p. 3:

(...) „Der arbejdes løbende på en forbedring og udvikling af de fysiske rammer for de folkeoplysende aktiviteter i samarbejde med de enkelte foreninger og paraplyorganisationerne (Idrætsrådet i Hvidovre, Samrådet for Børne- og Ungdomsorganisationer i Hvidovre Kommune og Hvidovre Aftenskoleråd).“(...)

Fra kapitel 3. *Rammer for det folkeoplysende arbejde*, afsnittet *Folkeoplysende voksenundervisning*, i Folkeoplysningspolitikken, p. 4:

„I Hvidovre Kommune er der et ønske om at den folkeoplysende voksenundervisning når så bredt et udsnit af indbyggerne som muligt. Der gives på denne baggrund et særligt tilskud til deltagere, som er pensionister, efterlønsmodtagere, arbejdsledige eller SU-modtagere.

Hvidovre Kommune giver høj prioritet til uddannelsen af undervisere, ledere og administrativt personale, samt anskaffelse af relevante og tidssvarende undervisningsmidler og administrative værktøjer. Der er på denne baggrund afsat en pulje på Folkeoplysningsudvalgets budget, som er målrettet disse formål.“

Hvidovre Kommunes nye Kultur- & Fritidspolitik 2015-2018

Folkeoplysningspolitikken er blevet indskrevet i den nye Kultur- og Fritidspolitik 2015-2018, og er således ikke mere en selvstændig politik på samme måde som tidligere. Det er en udvikling, der også kan iagttages i andre kommuner. Hvis loven skal overholdes, skal der naturligvis forefindes en folkeoplysningspolitik med det indhold, som loven foreskriver, men det kan reelt blive en symbolsk handling at lave en folkeoplysningspolitik, hvis byrådets fokus er på en samlet kultur- og fritidspolitik.

Fra kapitlet *Vi vil udvikle talenter*, afsnittet *Talentet i midten*, i Kultur- & Fritidspolitik 2015-2018, p. 9:

„Hvidovre Kommune vil være med til at fremme meningsfulde partnerskaber, projekter og samarbejdsformer med og mellem foreninger, institutioner, erhvervsliv og kommercielle aktører om udvalgte målgruppers deltagelse i kultur- og fritidslivet. (...) Kommunen vil altid vurdere, om der er mulighed for at indgå partnerskaber med folkeoplysende organisationer, når der skal vedtages nye politikker på områder som f.eks. integration, sundhed, ældre og handicappede. “

Fra kapitlet *Vi vil udvise mod – og gå nye veje*, afsnittet *Vi vil aktivere borgerne*, i Kultur- & Fritidspolitik 2015-2018, p. 12:

(...) „Borgere med særlige kompetencer kan f.eks. varetage særlige opgaver for andre borgere, så man gennem en „borger-til-borger“-konstellation bedre kan ramme borgernes ønsker og behov, og samtidig komme mere i øjenhøjde med hinanden. Borgerne skal inddrages som medskabere af kommunens kultur- og fritidsoplevelser, og på den måde føle ejerskab til det der skabes. Borgerne skal ikke blot være aktive, men også medansvarlige, så alle får medejerskab og føler sig inddraget.“

Fra kapitlet *Vi vil understøtte begejstring*, afsnittet *Vi vil styrke frivilligheden*, i Kultur- & Fritidspolitik 2015-2018, p. 15:

(...) „Vi anerkender betydningen af borgernes egne ressourcer og de potentialer der ligger heri, og samtidig ønsker vi at understrege borgernes medansvar for opfyldelsen af den enkeltes behov og ønsker, og at der i forholdet mellem den enkelte borger og kommunen er tale om et fælles ansvar. For at udvikle og bevare en høj deltagelse i kultur- og fritidslivet, vil vi inddrage frivillige medskabere dér hvor det giver mening. Ved at tilbyde borgere og publikum mere indflydelse på planlægning, formidling og afvikling vil ejerskabet af kulturen øges.

Et af målene er at skabe et mødested – både fysisk og virtuelt – hvor frivillig arbejdskraft kan udbydes og efterspørges. Hvor både borgere og foreninger kan finde og møde hinanden, og gennem dialog og samarbejde opfylde hinandens behov. Med tiden kan mødestedet potentielt udvikle sig til et decideret frivilligcenter, hvor frivillige kan opslå deres arbejdskraft og ligeledes blive rekrutteret af foreninger, klubber, institutioner e.l. til relevante projekter.“

Bedømmelse

I Folkeoplysningspolitikken, der var gældende frem til 2015, er aftenskoleområdet velbeskrevet set i relation til det øvrige foreningsområde. Der er fra politisk side en målsætning om at inddrage både aftenskole- og foreningsområdet i løsningen af kommunale opgaver i forhold til sundheds-, integrations- og beskæftigelsespolitikken m.v.

Gennem økonomiske tilskud ønsker kommunen at sikre, at aftenskolernes tilbud når ud til alle kommunens borgere, og desuden vil man prioritere uddannelse af undervisere m.fl.

I den nye Kultur- og Fritidspolitik, der afløser Folkeoplysningspolitikken i 2015, nævnes aftenskolen overhovedet ikke. Begrebet fritidsaktiviteter er det tætteste, man kommer på aftenskolernes virksomhed. Det er forståeligt, at aftenskoleområdet ikke kan fylde så meget, som det gjorde i Folkeoplysningspolitikken, når det bliver en del af en noget større politik, men det er overraskende, at det overhovedet ikke bliver nævnt.

Begrebet læring bruges i politikken kun i relation til idrættens talentudvikling, og i forbindelse med at man vil styrke frivilligheden i forhold til læring for børn og

voksne og anden fritidsaktivitet: „Den frivillige arbejdskraft er livsnødvendig i alle afkroge af kulturen, idrætten, læring for børn og voksne og anden fritidsaktivitet. Foreningslivet ville ikke eksistere uden frivillige igangsættere, der påtager sig et ansvar i bestyrelser, stiller sig til rådighed som trænere eller på anden måde yder en frivillig indsats.“ (...) Fra kapitlet *Vi vil understøtte begejstring*, afsnittet *Vi vil styrke frivilligheden*, i Kultur- & Fritidspolitik 2015-2018, p. 15.

Det er os bekendt første gang, at en kommune direkte har en målsætning om, at der skal indgå frivillige i læringstilbud for voksne. Set i relation til at Hvidovre Kommune vil oprette et mødested både fysisk og virtuelt, hvor frivillig arbejdskraft kan udbydes og efterspørges, kan dette tiltag betyde helt nye udfordringer for aftenskoleområdet.

Kommentarer til politikken fra informanter

Interviewer: Hvordan bedømmer du Folkeoplysningspolitikken?

Informant: Det er svært at være utilfreds med den (Folkeoplysningspolitikken), fordi den er formuleret meget bredt og kan rumme mange ting. Jeg kunne godt ønske mig, at der stod noget mere konkret i den, om at det skal være sådan og sådan. Det vil også være fint, hvis nogle af de „kan“-ting, der står i politikken, blev til „skal“-ting.

Interviewer: Har I lavet nye partnerskaber med deltagelse af aftenskolerne?

Informant: Nej. Vi har ikke rigtig fået nogen partnerskaber på plads. Vi har på det sidste overvejet, om vi skal lave noget sammen om flygtningepolitik og integration.

Interviewer: Har I kunnet bruge Folkeoplysningspolitikken?

Informant: Vi henviser til den tit og ofte, når vi gerne vil lave noget, og siger, at det ligger i tråd med den politik, der er sådan og sådan. Hver eneste gang vi har et møde i aftenskolerådet, og har et eller andet, vi gerne vil lægge ind, prøver vi, hvor meget afsæt vi kan have i Folkeoplysningspolitikken. Fordi vi mener, at vores sag vil stå stærkere ved at henvise til den. På den måde er politikken et godt redskab at have. Hvis man kan henvise til, at det har man vedtaget, og det vil politikerne gerne have, så er det også retningslinjer for forvaltningen, og for det arbejde, man laver på aftenskoleområdet.

Jeg tror også, at Folkeoplysningspolitikken har stillet os lidt stærkere i aftenskolerådet. Vi står bedre sammen og ser hinanden mere som kollegaer end konkurrenter. Det var tidligere svært at samarbejde skolerne imellem.

Interviewer: Hvorfor er Folkeoplysningspolitikken blevet en del af en større kultur- og fritidspolitik?

Informant: Det er vel for at skabe et bedre overblik. Ideen er ikke groet i aftenskolernes baghave, og jeg tror heller ikke, den er groet i foreningslivets ditto.

Interviewer: Er I blevet beskrevet i den nye politik?

Informant: Ja, det synes jeg. Selvfølgelig vil alle gerne have en fremtrædende rolle, men det er jo svært at få, når politikken skal dække så bredt. Der er mange ting, vi

kunne ønske os var lidt skarpere og mere præcist, men det forpligter også, og på den måde er der ikke så meget handlefrihed i en sådan politik. På den måde ligner den nye politik den gamle.

Høje-Taastrup Kommune

Høje-Taastrup Kommunes Folkeoplysningspolitik (Vedtaget 13. december 2011)

Høje-Taastrup Kommunes Idræts- og Bevægelsespolitik 2011-15 (Vedtaget 2010)

Fra Folkeoplysningspolitikken, p. 1:

(...) „Folkeoplysningen skal skabe nye muligheder og aktivitetsformer for borgerne. I den sammenhæng er det værdifuldt, at de folkeoplysende foreninger indgår i samarbejder eller partnerskaber med private, offentlige eller frivillige aktører, som ikke er godkendte folkeoplysende foreninger.

Indsatsen på folkeoplysningsområdet skal målrettes sådan, at sammenhængen i lokalsamfundene, og fællesskabet omkring dem, styrkes.“

Gennem en række konkrete målsætninger skal man søge at opnå det ovenstående på folkeoplysningsområdet i Høje-Taastrup Kommune. Det er bl.a. målsætningerne i Folkeoplysningspolitikken, p. 1:

(...) „Samarbejdet mellem de folkeoplysende foreninger og private, offentlige eller frivillige aktører skal fremmes med henblik på at udvikle aktiviteter, der kan tiltrække flere borgere i de folkeoplysende aktiviteter.

Der skal etableres incitament for de folkeoplysende foreninger, så de bidrager med en aktiv indsats på tilgrænsende områder som f.eks. sundhed, integration, handicap og det sociale område, f.eks. udsatte børn og unge, samt integration af borgere med anden etnisk baggrund end dansk.

Tilbuddene i Kommunen skal være decentrale for at sikre muligheden for folkeoplysningsaktiviteter i hvert enkelt lokalområde. Samtidig skal den lokale brugerindflydelse være så stor som mulig på disse aktiviteter. Derved medvirker folkeoplysningen til, at lokalområdernes egenart bevares og udvikles.“

Fra *Introduktion* i Høje-Taastrup Kommunes Idræts- og bevægelsespolitik 2011-2015, p. 4:

„De næste 12 år er Idræts- og Bevægelsespolitikken det overordnede grundlag for samarbejdet mellem kommunen, idrætsforeninger, institutioner, skoler, idrætsanlæg, oplysningsforbund og de selvorganiserede aktive idrætsudøvere uden for foreningslivet.“

Bedømmelse

Høje-Taastrup Kommunes Folkeoplysningspolitik er ganske kort (1 side) og indeholder kun nogle overordnede målsætninger. Den virker mest af alt som noget, man har lavet, fordi det nu engang er et lovkrav. Høje-Taastrup Kommune har en idræts- og bevægelsespolitik, der er meget mere ambitiøs, men den indeholder stort set intet om aftenskoleområdet.

Kommentarer til politikken fra informanter

Interviewer: Hvordan bedømmer du Folkeoplysningspolitikken?

Informant: Den er formuleret i så generelle vendinger, at ingen kan være imod.

I løbet af 2012 skulle Folkeoplysningspolitikken konkretiseres gennem dialogmøder i de enkelte samråd og afsluttes med en fælles konference. Det har dog ikke været muligt at finde denne konkretisering, og ifølge en informant har der været nogle netværksmøder, men processen er ikke blevet færdiggjort.

Interviewer: Der står også i Folkeoplysningspolitikken, at man skal lave nye aktivitetsformer for borgerne. Er det sket?

Informant: Det er ikke noget, vi har mærket noget til.

Interviewer: Er der udviklet partnerskaber?

Informant: Det var et af vores egne forslag, at dette punkt skulle med i politikken. Vi ville gerne medvirke til at lave partnerskaber, men processen kom ikke i gang. Kommunen indkaldte i 2012 til et møde, hvor vi skulle diskutere partnerskaber. Det var en meget god aften, men der kom ikke nogle konkrete samarbejdsrelationer ud af det. Senere blev der inviteret til et andet møde, hvor der skulle komme forskellige virksomhedsrepræsentanter. Men de dukkede ikke op. Og kommunen har ikke fulgt sagen op.

Et af problemerne i forbindelse med den manglende udvikling af partnerskaber har fra informantens synsvinkel været, at der ikke har været et økonomisk incitament i det for aftenskolerne.

Interviewer: Har I ikke selv kunnet gøre noget for at få arbejdet i gang?

Informant: Nej, det har vi ikke. Vi har nok at gøre med at få hverdagen til at hænge sammen, og vi skal have en form for økonomisk incitament for at gøre noget. Og det var der ikke.

Der har således været behov for at afstemme forventninger mellem den kommunale forvaltning, der regnede med, at partnerskaber kunne udvikles uden yderligere tilskud, og de aftenskoler, der forventede, at der fulgte penge med.

Interviewer: Har Folkeoplysningspolitikken været anvendelig for jer som aftenskole?

Informant: Den er ikke anvendelig for os. Vi tænker bare, at det er et stykke papir, der ligger, og man kan jo ikke være uenig i de formuleringer, der er, men derudover har den ikke i dagligdagen nogen som helst betydning for os.

Københavns Kommune

Københavns Kommunes Folkeoplysningspolitik (Revideret marts 2012)

Københavns Kommunes Folkeoplysningspolitik (Revideret januar-februar 2014)

Københavns Kommune Kultur- og Fritidspolitik 2011-2015

Københavns Kommune Kultur- og Fritidspolitik 2016-2019 (Vedtaget i Kultur- og Fritidsudvalget 29. oktober 2015. Efterfølgende forelægges Økonomiudvalget og Borgerrepræsentationen. Skal træde i kraft i 2016)

Fra afsnittet *Partnerskaber og kommunalt samarbejde* i Folkeoplysningspolitikken (marts 2012-udgaven), p. 3:

„Med rod i de folkeoplysende traditioner kan de folkeoplysende foreninger bidrage til at løfte opgaver og udfordringer på en række områder udover selve fritidslivet. Folkeoplysningen ønsker at være med til at løse velfærdsopgaver inden for civilsamfundet ved at indgå partnerskaber med andre forvaltninger i kommunen. Københavns Kommune vil gerne understøtte, at sådanne samarbejdsflader kan udvikles.

Samtidig ønsker aktørerne på det folkeoplysende område at være med til at kvalitetssikre de kommunale politikker, der udarbejdes på områder, der grænser op til folkeoplysningen. Det skal ske ved:

- at det bliver muligt for de folkeoplysende foreninger at lade aktiviteter gennemført på et folkeoplysende grundlag i partnerskabssamarbejde indgå i tilskudsafregning
- at de folkeoplysende foreninger indgår partnerskaber med kommunale aktører, hvor begge parter er enige herom, i løsningen af kommunale opgaver f.eks. i løsningen af kommunale velfærdsopgaver
- at Udviklingspuljen for børn og unge og Udviklings- og aktivitetspuljen for aftenskoler kan søges i forbindelse med partnerskabsprojekter
- at der bygges videre på erfaringer fra partnerskaber med folkeoplysende foreninger som aktører
- at Folkeoplysningsudvalget bliver høringspart, når der udvikles nye kommunale politikker på områderne: beskæftigelse, uddannelse, sundhed, forebyggelse, integration, handicap og udvikling af byrum

- at den samarbejdende forvaltning bibringer den fornødne finansiering i det omfang, der er udgifter forbundet med partnerskaber.“

Fra afsnittet *Resultatmål* i Folkeoplysningspolitikken (marts 2012-udgaven), p. 4:

„Inden førstkomende revision af Folkeoplysningspolitikken i 2013 ønskes følgende mål nået:

- „60 % af tilskudsmodtagerne fra udviklingspuljeprojekter dokumenterer i deres evaluering, at de har nået egne succeskriterier og forankret aktivitet i etablerede eller nye folkeoplysende foreninger.
- 80 % af de københavnske idræts-, kultur- og fritidsfaciliteter opleves af brugerne som tilfredsstillende.
- Der er blevet indgået minimum fire partnerskabssamarbejdsaftaler mellem en eller flere folkeoplysende foreninger og andre københavnske forvaltninger end Kultur- og Fritidsforvaltningen.
- 80 % af de folkeoplysende foreninger udtrykker tilfredshed med de administrative procedurer i forbindelse med det folkeoplysende arbejde og er overvejende tilfredse med kommunikationen forvaltning og forening imellem.“

Fra kapitlet *Formål*, afsnittet *Vision* i Folkeoplysningspolitikken (januar-februar 2014-udgaven), p. 2:

„Københavns Kommune har en vision om, at foreninger gennem folkeoplysende aktiviteter, undervisning, foredrag og debat sikrer de københavnske borgere et engagerende, varieret og mangfoldigt fritidstilbud.

Aktiviteter af høj kvalitet resulterer i flere medlemmer og frivillige til foreningslivet og flere kursister i den folkeoplysende voksenundervisning.“

Fra kapitlet *Formål*, afsnittet *Mission* i Folkeoplysningspolitikken (januar-februar 2014-udgaven), p. 2:

„Det folkeoplysende arbejdes mission er at bidrage til de københavnske borgeres aktive deltagelse, frivilligindsats, livslange læring og kompetenceudvikling for herigennem at fremme demokratiforståelse og aktivt medborgerskab.

Københavns Kommune vil sikre de bedst mulige rammer for og en fortsat udvikling af den folkeoplysende voksenundervisning, de frivillige folkeoplysende foreninger og deres aktiviteter i kommunen.“

Fra kapitlet *Mål for folkeoplysningen i København*, afsnittet *Partnerskaber og kommunalt samarbejde*, i Folkeoplysningspolitikken (januar-februar 2014-udgaven), p. 3:

„Med rod i de folkeoplysende traditioner er aftenskoler og foreninger kompetente partnere til at løfte opgaver og udfordringer udover selve fritidslivet. Opgaver løftet i et partnerskab kan give nye og anderledes tilbud til byens borgere. Det kan

introducere de folkeoplysende fritidstilbud til nye medlemmer og deltagere og udvikle nye aktiviteter til både foreningslivet og de kommunale aktører.

Partnerskaber etableres i et ligeværdigt samarbejde, og Københavns Kommune vil særligt prioritere partnerskaber på sundheds- og folkeskoleområdet.

Det skal ske ved:

- at Udviklingspuljen for børn og unge og Udviklings- og aktivitetspuljen for aftenskoler kan søges i forbindelse med partnerskabsprojekter, og at de folkeoplysende foreninger kan lade partnerskabsaktiviteter gennemført på et folkeoplysende grundlag indgå i tilskudsafregning.
- at den samarbejdende forvaltning tilvejebringer den fornødne finansiering i det omfang, der er udgifter forbundet med partnerskaber. Det kan være i form af personale- eller facilitetsressourcer
- at kultur- og fritidsområdet inddrages, når der udvikles nye kommunale politikker på områderne: beskæftigelse, uddannelse, sundhed, forebyggelse, integration, handicap og udvikling af byrum, og at Folkeoplysningsudvalget, høres inden politikkerne vedtages
- at Kultur- og Fritidsforvaltningen fungerer som brobygger for foreningerne ved at skabe platforme for udvikling af partnerskaber
- at Kultur- og Fritidsforvaltningen formidler gode erfaringer på partnerskabsområdet til foreninger og aftenskoler.“

Fra kapitlet *Resultatmål* i Folkeoplysningspolitikken (januar-februar 2014-udgaven), p. 4:

„For perioden 2014 til og med 2017 opstilles følgende resultatmål:

- At der bliver indgået minimum 10 partnerskabssamarbejdsaftaler mellem en eller flere folkeoplysende foreninger og andre københavnske forvaltninger end Kultur- og Fritidsforvaltningen
- At forvaltningen i samarbejde med foreninger og aftenskoler igangsætter pilotprojekter på partnerskabsområdet. Der vil især være fokus på folkeskole- og sundhedsområdet
- At Kultur- og Fritidsforvaltningen afholder mindst en årlig bydelsdækkende event for folkeoplysende foreninger og lokale kommunale institutioner på sundheds- og/eller folkeskoleområdet med det formål at øge det gensidige kendskab.
- At 50 % af foreninger og aftenskoler kender til udviklingspuljerne
- At udviklingen i udbuddet af kultur- og fritidsfaciliteter følger byens befolkningstilvækst (...)
- At aftenskolernes antal af deltagertimer følger den demografiske udvikling.“

Københavns Kommunes Kultur- og fritidspolitik 2011-2015

Parallelt med at kommunen har en folkeoplysningspolitik, har den også en kultur- og fritidspolitik, der er en overordnet ramme for indsatsen og prioriteringen på området. I denne politik står der intet specifikt om aftenskoleområdet. En enkelt henvisning til gennemførelse af læringsforløb retter sig ikke mod aftenskolerne, men mod folke- og skolebiblioteker. (I kapitel *Faciliteter*, afsnittet *Faciliteter på tværs* i Københavns Kommunes Kultur- og fritidspolitik 2011-2015, p.10).

Der er for øjeblikket ved at blive udfærdiget en ny kultur- og fritidspolitik, der, når den træder i kraft, også skal afløse Folkeoplysningspolitikken.

Bedømmelse

Københavns Kommunes Folkeoplysningspolitik adskiller sig fra de andre i undersøgelsen ved at have meget fokus på et bestemt indsatsområde: Udvikling af partnerskaber. Kommunen ønsker at få hele folkeoplysningsområdet til at bidrage til løsningen af velfærdsopgaver gennem udvikling af forskellige former for partnerskaber. Det bliver desuden betonet, at det er de folkeoplysende aktører, der selv har ønsket at deltage i løsningen af opgaver, der har en anden karakter end de traditionelle fritidstilbud. Opgaver, der kræver et samarbejde med andre forvaltninger end den, de er hjemmehørende i. Den kommunale udviklingspulje kan søges til etablering og gennemførelse af nye partnerskaber.

Aftenskoleområdet er velbeskrevet som en væsentlig aktør i udviklingen af nye partnerskaber.

Et andet karakteristikum ved politikken er, at der er opstillet flere målbare mål. (Antallet af partnerskaber, der skal være etableret inden for den årrække, som politikken dækker, 50 % af foreninger og aftenskoler skal kende til udviklingspuljerne, aftenskolernes timetal skal følge den demografiske udvikling m.m.). Kommunen vil lade Folkeoplysningspolitikken indgå i en ny kultur- og fritidspolitik fra 2016, hvad der kan virke problematisk set i relation til aftenskoleområdet, fordi det ikke er omtalt i den nuværende Kultur- og Fritidspolitik.

Interviewer: Hvorfor skal Folkeoplysningspolitikken være en del af en større kultur- og fritidspolitik?

Informant: Nu har vi besluttet, at Folkeoplysningspolitikken skal inkorporeres i kultur- og fritidspolitikken. Det er der både styrker og svagheder ved: Styrken er, at man bliver en del af noget større, og ikke er et eller anden selvstændig appendiks. Svagheden er, at man mister det særlige fokus, der er i forhold til det pågældende område.

Det var en del af en større oprydning i politikker, vi havde i 2012-2013. Der gennemgik vi alle vores politikker og fandt ud af, at der var 171, som var delvist modstridende. Det vil sige, at vores samarbejdspartnere havde svært ved at overskue, hvad Københavns Kommune mente. Og sektorerne kunne bruge politikkerne til at

slå hegn om sig selv og holde alle andre synspunkter ude. Derfor fremkom der et ønske om at lave nogle større og bredere politikker, som var almenkendte og anerkendte i stedet for at have mange små sektorpolitikker.

Kommentarer til politikken fra informanter

Det har i mange kommuner været et problem at definere, hvad der forstås ved et partnerskab, og hvordan det adskiller sig fra begrebet „samarbejde“. Det er ifølge en informant også et problem i København:

Informant: Kommunen har lige så ukonkrete ideer om, hvad partnerskabet kan være, og de andre kommunale forvaltninger spørger sig selv om, hvorfor de der folkeoplysende foreninger kommer rendende og vil lave partnerskaber. De er slet ikke forberedt på at kunne indgå i partnerskaber fra et højere forvaltningsniveau. Det er Kulturudvalget, der har siddet og sagt: Vi synes, at I skal lave nogle partnerskaber med de andre (forvaltninger), men de andre (forvaltninger) er ikke inddraget i denne proces. Det er derfor os selv, der skal bryde isen.

Interviewer: Faciliterede jeres egen forvaltning ikke processen med at lave nye partnerskaber?

Informant: Nej, det synes jeg ikke, at de gjorde.

Interviewer: Har I fået lavet partnerskaber?

Informant: Samrådet har lavet flere forskellige partnerskaber, bl.a. på ældreområdet, og er ved at overveje, om der skal laves et om bekæmpelse af ensomhed.

Lolland Kommune

Folkeoplysningspolitik for Lolland Kommune 2012-2014

Folkeoplysningspolitik for Lolland Kommune 2015-2025

Lolland Kommunes Kultur- og fritidspolitik 2015-2025

Fra Folkeoplysningspolitik for Lolland Kommune 2012-2014, afsnittet *Målsætninger for borgernes deltagelse i den folkeoplysende voksenundervisning og det frivillige folkeoplysende foreningsarbejde*, p. 4:

„Lolland Kommune vil arbejde for:

- at den folkeoplysende virksomhed fortsat fremmer det demokratiske medborgerskab og samarbejdet mellem kommunens mange foreninger, aktører og grupper.
- at alle borgere i Lolland Kommune har mulighed for, at deltage i folkeoplysende aktiviteter.“

Fra Folkeoplysningspolitik for Lolland Kommune 2012-2014, afsnittet *Afgrænsning af aktiviteter indenfor den folkeoplysende virksomhed i forhold til andre tilgrænsende aktiviteter*, p. 6:

„Lolland Kommune vil sikre, at de folkeoplysende aktiviteter fortsat udvikles ud fra grundtanken i Folkeoplysningsloven om demokratisk medborgerskab. Samtidig opfordrer Lolland Kommune til, at der indgås en aftale mellem folkeoplysende foreninger og kommercielle aktører, samt folkeoplysende voksenundervisning, VUC, biblioteker og andre voksenundervisningstilbud så konkurrenceforvridende virksomhed undgås. På ungeområdet skal der være en dialog og afgrænsning i forhold til Ungdomsskolen.“

Folkeoplysningspolitik 2015-2025

Fra afsnittet *Udvikling*, p. 2:

„Folkeoplysningsudvalget vil forsat prioritere og styrke forenings- og fritidslivet gennem bl.a. udviklingspuljen til de frivillige foreninger, ø-puljen til aftenskolehold på øer hvor der ellers ikke er befolkningsgrundlag for oprettelse af hold og lederpuljen til uddannelse af foreningsbestyrelser og videreuddannelse af lærer på aftenskoler.“ (...)

„Lolland Kommune vil konkret:

- Have fokus på at udvikle lederpuljen, som et væsentligt bidrag til udviklingen af lederkapaciteten på det frivillige foreningsområde.
- Arbejde for at skabe samspil, udvikling og dialog med det selvorganiserende fritids- og idrætsområde ved at undersøge mulighederne for etablering af en platform, som kan give overblik over og skabe kontakt mellem det selvorganiserende område og kultur-, idræts- og fritidsområdet.“

Fra afsnittet *Partnerskaber*, p. 3 i Folkeoplysningspolitik 2015-2025:

„Folkeoplysningsudvalget vil understøtte udvikling af nye initiativer, herunder især udvikling af nye tilbud på fritidsområdet gennem etablering af partnerskaber. Der ønskes hermed at få skabt et fokus på partnerskaber, og fokus på hvordan det folkeoplysende område kan lave vidensdeling om succesfulde partnerskaber. Helt konkret ønsker folkeoplysningsudvalget at udvikle partnerskaber mellem foreninger, aftenskoler og Lolland Kommune.

Lolland Kommune vil konkret:

- Inden medio 2017 have udarbejdet forslag til modeller for hvordan at partnerskaber mellem foreninger, aftenskoler og Lolland Kommune kan organiseres.
- Ved 1 møde årligt i folkeoplysningsudvalget have en gennemgang af og vidensdeling om lokale succesfulde partnerskaber med inddragelse af partnerskabets relevante aktører, som et fast punkt.“

Kultur- og fritidspolitik 2015-2025

Repræsentanter fra aftenskolerne er blevet inddraget i arbejdet med at lave den nye politik. Aftenskolerne er nævnt i den.

Bedømmelse

Lolland Kommunes Folkeoplysningspolitik fra 2012-2014 var helt uden indsatsområder i forhold til aftenskolen. Det eneste tiltag, der er i den, er en beskrivelse af, hvordan man kan undgå en konkurrenceforvridning mellem VUC, biblioteker og aftenskoler.

Set ud fra et aftenskoleperspektiv er den nye folkeoplysningspolitik, der dækker en usædvanlig lang periode, 10 år, meget bedre. Den lægger således op til, at der skal ø-puljer til aftenskoler, således at der kan oprettes hold, hvor det ikke tidligere var muligt på grund af for få deltagere, og til at der bliver lavet en pulje til videreuddannelse af lærere på aftenskoler.

Den nye folkeoplysningspolitik konkretiserer også, hvordan udvikling af partnerskaber mellem foreninger og aftenskoler og Lolland Kommune kan støttes. Det skal ske ved, at der udvikles et forslag til modeller for, hvordan partnerskaber kan organiseres og ved gennem folkeoplysningsudvalget at udvikle en vidensdeling om succesfulde partnerskaber.

Nyborg Kommune

Folkeoplysningspolitik (Godkendt af Nyborg Byråd 22. november 2011)

Folkeoplysningspolitik (Godkendt af Nyborg Byråd 24. marts 2015)

Kultur-, Fritids- og Idrættspolitik i Nyborg Kommune (Godkendt af Nyborg Byråd 17. december 2013)

Folkeoplysningspolitikken er primært en beskrivelse af tilskudsordninger suppleret med samspil med andre politikområder, tværgående samarbejde og partnerskaber for på denne måde at opfylde lovens krav til en folkeoplysningspolitik.

Fra afsnittet *Målsætning/vision* i Folkeoplysningspolitikken (udgaven af 24. marts 2015), p. 3:

„Det folkeoplysende arbejde og engagement er en væsentlig del af det kulturelle liv i kommunen. Der bør være et bredt og nuanceret tilbud til både børn, unge og voksne om deltagelse i aktiviteter i de forskellige områder af kommunen.

Den folkeoplysende virksomhed bør, ud over aktiviteterens primære formål, endvidere medvirke til at understøtte vores demokratiske medborgerskab og at man herigennem tager ansvar for det samfund, man er en del af.

Den væsentligste opgave vil være at stille de nødvendige fysiske rammer til rådighed samt yde økonomisk støtte, der giver mulighed for, at folkeoplysningens mange aktører og grupper fortsat kan styrkes og udvikles.“

Fra afsnittet *Udvikling af folkeoplysning og partnerskaber* i Folkeoplysningspolitikken (udgaven af 24. marts 2015), p. 3:

„Det er visionen, at folkeoplysningen udvikler sig i takt med samfundet og matcher de til enhver tid aktuelle behov.

Det opfordres til at der indgås aftale om samarbejde og partnerskaber ved løsning af konkrete opgaver.“

Fra afsnittet *Samspil med øvrige politikområder* i Folkeoplysningspolitikken (udgaven af 24. marts 2015), p. 4:

„Folkeoplysningspolitikken skal indgå i et tæt samspil med andre politikområder. De folkeoplysende aktiviteter er med til at fremme målsætningen inden for Kultur-, Fritids- og Idrætspolitikken.

Foreningslivet og folkeoplysningen er endvidere med til at understøtte en række andre politikområder med særlig fokus på sundhed, frivillighed, handicap m.fl.“

Fra afsnittet *Afgrænsning af aktiviteter* i Folkeoplysningspolitikken (udgaven af 24. marts 2015), p. 4:

„Det ses gerne, at de forskellige foreninger og aktører samarbejder og supplerer hinanden.“

Fra kapitlet *Sigtepunkterne i visionen* i Kultur-, Fritids- og Idrætspolitik i Nyborg Kommune, p. 4:

„At Nyborg Kommune sammen med foreninger og ildsjæle fornyr og fremtidssikrer rammer, faciliteter og ordninger for et stærkt kultur-, fritids- og idrætsliv – gerne i retning af et udvidet kulturbegreb og nye forståelser af fritidsaktiviteter.“

Fra kapitlet om *Målsætning: Øget synliggørelse af og samarbejde på tværs i kultur-, fritids- og idrætslivet – så musik, kultur, fritid og idræt bringer os mere sammen og gerne i nye og overraskende sammenhænge!* i Kultur-, Fritids- og Idrætspolitik i Nyborg Kommune, p. 6:

Målet for ovennævnte målsætning er bl.a.:

- „At foreninger og ildsjæle indenfor kultur, fritid og idræt skaber nye muligheder og mere sammenhold, f.eks. i fælles aktiviteter, arrangementer og partnerskaber (...)
- At der i årene 2013 til 2016 bliver afprøvet og skabt markant mere samarbejde og udvikling mellem foreninger, ildsjæle og kommunale institutioner samt

arrangementer – gerne ved at hente erfaringer nationalt og internationalt

- At kultur-, fritids- og idrætslivet etablerer mere samarbejde og flere partnerskaber med erhvervslivet – et stærkt og tiltrækkende kendemærke for Nyborg Kommune og Østfyn.“ (...)

Fra kapitlet om *Målsætning: Flere borgere og gæster deltager i kultur-, fritids- og idrætslivet – med lyst til mere – bl.a. så flere af os bliver frivillige og nye ledere i et bredt favnende og attraktivt kultur-, fritids- og idrætsliv*, i Kultur-, Fritids- og Idrætspolitik i Nyborg Kommune, p. 9 (uddrag):

- „At deltagelse i kultur-, fritids- og idrætsaktiviteter skal give oplevelser, være vedkommende og give lyst til mere
- At aktiviteterne giver oplevelser, udsyn og fællesskaber, som berører os – i krop og sjæl, uanset deltagernes forudsætninger (...)
- At kultur, fritid og idræt i videre udstrækning for mennesker med sociale udfordringer bliver en guide til selvværd og fællesskab.“ (...)

Bedømmelse

Nyborg Kommunes Folkeoplysningspolitik er meget kortfattet og bygger over de krav til en folkeoplysningspolitik, som loven kræver. I forhold til etablering af nye partnerskaber opfordrer kommunen tilsyneladende til, at det sker, uden at de kommunale medarbejdere skal facilitere processen. Der står en del om fritidsaktiviteter, og der er bl.a. en konkret målsætning om, at flere skal deltage i kultur-, fritids- og idrætslivet, men der står intet konkret om aftenskoler eller den folkeoplysende voksenundervisning i Fritidspolitikken.

Kommentarer til politikken fra informanter

Interviewer: Hvilken forskel er der på den gamle og nye Folkeoplysningspolitik?

Informant: Politikken er nu blevet mere markant, og vi er glade for, at aftenskoleområdet også bliver indtænkt i andre forvaltningsområder.

Informant: Det har været en god proces med at lave den nye politik, og aftenskoleområdet er blevet bedre til at gøre aftenskoleundervisningen mere tydelig.

Vi har tidligere været alt for dukseagtige. Og har altid været sådan, at det skal vi nok finde ud af inden for de rammer, vi har. Nu er vi blevet lidt mere frække og lidt mere pågående og begyndt at gøre mere stads af os selv. Vi er bange for, at hvis vi ikke bliver lidt mere synlige og bliver bedre til at markedsføre os selv, så kan vi nemt blive ramt næste gang, der skal spares, for det er nemt at spare på noget, der ikke er synligt. Det er vi meget opmærksomme på i Samrådet.

Odense Kommune

Odense Kommunes folkeoplysningspolitik 2006 (Vedtaget af Odense Byråd 7. december 2005)

Tillæg til Odense Kommunes folkeoplysningspolitik (2012)

Odense Kommunes Fritidspolitik 2016-2020. Fokus på sammenhængskraft i borgernes fritidsliv. (Godkendt af Odense Byråd 11. november 2015)

Odense Kommune havde allerede en folkeoplysningspolitik i 6 år, førend det blev et lovkrav, at man skulle have en sådan. Den skulle med udgangspunkt i Børn- og Ungepolitikken og delpolitikken på fritidsområdet understøtte det folkeoplysende arbejde og give mulighed for at styrke folkeoplysningsområdet i Odense Kommune. Den skulle desuden give foreninger, oplysningsforbund og folkeoplysningsklubberne et grundlag for selvstændigt at udvikle folkeoplysningsområdet og være en aktiv medspiller i de kommunale indsatser.

Formålet med Folkeoplysningspolitikken i 2006 lå ikke langt fra de nuværende krav. Den skulle sætte og fastholde målet for folkeoplysningen i Odense Kommune:

„Det vil sige, at politikken skal give et klart billede af, hvor vi vil hen med folkeoplysningen, og hvordan vi kommer derhen. Derudover skal politikken bidrage til at skabe kontinuitet og sammenhæng i folkeoplysningsarbejdet.“

(Odense Kommunes folkeoplysningspolitik 2006, kapitlet *Vision for og formålet med Folkeoplysningspolitikken*, p. 6)

Uddrag fra kapitlet *Det frivillige, folkeoplysende foreningsarbejde* i Odense Kommunes folkeoplysningspolitik 2006, p. 8:

„Odense Kommune vil arbejde for, at:

- sikre fortsat udvikling og fornyelse indenfor det folkeoplysende arbejde.
- koordinere og synliggøre aktivitetstilbuddene for alle.
(...)
- profilere Odense som en attraktiv og aktiv by samtidig med, at den for borgerne opfylder mulighederne for en række folkeoplysende, rekreative, fysiske og kreative behov.
- de demokratiske forudsætninger, som er indeholdt i loven, støttes og udvikles.
- planlægning og tilrettelæggelse af fritidstilbud sker i samarbejde med andre områder og sektorer.“

Fra kapitlet *Voksenundervisningsområdet* i Odense Kommunes folkeoplysningspolitik 2006, p. 10:

„Voksenundervisningen er en vigtig del af den enkelte borgers mulighed for livslang læring, som er nødvendig for, at man som borger til stadighed udvikler sig til gavn

for sig selv og for at imødekomme de til stadighed øgede og skiftende krav til personlige og faglige kompetencer.“

På samme måde som flere af de andre store kommuner havde Odense Kommune en politik på folkeoplysningsområdet, der på mange måder minder om de krav, loven i dag stiller til en folkeoplysningspolitik. Ud fra den betragtning har lovkravet ikke ændret meget, der er dog ikke mange konkrete handleplaner i den gamle politik. Den består mest af en række hensigtserklæringer.

Tillæg til Odense Kommunes folkeoplysningspolitik (2012)

I forbindelse med lovkravet om at der skal være en folkeoplysningspolitik med nogle bestemte indholdskrav, blev der i Odense Kommune lavet et tillæg til den eksisterende folkeoplysningspolitik, for at den på alle punkter kunne leve op til lovkravet. I politikken hedder det bl.a. som målsætninger:

- „at Odense Kommune vil understøtte den kreativitet, innovation og nytænkning, som udspringer fra den folkeoplysende virksomhed
- at Folkeoplysningspolitikken skal ses i et tættere samspil med kommunens øvrige politikker og strategier
- at der kan etableres samarbejder og partnerskaber mellem den folkeoplysende virksomhed og kommunale aktører om fælles løsning af konkrete kommunale velfærdsopgaver. Betingelserne for at indgå partnerskaber skal være relevante og meningsfulde samt udvikles i tæt samspil mellem de involverede aktører.“
(Fra Tillæg til Odense Kommunes folkeoplysningspolitik (2012), afsnittet *Vision for og formålet med Folkeoplysningspolitikken*, pp. 1-2).

Tillægget til folkeoplysningspolitikken ændrer ikke meget. Det er meget kortfattet og uden handleplaner. Den største nyhed er beskrivelsen af, at der kan etableres samarbejder og partnerskaber om løsningen af konkrete kommunale velfærdsopgaver.

Den nye Fritidspolitik 2016-2020

Odense Kommune har for kort tid siden færdiggjort en ny fritidspolitik, der træder i kraft i 2016. Fritidspolitikken afløser folkeoplysningspolitikken. Eller sagt på en anden måde: Folkeoplysningspolitikken bliver en del af en ny fritidspolitik.

Her i finder man følgende beskrivelse af aftenskolen:

„Voksenundervisningsområdet i Odense tilbyder forskellige former for undervisning, foredrag og debatskabende aktiviteter for voksne og for børn og voksne sammen. Aftenskolerne i Odense Kommune er en vigtig kulturbærende faktor i samfundet, idet aftenskolerne gør borgerne mere vidende, de oplyser, de skaber sociale fællesskaber og de udvikler aktive medborgere. Derfor understøtter Odense

Kommune aftenskolerne i deres arbejde i at være et bredt, varieret og reelt tilbud for alle voksne borgere uanset baggrund. Odense Kommune tænker aftenskolerne ind i alle relevante kommunale sammenhænge, hvor aftenskolernes mange kompetencer kan bidrage.“

(Fra kapitlet *Folkeoplysningens rolle i Odense i Fritidspolitik 2016-2020*, p. 14).

Fra fokusområdet *Sammenhængskraft i børnenes dagligdag – kobling mellem skole og fritid* i Fritidspolitik 2016-2020, p. 22:

„Allerede nu har både foreninger og aftenskoler gode erfaringer med at skabe samarbejder med lokale skoler i Odense Kommune. Ifølge nationale og lokale erfaringer kan disse samarbejder medføre en lang række positive virkninger for alle parter. Ofte tildeles den fysiske udfoldelse det største fokus, men også de kulturelle og musiske foreninger, såvel som aftensskolerne og bibliotekerne, har et stort potentiale på dette område.

Igennem skolesamarbejdet får foreninger og aftenskoler en platform til at møde nye målgrupper og skabe synlighed i lokalområdet. Instruktører og undervisere får anvendt og udviklet deres undervisningskompetencer og der ses en tilgang af medlemmer i de foreninger og aftenskoler, der engagerer sig i skolesamarbejdet.

(...)

Odense Kommune ønsker fremadrettet at understøtte folkeskolereformen ved at skabe rammer og muligheder for et gensidigt udbytterigt samarbejde mellem skole og fritidsliv med udgangspunkt i de lokale foreninger og aftenskoler samt bibliotekerne.“

Fra underafsnittet *Fremtidigt fokus i Sammenhængskraft i børnenes dagligdag – kobling mellem skole og fritid* i Fritidspolitik 2016-2020, p. 23:

„Odense Kommune vil give mulighed for, at øvrige foreninger og aftenskoler kan søge midler til aktiviteter i skoletiden for skoleelever, blandt andet via Folkeoplysningsudvalgets udviklingspulje.

Odense Kommune vil styrke samarbejdet og synergien mellem skoler, foreninger, aftenskoler og biblioteker for således at skabe forudsætningen for et helhedsorienteret skole- og fritidsliv.“

Fra fokusområdet *Sammenhængskraft i byens rum – aktive og inspirerende byrum* i Fritidspolitik 2016-2020, p. 26:

(...) „Disse byrum skal indbyde til selvorganiserede aktiviteter samtidig med, at de vil kunne aktiveres af Odense Kommunes mange foreninger, aftenskoler og skoler, der vil kunne benytte byrummet som supplement til aktiviteter i deres primære faciliteter.“

„Yderligere motiverer Odense Kommune til at etablere partnerskaber mellem folkeoplysningsområdet og kommunale aktører for at fordre et samarbejde om fælles løsning af konkrete velfærdsopgaver. Folkeoplysningens fornemmeste opgave er til stadighed at repræsentere frivillighed, medindflydelse og de demokratiske processer, der indeholdes i de forpligtende fællesskaber. Begreber som vi i fællesskab skal fremme og værne om i Odense Kommune.“ (Fra kapitlet *Folkeoplysningens rolle i Odense* i Fritidspolitik 2016-2020, p. 14).

„Aftenskolerne i Odense Kommune er en vigtig kulturbærende faktor i samfundet, idet aftenskolerne gør borgerne mere vidende, de oplyser, de skaber sociale fællesskaber og de udvikler aktive medborgere. Derfor understøtter Odense Kommune aftenskolerne i deres arbejde i at være et bredt, varieret og reelt tilbud for alle voksne borgere uanset baggrund. Odense Kommune tænker aftenskolerne ind i alle relevante kommunale sammenhænge, hvor aftenskolernes mange kompetencer kan bidrage.“ (Fra kapitlet *Folkeoplysningens rolle i Odense* i Fritidspolitik 2016-2020, p. 14).

Bedømmelse

Odense Kommune havde allerede en folkeoplysningspolitik i 2006, der på mange måder var fremsynet og indeholdt en del af de elementer, som mange folkeoplysningspolitikker er bygget på. I 2012 bliver der udfærdiget et tillæg til politikken fra 2006, for at den skal leve op til det nye lovkrav om at være en folkeoplysningspolitik i lovens forstand. Den største anke, der kan være imod den tidligere folkeoplysningspolitik, er, at den er holdt i meget generelle overordnede målsætninger og har få konkrete handleplaner, der gør det meget svært at evaluere den.

I den nye fritidspolitik, der træder i kraft pr. 1. januar 2016, er aftenskoleområdet velbeskrevet, og der er en intention om, at det skal indtænkes i andre kommunale opgaveløsninger.

Kommentarer til folkeoplysningspolitik fra informanter

Interviewer: Hvad stod der om aftenskolen i den første folkeoplysningspolitik?

Informant: Der var meget lidt konkret i den. Der stod nærmest kun det, der stod i lovteksten.

Interviewer: Har du kunnet bruge indholdet i den første folkeoplysningspolitik?

Informant: Ja, det har jeg. Vi har diskuteret den i Samrådet, og jeg har haft fokus på den i forbindelse med, at jeg har været med til at revidere folkeoplysningspolitikkerne i Kerteminde og Nyborg Kommuner. Der har vi også skelet til Odense.

Informant: Folkeoplysningspolitikken er måske ikke noget, der fylder vildt meget i dagligdagen, men jeg har da kendskab til, at den eksisterer, og jeg har også bladet den igennem og kigget lidt i den nogle gange, og forholdt mig lidt til den.

Informant: Det har været godt, at der har været fokus på partnerskaber i den, fordi selvom vi var i gang med at lave partnerskaber, før de blev beskrevet i folkeoplysningspolitikken, har det skærpet mit fokus, og det gjorde det også lettere for mig, fordi jeg nu kunne referere til, at det fra officiel side også var ønskeligt, at man havde disse partnerskaber. På den måde passede det som fod i hose for de tanker, jeg gik med. Jeg synes helt konkret, at vi kan noget, andre kan have gavn af, og det er glædeligt, at andre nu har fået øje på det, og at det står i politikken, for det gør det lettere for os at komme igennem med det.

Kommentarer til den nye fritidspolitik 2016-2020

Interviewer: Er der noget i den nye fritidspolitik i forhold til aftenskoleområdet, du har bidt mærke i?

Informant: Ja, at vi er indtænkt som samarbejdspartner på mange af forvaltningens indsatsområder. Vi kan være med til at løfte mange kommunale opgaver ved siden af de fritidstilbud, vi har, f.eks. i forhold til den nye folkeskolereform. Vi arbejder også med et projekt, der hedder *Aftenskolen på recept*. Vi kan indgå i mange forskellige sundhedsområder, derfor synes jeg, at det er dejligt, at vi er specifikt nævnt i den politik.

Interviewer: Hvad er din bedømmelse af den nye fritidspolitik?

Informant: Der er ingen konkrete handleplaner i den for vores område, men jeg er glad for formuleringen om, at Odense Kommune tænker aftenskolen ind i alle relevante kommunale sammenhænge, hvor aftenskolernes mange kompetencer kan bidrage. Det var meget vigtigt at få det med, og nu drejer det sig om, hvordan vi kan få kommunen til at opfylde denne forpligtigelse, så de er opmærksomme på de kompetencer, vi har. Det kommer ikke af sig selv, men det var vigtigt for mig, at det stod i politikken, så har vi noget at komme med, når vi skal have noget spredt rundt i forvaltningerne. Vores egen forvaltning kender os rigtigt godt, men vi skal have spredt det ud i de andre forvaltninger, hvad vi kan og gerne vil.

Randers Kommune

Folkeoplysningspolitik (Vedtaget af Randers Byråd 12. december 2011)

Fritids- og idrætspolitik 2015 (Vedtaget september 2015)

Fra afsnittet *Målsætning* i Folkeoplysningspolitikken, p. 2:

„Gennem faciliteter, tilskud og rådgivning til både nye og etablerede foreninger ønsker kommunen at bakke op om et stærkt foreningsliv, herunder også aftenskoler.“(...)

Fra afsnittet *Rammerne* i Folkeoplysningspolitikken, p. 2:

„Byrådet afsætter midler til anlæg, lokaler, tilskud til aktiviteter i foreninger og tilskud til undervisning i aftenskoler.“ (...)

Fra afsnittet *Samspil* i Folkeoplysningspolitikken, p. 2:

„Folkeoplysningen samarbejder med andre aktører, der enten optræder som udbydere eller aftagere af den service, som foreningerne og aftenskolerne tilbyder.“

Fra afsnittet *Aftenskoler* i Folkeoplysningspolitikken, p. 3:

„Folkeoplysningsområdet omfatter foruden aftenskoler også andre aktører blandt andet VUC, bibliotekerne og Folkeuniversitetet. For at udvikle tilbuddet om folkeoplysning og voksenundervisning, ønsker folkeoplysningen dialog med disse aktører. Denne dialog skal sikre at aktørerne kan understøtte hinanden og sammen tilbyde et bredt spektrum af undervisning, og på den måde sikre borgerne i Randers Kommune varierede muligheder for folkeoplysning.“

Fra kapitlet *Der er gode vilkår for livslang læring* i Randers Kommunes Fritids- og idrætspolitik 2015 (vedtaget september 2015), p. 16:

„Læring finder sted i mange sammenhænge. I skolen, på arbejdspladsen, i hjemmet og en lang række andre sammenhænge. Et område skiller sig ud fra dette set fra et folkeoplysningsperspektiv. Det er aftenskoleområdet, som i Randers Kommune ligger godt og stabilt.“

Fra kapitlet *Der er gode vilkår for livslang læring* i Randers Kommunes Fritids- og idrætspolitik 2015 (vedtaget september 2015), p. 17:

„Aftenskolen er én af flere formidlere, hvoraf biblioteker og sundhedscentre er andre. I den sammenhæng er aftenskoler blandt andet karakteriseret ved, at de har den ældre målgruppe, der er faste mødetidspunkter, der er mulighed for sociale relationer, der er gode instruktører og der er flere afdelinger lokalt i kommunen. At de på den måde adskiller sig, kan muligvis udnyttes bedre.

Vi vil derfor se på, i hvilken udstrækning aftenskolerne kan blive mere synlige i den offentlige debat og også bruges som oplysningsorgan, gerne i samarbejde med lokale aktører eller andre relevante samarbejdspartnere. På den måde ser vi en mulighed for gennem fritidsaktiviteter at støtte bedre op om ikke mindst landdistrikterne.

På tilsvarende vis vil et samarbejde med Bysekretariatet i nordbyen kunne øge muligheden for livslang læring hos områdets beboere.“

Fra afsnittet *Målsætning*, underafsnittet *Særligt prioriterede indsatser*, i Folkeoplysningspolitikken, p. 2:

- „Vi ønsker en befolkning med en sund og aktiv livsstil, og tilstræber derfor at skabe rammer der motiverer den enkelte til at være aktiv.
- Vi ønsker, at befolknings sammensætningen afspejles i folkeoplysningens deltagere. Dette forudsætter at de underrepræsenterede grupper i højere grad inddrages i folkeoplysningen.“

Randers Kommunes Fritids- og idrætspolitik 2015

Fra kapitlet *Der er gode vilkår for livslang læring*, afsnittet *Handlingsplan*, i Randers Kommunes Fritids- og idrætspolitik 2015 (vedtaget september 2015), p. 17:

„Oprette et foreningshus som det moderne ”forsamlingshus” med fleksible indretningsmuligheder.

I forhold til ikke blot aftenskoler, men også øvrige folkeoplysende foreninger indenfor idræt og fritid, vil vi fortsat understøtte aktiviteter økonomisk, så alle har mulighed for at deltage i læringstilbud.

Fortsat yde rådgivning og give mulighed for undervisning til foreningerne.“

Bedømmelse

Aftenskoleområdet har ikke fået en bedre placering i den nye Fritids- og idrætspolitik fra 2015, end den havde i den tidligere Folkeoplysningspolitik. Det er meget lidt, der står om området, og det bliver kun i meget begrænset grad indtænkt i løsningen af nye opgaver. Undtagelsen herfra er formuleringen om, at aftenskolerne skal bruges som oplysningsorgan og være mere synlige i den offentlige debat, og at de muligvis kan samarbejde med Bysekretariatet i Randers nord for derigennem at styrke læringen i dette område. Men formuleringen er meget vag.

Kommentarer til politikken fra informanter

Interviewer: Hvad står der i Folkeoplysningspolitikken med relation til aftenskolen?

Informant: Jeg kan ikke huske, hvad det står konkret i forhold til aftenskoleområdet. Vi fylder ingenting.

Tilskuddet til området har også været i konstant tilbagegang. En tilbagegang der indvirker på skolernes lyst til at påtage sig nye opgaver i en negativ retning:

Informant: Der er ingen konkrete indsatsområder, fordi alle steder går vi baglæns beløbsmæssigt. Der er ingenting at gøre godt med, og så er det bare op til os selv, hvis vi vil udvikle vores aftenskoler i en eller anden retning. Der er ikke noget så konkret, at man kan sige: Det fik vi, og det fik vi ikke.

Roskilde Kommune

Roskilde Kommunes Folkeoplysningspolitik 2012-2014

Roskilde Kommunes Folkeoplysningspolitik 2015-2018

Fra afsnit om *politiske målsætninger* i Roskilde Kommunes Folkeoplysningspolitik 2012-2014, pp. 1-2:

Målsætningerne er bl.a.

- „*Seniorer*. Det er vigtigt med et aktivt foreningsliv hele livet. Medborgerskabet og det forpligtende fællesskab bliver ikke mindre betydningsfuldt med alderen. Derfor vil Roskilde Kommune gerne sikre gode betingelser for seniorer i det folkeoplysende foreningsliv. Det gælder både i foreninger med andre seniorer, gennem voksenundervisningen og som livserfaren frivillig blandt børn og unge.
- *Voksenundervisning*. En vigtig del af det folkeoplysende arbejde er den folkeoplysende voksenundervisning, der spiller en væsentlig rolle for borgernes mulighed for livslang læring og et aktivt medborgerskab. Voksenundervisningen skal give mulighed for, at alle, uanset økonomisk og social status, kan deltage i undervisning, der øger demokratiforståelsen og bidrager til den personlige udvikling; fagligt, socialt og kulturelt.“
(...)
- *Udvikling og partnerskaber*. Roskilde Kommune vil fortsat prioritere de folkeoplysende foreningers udviklingsarbejde gennem bl.a. Start- og Udviklingspuljen. I fremtiden giver den pulje også mulighed for at understøtte udviklingsinitiativer for selvorganiserede grupper, der vil lave aktiviteter med et folkeoplysende sigte. Foreningernes erfaringer og kompetencer rummer mulighed for at kunne bidrage med endnu mere til det omgivende samfund. Det skal understøttes gennem partnerskabsinitiativer mellem folkeoplysende foreninger, kommunen og andre relevante aktører.“

Fra afsnit om *fokus på politiske mål*, 3. *Partnerskaber mellem foreninger og kommune* i Roskilde Kommunes Folkeoplysningspolitik 2012-2014, p. 2:

„**3. Partnerskaber mellem foreninger og kommune**. Målet er at drage fordel af de ressourcer og kompetencer, som de folkeoplysende foreninger rummer, og den udvikling et samarbejde blandt flere aktører skaber. Det skal ske ved at understøtte og igangsætte partnerskabsinitiativer mellem folkeoplysende foreninger, kommunen og andre relevante aktører.

Målemetoden er: At der inden ultimo 2013 er igangsat minimum 2 nye partnerskabsprojekter.“

Roskilde Kommunes Folkeoplysningspolitik 2015–2018

I forhold til aftenskoleområdet er der ikke sket nævneværdige ændringer i forhold til den tidligere politik. Udvikling af partnerskaber har fået fokus på folkeskole-reformen:

Roskilde Kommune vil fortsat prioritere de folkeoplysende foreningers udviklingsarbejde gennem bl.a. Start- og Udviklingspuljen. Ligeledes vil der i højere grad sættes fokus på partnerskab mellem foreninger, folkeskoler og øvrige lokale uddannelsesinstitutioner i forbindelse med skolereformen. (Fra Roskilde Kommunes Folkeoplysningspolitik 2015–2018, p. 2).

Bedømmelse

I forhold til aftenskoleområdet er der ikke den store forskel på Folkeoplysningspolitikken fra 2012-2014 og den nye fra 2015-2018. Målet er i begge politikker at tilbyde borgerne mulighed for livslang læring, styrke et aktivt medborgerskab og sammen med foreningslivet udvikle partnerskaber. I forhold til sidstnævnte er det bemærkelsesværdigt, at kommunen ikke indtænker aftenskolerne i arbejdet med den nye skolereform (Roskilde Kommune vil fortsat prioritere de folkeoplysende foreningers udviklingsarbejde gennem bl.a. Start- og Udviklingspuljen. Ligeledes vil der i højere grad sættes fokus på partnerskab mellem foreninger, folkeskoler og øvrige lokale uddannelsesinstitutioner i forbindelse med skolereformen.).

Kommentarer til politikken fra informanter

Interviewer: Der står i politikken, at der skal sikres gode betingelser for de ældre borgere. Hvad har I lavet i den sammenhæng?

Informant: De ældre er i forvejen vores målgruppe. Vi har mange ældre kursister. Vi har ikke lavet noget nyt i forhold til målgruppen bortset fra at lave en indsats for at styrke ældres it-kompetencer. Vi har været rundt på plejecentre og oprette hold. Det er en opgave, vi arbejder videre med. Den er ikke stoppet endnu.

Interviewer: Har I lavet nye partnerskaber?

Informant: Der er ikke sket noget konkret på den aftenskole, jeg er på. Det er lidt svært at løbe i gang bl.a. i forhold til folkeskolereformen. Vi vil gerne ind og bidrage med noget, men der har ikke rigtigt været nogen åbninger for dem. Vi har ikke søgt konkret at indgå i et partnerskab, men der har heller ikke været lagt op til, at vi skulle være med. Man har rettet blikket mod idrætten og spejderne.

Interviewer: I politikken står der også, at kommunen vil arbejde for at forbedre faciliteterne for folkeoplysningen. Hvordan er jeres lokalesituation?

Informant: Vi skal flytte til nye lokaler i en gammel kaserne, hvor musikskolen også skal have til huse. Der er afsat nogle penge til at renovere kasernen og til at bygge nyt. Det er tanken, at vi skal dele nogle af de faciliteter og have fælles undervisningsrum. Det forventer vi os meget af. Lokalesituationen er generel god i kommunen. Vi er tilgodeset på en fin måde. Det må jeg sige.

Interviewer: Hvor vigtig er Folkeoplysningspolitikken?

Informant: Det er vigtigt at blive nævnt i Folkeoplysningspolitikken, fordi ellers bliver man ikke tilgodeset, når der er bevillinger og forhandlinger om budgetter. I den tid, hvor jeg har været i folkeoplysningsudvalget, startede det med, at tilskuddene til aftenskoleområdet og foreningsområdet var nogenlunde lige store, men det er jo ikke tilfældet i dag. Hvor foreningsområdet får dobbelt så meget som aftenskoleområdet. Eller mere. Selvfølgelig fik vi et ordentligt hug af Anders Fogh-regeringen i 2002, hvor tilskudsprocenten blev halveret, men allerede inden var der en udvikling i gang, hvor pengene blev flyttet fra et område til et andet. Derfor er Folkeoplysningspolitikken vigtig, hvis vi skal forhindre, at denne udvikling fortsætter.

Hvis dit område ikke er omtalt i Folkeoplysningspolitikken, går det ud over tilskuddet. Når først politikken er vedtaget, så bliver den brugt af vores politikere til at styre efter. Det er min erfaring fra de år, jeg har været med. Og man kan jo hænge dem op på den politik, de har vedtaget, men hvis man ikke er med, har man ikke noget at hænge dem op på. Så bliver man glemt.

Syddjurs Kommune

Folkeoplysningspolitik for Syddjurs Kommune (Revideret udgave fra februar 2014)

Fra afsnittet *Mål med politikken* i Folkeoplysningspolitik for Syddjurs Kommune (revideret udgave fra februar 2014), p. 4:

„Folkeoplysningspolitikken skal opfattes som et oplæg til en løbende dialog med det politiske niveau, afdelinger og brugerne om udviklingen af folkeoplysningsområdet.

Syddjurs Kommunes folkeoplysningspolitik skal omsættes i konkrete strategier og handleplaner. Det betyder, at målet for politikken er konkret og forpligtende. Folkeoplysningspolitikken vil, for så vidt gælder taloplysninger blive revideret hvert år i november med baggrund i det af byrådet vedtagne budget for kommende år.“

Fra afsnittet *Vision* i Folkeoplysningspolitik for Syddjurs Kommune (revideret udgave fra februar 2014), p. 3:

„Syddjurs Kommunes Folkeoplysningspolitik giver medindflydelse, fremdrift og dynamik samt styrker og understøtter udvikling af foreningsaktiviteter og voksenundervisning, som giver puls og liv samt bidrager til, at kommunen er et godt sted at arbejde, bo og leve (...).

Visionen for Syddjurs Kommunes Folkeoplysningspolitik udmøntes gennem følgende fokusområder:

- Natur, kultur, oplysning og folkesundhed
(...)
- Voksenundervisning og oplysning i folkeoplysningsforbund og kredse – Uddannelse og læring for livet
- Understøttelse af tidssvarende og udviklende faciliteter og frivillighed i almindelighed
- Fællesskab, samarbejde og bred inddragelse samt individualitet og talent udvikling
- Det ukendte, nye og autonome og 0-100 årige.“

Fra § 34, stk. 1, pkt. 4, *Samspil mellem den folkeoplysende virksomhed og øvrige politikområder, herunder muligheder for indgåelse af partnerskaber om løsning af konkrete opgaver* i Folkeoplysningspolitik for Syddjurs Kommune (revideret udgave fra februar 2014), pp. 6-7:

„Syddjurs Kommune vil understøtte initiativer mod, at der indgås nye og utraditionelle partnerskaber og skabe fleksible rammer for planlægning af undervisningsaktiviteter under folkeoplysningsloven samt være på forkant med at udbygge tilgængeligheden til viden, f.eks. via digitale medier.

Synligheden af undervisnings- og læringsmuligheder i kommunen skal udbygges.

Målet er at sikre, at det folkeoplysende arbejde inddrages og involveres i alle relevante sammenhænge og skal ses i sammenhæng med andre politikområder. Det gælder eksempelvis: Folkeoplysningspolitikens sammenhæng med øvrige politikområder som for eksempel kultur, fritid, beskæftigelse, uddannelse, sundhed og forebyggelse, integration og handicap.

Syddjurs Kommune vil i samarbejde med blandt andet DGI arbejde med udvikling af partnerskaber mellem foreninger samt oplysningsforbund og det kommunale sundhedsområde omkring genoptræning af for eksempel kronikere med mulighed for efterfølgende fastholdelse i et sundt bevægelsesmiljø.“

Bedømmelse

På samme måde som det er tilfældet med folkeoplysningspolitikken i Vejle Kommune, vil Syddjurs Kommune revidere den ofte gennem en løbende dialog med brugerne. I forbindelse med budgetforhandlingerne vil talmaterialet fra folkeoplysningspolitikken indgå. Målsætningen om at det folkeoplysende arbejde skal involveres i alle relevante sammenhænge og ses i sammenhæng med andre politikområder, er en meget brugbar målsætning for aftenskoleområdet, hvis skolerne har interesse i at løse andre kommunale opgaver og udvikle nye typer af partnerskaber. Generelt er aftenskoleområdet velbeskrevet i politikken.

Kommentarer til politikken fra informanter

Interviewer: Hvordan bedømmer du folkeoplysningspolitikken?

Informant: Jeg synes sommetider, man har en politik, fordi man skal have en.

Interviewer: Er der konkrete handleplaner for aftenskolerne, udover hvad der kan læses i politikken?

Informant: Nej, det er der ikke.

Interviewer: Hvor synlig er folkeoplysningspolitikken? Hvem kender den?

Informant: Det, der står i den, interesserer kun de aktive foreninger og skoler, hvis det har relation til deres eget område.

Varde Kommune

Folkeoplysningspolitik (2012)

Visionspolitik: Fritids-, Idræts- og Kulturpolitik (Godkendt af Varde Byråd 3. februar 2015)

Fra afsnittet *Vores mål om glæde, trivsel, sundhed* i Folkeoplysningspolitikken, p. 4:

- „At der udvikles flere individuelle tilbud
- At flere deltager i bl.a. den folkeoplysende voksenundervisning.“

Målene (foruden ovennævnte 2 mål er der 4 mål mere, der dækker fælles områder) nås ved:

- „At Varde Kommune samarbejder med foreningslivet om udvikling af nye målrettede tilbud.
- At Varde Kommune tager initiativ til, at foreningerne mødes på tværs af interesser og geografi om videndeling og faglig udvikling.
- At Varde Kommune mindsker krav til de administrative byrder i foreningerne.
- At der fortsat samarbejdes tæt med foreningslivet om løsning af traditionelle kommunale opgaver.“

Fra afsnittet *Vores mål om glæde, trivsel, sundhed* i Folkeoplysningspolitikken, p. 4.

Fra Folkeoplysningspolitikken afsnit *Rammer – tilskud og faciliteter*, pp. 4-5:

Mål er bl.a.:

- „At alle borgere har mulighed for på egne betingelser at deltage i folkeoplysningens aktiviteter og voksenundervisning efter egne behov og ønsker.“

Målene nås ved: (...)

- „At der sikres adgang til lokaler indrettet til undervisning af voksne.“ (...)

Fra afsnittet *Partnerskaber, Mål*, i Folkeoplysningspolitikken, p. 6:

- (...) „At aftenskoler og bibliotekerne arbejder tættere sammen om bl.a. foredrag og digital undervisning af borgere.
- At aftenskolerne bidrager i forhold til forebyggelse og genoptræning.“

„Målene nås ved:

- At Varde Kommune bidrager til koordinering af aktiviteter i lokalområdet/nærområdet
- At foreningerne indgår i partnerskaber om ny modeller til forskellige aktiviteter
- At foreningerne opretter netværk indenfor egne foreningstyper med henblik på videndeling og konkrete samarbejder.“

Varde Kommunes Visionspolitik: Fritids-, Idræts- og Kulturpolitik

Fra *Byrådets politiske mål* for Varde Kommunes Fritids-, Idræts- og Kulturpolitik, p. 3: Folkeoplysningspolitikken skal ses i sammenhæng med bl.a. Fritids-, Idræts- og Kulturpolitikken. Der er opsat 7 målsætninger i denne politik, hvoraf en vedrører aftenskoler:

„Målsætning 4: Folkeoplysning

Vi vil støtte foreninger, aftenskoler og individuelle ildsjæle til at bidrage til den fortsatte udvikling af foreningsdemokratiet og kultur- og fritidstilbudene.“

Bedømmelse

Generelt er aftenskoleområdet godt beskrevet i Varde Kommunes Folkeoplysningspolitik. Der er nogle klare mål for aftenskoleområdet, herunder at aftenskolerne skal bidrage til forebyggelse og genoptræning, at aftenskoler og biblioteker skal arbejde tættere sammen, at der kommer flere deltagere til aftenskolernes tilbud, og at der udvikles flere individuelle tilbud til borgerne. Det er dog lidt utydeligt, hvordan målene nås. Det er et spørgsmål, om det er tilstrækkeligt, at kommunen bidrager til koordineringen i lokalområderne, og at aktørerne ellers selv skal indgå i partnerskaber og oprette netværk.

Foruden Folkeoplysningspolitikken har kommunen også en Fritids-, Idræts- og Kulturpolitik, som aftenskolerne stort set ikke er beskrevet i.

Kommentarer til politikken fra informanter

Interviewer: Der står i en af målsætningerne i Folkeoplysningspolitikken, at der skal udvikles flere individuelle tilbud. Hvordan er denne målsætning blevet indfriet?

Informant: Der har været afholdt flere møder bl.a. om at fremme sundheden.

Interviewer: Der står også som mål, at der skal være flere, der deltager i voksenundervisningen. Er det lykkedes?

Informant: Nej. Det er svært at få borgerne i Varde til at gå til aftenskoleundervisning, der har ikke været tradition for at gøre det i særligt stort omfang. Det er dog lykkedes med yoga og den slags bevægelsesfag.

Interviewer: Er der lavet af administrative forenklinger på jeres område?

Informant: Der er ikke sket ret meget.

Interviewer: Har aftenskolerne bidraget til løsningen af kommunale opgaver?

Informant: Nej, problemet er, at aftenskolerne i Varde ikke har mange ressourcer.

Der har været indkaldt til møde, hvor politikerne var med og gerne vil snakke om, hvad man gør. Det var helt fint. Der blev også diskuteret, hvad vi gør i forhold til inklusion m.v. Så det er lidt op til os selv at komme i gang.

Kommunen har dog lidt den holdning, at hvis en skole bidrager til løsningen af en opgave, så skal alle aftenskolerne have tilbuddet, og det gider vi ikke, for det betyder, at vi kan komme til at lave en hel masse (arbejde), for at andre bagefter kan tage det.

Interviewer: Er I kommet til at arbejde mere sammen med biblioteket?

Informant: Vi har haft et møde med biblioteket, og de vil frygtelig gerne arbejde sammen med os. Samtidig er de konkurrenter til os ved at udbyde aftenskole-lignende fag, f.eks. male på sten. Et fag, der er meget populært for øjeblikket. Hvorfor skal biblioteket tilbyde et sådant fag?

Interviewer: Hvordan er målsætningen om, at aftenskolerne skal bidrage til genoptræning og forebyggelse blevet indløst?

Informant: Vi har været til møde med et sundhedscenter, som vi ikke fik voldsomt meget ud af. Der kom ikke noget konkret ud af det. I aftenskolerne er vi meget handlingsorienteret. Vi vil ikke kun snakke om tingene. Hvis der skal ske noget i forhold til denne målsætning, skal det komme fra os. Forvaltningen var ikke med til mødet.

Interviewer: Hvor synlig er folkeoplysningspolitikken?

Informant: Der er kun ganske få, der kender den.

Vejle Kommune

Folkeoplysningspolitik i Vejle Kommune

Folkeoplysningspolitik – hos os. Vejle Kommune (Officielle udgave af politikken)

FOU's Udviklingsplan – revideret tids- og handleplan 2015

Fra *Vision* i Folkeoplysningspolitik i Vejle Kommune, p. 1:

„I Vejle Kommune skal alle borgere have gode muligheder og rammer for at deltage i et aktivt og mangfoldigt forenings-, idræts- og voksenundervisningsliv. Det samlede fritidsliv giver Vejle Kommunes borgere mulighed for udvikling, kvalitet, demokratiforståelse og aktivt medborgerskab.“

Fra *Målsætninger* i Folkeoplysningspolitik i Vejle Kommune, p. 1:

- „Det folkeoplysende arbejde skal styrke aktivt medborgerskab samt styrke aktiviteter og sociale fællesskaber på tværs af hele fritidsområdet
- Det skal sikres, at alle borgere har mulighed for at deltage i aktiviteter, der fremmer demokratiforståelsen gennem oplevelsen af fællesskab og aktivt medborgerskab
- Der skal sikres et mangfoldigt folkeoplysningsmiljø, der rummer gode faciliteter og vilkår både for foreninger, aftenskoler og selvorganiserede aktiviteter
- Det folkeoplysende arbejde skal understøtte og opfordre til udvikling af nye ideer, tilbud og foreninger.“

Fra *Strategi* i Folkeoplysningspolitik i Vejle Kommune, p. 1, står der bl.a.:

- „Tydelig kommunikation af støttemuligheder samt muligheder for udvikling af nye initiativer for hele fritidsområdet.
- Fokus på nytænkning, udforske og gribe ideer der giver mulighed for etablering af partnerskaber og udvikling af nye aktiviteter og tilbud
- Udvikling af faciliteter sker med udgangspunkt i ”multi anvendelig tænkning”, så der sikres en optimal udnyttelse.“

„Sammen med foreninger, de selvorganiserede og aftenskoler skaber vi rammerne for et mangfoldigt fritidsliv.“ (Fra Folkeoplysningspolitik – hos os. Vejle Kommune, p. 1).

Fra afsnittet *Vision* i Folkeoplysningspolitik – hos os. Vejle Kommune, p. 1:

„Vi skal alle have gode muligheder og rammer for at deltage i et aktivt og mangfoldigt forenings-, idræts- og voksenundervisningsliv.“

FOU's Udviklingsplan – revideret tids- og handleplan 2015

Opgaver vedrørende aftenskolerne i ovennævnte handleplan:

Folkeoplysningspolitikken bliver konkretiseret i en række handleplaner for at sikre, at den ikke ender med kun at være nogle hensigtserklæringer, der ikke bliver brugt i det daglige arbejde. Handleplaner bliver jævnlige justeret og tilpasset nye behov.

Fra *FOU's Udviklingsplan – revideret tids- og handleplan 2015*, p. 1

- „Indtil 2017 er antallet af kommunens voksne i livslang læring i aftenskolerne steget med 10 % om året. (*Mission og visioner*)
- Stiftelse af et Aftenskole Samråd. (*Handlinger*)
- Digitalisering af puljer og tilskudsordninger. (*Handlinger*)
- Kortlægning af områder, hvor aftenskolen kan gøre en forskel.“ (*Handlinger*)

Bedømmelse

Vejle Kommune har valgt at lave en meget kortfattet folkeoplysningspolitik. Der reelt kun er en rammebeskrivelse med nogle meget generelle hensigtserklæringer. Det vigtigste instrument er i stedet de handleplaner, der konkretiserer politikken og udstikker de handleplaner, der skal gennemføres. Denne opdeling mellem en generel rammebeskrivelse og nogle handleplaner, der revideres ofte, er interessant, fordi den kan sikre, at politikken bliver brugt og hele tiden bliver ført ajour.

Kommentarer til politikken fra informanter

Interviewer: Hvad synes du om den måde, Folkeoplysningspolitikken er lavet på i Vejle?

Informant: Det er en rigtig god ide at have Folkeoplysningspolitikken som en ramme, der bliver udfyldt med ofte reviderede handleplaner. Det har jeg ikke oplevet i andre kommuner. Det virker rigtigt godt. I det hele taget er alle i Vejle Kommune meget udviklingsorienterede og gode at være i dialog med. De er meget proaktive.

Partnerskaber

Interviewer: Der står i politikken, at der skal udvikles partnerskaber. Har I lavet nogle?

Informant: I den forholdsvis korte tid jeg har været leder, har vi primært lavet partnerskaber med den private sektor. Hvor vi bl.a. har lavet et om sund mad sammen med et firma, der laver køkkenudstyr, og et andet med et firma, der sælger chokolade.

Vi vil også rigtig gerne lave partnerskaber med kommunen, bl.a. om den nye folkeskolereform, hvor vi gerne vil diskutere, hvordan vi kan bidrage til at få dækket de nye valgfag med gode undervisere. Vi har den kæmpefordel, at vi er meget mere fleksible, end de kan være i forhold til at finde de rette undervisere, der kortvarigt skal bruges i valgfagene.

Vi vil også meget gerne samarbejde om at gøre noget for flygtningene. Vi kan sagtens gøre noget i forhold til at lære dem noget om dansk kultur og foreningsliv, og vi kan også gå lidt videre og lave noget om sprogundervisning m.m.

Aalborg Kommune

Aalborg Kommunes Folkeoplysningspolitik 2011

Fritidspolitik 2010

Fritidspolitik 2010 – en status på valgperioden

Fritidspolitik 2015 (Udkast. Været i 3 ugers høring frem til 18. november 2015)

Fra kapitlet *Kvalitet* i Fritidspolitik 2010, p. 4:

„Det skal være attraktivt at være engageret i aftenskoler, korps og idræts- og idebetonede foreninger.“

Fra kapitlet *Kvalitet*, afsnittet *Det gør vi* i Fritidspolitik 2010, p. 5:

„Vi kortlægger den geografiske fordeling af fritidsaktiviteterne i en analyse. Analysen bruges til at udpege områder, der skal styrkes.“

Fra kapitlet *Miljø og Rammer*, afsnittet *Det gør vi* i Fritidspolitik 2010, p. 9, samt i Fritidspolitik 2010 – en status på valgperioden, p. 3:

Foreninger skal opleve et incitament til at spare på energiforbruget. Foreninger i private lokaler får mindre i tilskud til forbrugsudgifter end til de øvrige udgifter. Et incitament til at spare på energien.

Fra kapitlet *Kvalitet*, afsnittet *Det gør vi* i Fritidspolitik 2010, p. 5:

„Undervisere og frivillige ledere og trænere kan få hjælp til realkompetencevurdering.“

Fritidspolitik 2010 – en status på valgperioden

Status for Fritidspolitik 2010 ifølge kommunen på ovennævnte indsatsområder:

„Kortlægning af fritidsaktiviteter: Brugeranalyse af idrætshaller, automatisk facilitetsanalyse, analyse af kommunens administrationspraksis, analyse af fodboldbaner, hytteanalyse, analyse af multibaner, analyse af MTB-ruter.

Realkompetence: Der er uddannet ca. 40 realkompetencevejledere, som kan hjælpe interesserede med konkrete vurderinger.“

(Fra Fritidspolitik 2010 – en status på valgperioden, pp. 1-2).

Aalborg Kommunes Fritidspolitik 2015 (Udkast)

Fra kapitlet *Fællesskab, Vision 1*, i Fritidspolitik 2015, p. 5:

„Foreningslivet og aftenskolerne er en unik platform for aktivt medborgerskab, læring, demokratisk dannelse og forpligtende fællesskaber. Disse værdier er kernen i folkeoplysning, og de er årsagen til, at det offentlige er forpligtet til at yde støtte til foreninger og aftenskoler via Folkeoplysningsloven.

Vi vil gerne styrke vort fritidsliv, så vi bedst muligt understøtter folkeoplysningens kerneværdier:

- At skabe mulighed for, at alle kan indgå i forpligtende fællesskaber.
- At alle kan tage del i demokratisk læring og dannelse og indgå i moderne, aktivt medborgerskab.“

Fra kapitlet *Aktivitet, Vision 2, Det vil vi*, i Fritidspolitik 2015 (Udkast), p. 7:

„Vi vil arbejde for, at alle generelt bliver mere aktive i deres fritid. Vi lægger især vægt på, at aktiviteterne foregår i foreninger, korps eller aftenskoler, hvor man som medlem bliver del af forpligtende fællesskaber og indgår i en demokratisk struktur.“

Fra kapitel *Aktivitet, Vision 2, Det vil vi*, i Fritidspolitik 2015 (Udkast), p. 7:

„Foreninger og aftenskoler skal belønnes, hvis de laver opsøgende arbejde for at få flere medlemmer fra de grupper, der i dag ikke deltager i organiserede aktiviteter.“

Fra kapitel *Aktivitet, Vision 2, Det gør vi*, i Fritidspolitik 2015 (Udkast), p. 7:

„Vi samarbejder med aftenskolerne om at lægge flere kurser og aktiviteter i landdistrikterne.“

Fra kapitel *Partnerskaber, Vision 4*, i Fritidspolitik 2015 (Udkast), p. 13:

„I Aalborg Kommune vil vi etablere partnerskaber mellem det offentlige, det private erhvervsliv og foreningslivet, så vi i fællesskab kan arbejde for en løsning af samfundsmæssige udfordringer.“

„Foreninger og aftenskoler gør et stort stykke arbejde, der løfter en række samfundsmæssige problemstillinger som sundhed eller social ulighed. Der arrangeres f.eks. it-kurser for seniorer, vandgymnastik for gigtramte, rygtræning og madlavningshold for enlige mænd.“

Fra kapitel *Partnerskaber, Vision 4, Det gør vi*, i Fritidspolitik 2015 (Udkast), p. 13:

- „Vi opsøger foreninger, aftenskoler og andre samarbejdspartnere med henblik på at etablere relevante partnerskaber om velfærdsopgaver.
(...)
- Vi arbejder for, at aftenskolerne i endnu højere grad end i dag medvirker til at præge den offentlige debat og styrke befolkningens samlede kompetenceløft.“

Fra kapitel *Faciliteter, Vision 5, Det gør vi*, i Fritidspolitik 2015 (Udkast), p. 15:

- „Vi skærper de økonomiske incitament for at reducere forbrugsudgifter i foreningslokaler. Det sker med en ny model for lokaletilskud til foreninger:
 - 74 % i tilskud til faste udgifter.
 - 65 % i tilskud til forbrugsudgifter.

- Vi ændrer aftenskolernes lokaletilskudsregler, så de bliver afhængige af aktivitet i stedet for facilitet. Fremover gives der tilskud pr. afholdt aktivitetstime. Den nye tilskudsordning indføres gradvist.“

Bedømmelse

Aalborg Kommunes Fritidspolitik fra 2010-2015, som Folkeoplysningspolitikken er en del af, er kortfattet og indeholder ikke interessante indsatsområder i forhold til aftenskolen med undtagelsen af intentionen om, at undervisere kan få hjælp til at foretage realkompetencevurdering.

I modsætning hertil indeholder den nye Fritidspolitik 2015, der lige har været i høring, en række meget spændende tiltag. Målsætningen om, at aftenskolerne bliver belønnet økonomisk, hvis de laver opsøgende arbejde for at få nye målgrupper med deres undervisningstilbud m.m., er et meget spændende initiativ, der kan skabe nye udviklingsmuligheder. Det er også interessant, at der i politikken bliver fokuseret på at fremme aktiviteter i de tyndtbefolkede områder i kommunen, samt at kommunen fortsætter arbejdet på at reducere forbrugsudgifterne gennem lokaletilskudsmodellen.

I forbindelse med målsætningen om at udvikle partnerskaber er det også bemærkelsesværdigt, at kommunen påtager sig opgaven som facilitator for arbejdsprocessen. I nogle af de andre kommuner i vores undersøgelse er arbejdet ikke kommet i gang, fordi der ikke har været tilstrækkelig klarhed over, hvem der var tovholder på opgaven.

Kommentarer til politikken fra informanter

Interviewer: Hvad er din holdning til den nye fritidspolitik?

Informant: Jeg er meget tilfreds med indholdet i politikken, som vi selv har haft stor indflydelse på udformningen af.

Der skal bl.a. sikres bedre fysiske rammer – gælder også idrætten – fordi rammerne bliver mere og mere vigtige. Kommune prøver at lave råderum i rammen, ved at man omlægger den tilskudsordning, man har i dag, hvor de fleste aftenskoler får 80 % i tilskud til egne lokaler, uanset i hvilket omfang lokalerne bliver anvendt. Nu er det ændret, så i stedet for at give 80 % i drift gives der nu 80 % til aktivitet (80 % af det beløb Kommunernes Landsforening har meldt ud – ca. 125 kr. svarende til ca. 100 kr. pr. undervisningstime).

Den nye model vil skabe en besparelse, der kan bruges til at udvikle mere aftenskoleaktivitet. Den nye model giver også aftenskolerne mulighed for at leje egne lokaler ud til andre aktiviteter, så de ikke står ubenyttet hen. Desuden har modellen den fordel, at skolerne får et incitament til at udnytte egne lokaler mere. Der er desuden en klimadagsorden ind over, hvor skolerne før fik 80 % i tilskud til

energiudgifterne, får de i dag ikke dækket disse for derved at skabe et incitament til at begrænse energiudgifterne.

Mental sundhed

Aftenskolerne skal bidrage til at styrke den mentale sundhed. Videncenter for Folkeoplysning (Vifo) er købt til at lave en undersøgelse, der skal afdække værdien af det arbejde, aftenskolerne laver i relation til mental sundhed. Undersøgelsen bliver lavet for øjeblikket.

Spørgsmål til en informant fra de kulturelle foreninger

Interviewer: I den første undersøgelse, Fritid & Samfund lavede om folkeoplysningspolitikkerne, var repræsentanterne fra de kulturelle foreninger knap så begejstrede for den måde, deres område var beskrevet på i folkeoplysningspolitikkerne. Eller rettere sagt den manglende beskrivelse. Hvad er din holdning som musikskoleleder, ville det være bedre for jer at være i en anden lovgivning?

Informant: Der har været snak om, vi skulle være under musikloven, men jeg synes, at vi er det rigtige sted. Vi kan godt få det til at hænge sammen. Vi kan ikke tilbyde vores undervisere faste stillinger, men det giver også et flow, at der hele tiden kommer nye undervisere ind. Når der er en god lærer, der forsvinder, så kommer der en ny god lærer.

Interviewer: Hvor vigtig mener du, Folkeoplysningspolitikken er?

Informant: Jeg tror, den er med til hele tiden at holde fokus på området og holde gryden i kog, så alle informeres. Det er godt, at vi har et fælles folkeoplysningsudvalg, hvor vi konstant er i dialog med hinanden. Vi ved godt, at nogle gange er der nogen, der skal spare, og andre gange er det nogle andre. Det ved vi godt, og vi prøver på at få tingene til at spille ordentligt sammen.

Det er et gode for vores område, og det betyder også, at vi kan have en fritidspolitik, der hele tiden er i proces. Vi bliver også inviteret med i mange ting. Kommunen er god til at se aftenskolen som et redskab.

Aarhus Kommune

Århus Kommunes Sport- og Fritidspolitik 2009-2012. Fremtidens fritid.

Sports- og fritidspolitik 2013-2016. Forpligtende fællesskaber – et fælles ansvar.

Sport- og fritidspolitikken fra 2009-2012 var i omfang betydeligt større end den efterfølgende politik fra 2013, der skulle leve op til lovkravet til en folkeoplysningspolitik.

Fra kapitel 4. *Indsatsområder – Fra vision til handling*, afsnit 4.1.5 *Aftenskoler*, i Århus Kommunes Sport- og Fritidspolitik 2009-2012, p. 16:

„Ydelser der gennemføres inden for den eksisterende økonomi

- *Udvidet rabat til uddannelsessøgendes deltagelse i aftenskoleaktiviteter:*
Byens studerendes muligheder for at deltage i aktiviteterne hos byens aftenskoler skal understøttes.
(...)
- *Analyse af lokalesituation:*
I samarbejde med aftenskolerne vil Sport & Fritid foretage en nærmere analyse af aftenskolernes lokalebehov. Analysen skal indeholde forslag til at imødekomme aftenskolernes eventuelle lokalebehov – f.eks. ved at indgå en samarbejdsaftale med Universitetet og/eller andre uddannelsesinstitutioner.
(...)
- *Sundhed i aftenskolerne:*
Hvert år deltager 53.600 borgere i et aftenskoleforløb, heraf er der ca. 14.200 deltagere i kategorien sundhedsfag. (...) Sport & Fritid vil i samarbejde med aftenskolerne sætte som målsætning, at antallet af gennemførte kurser inden for sundhedsfag øges i de kommende år.
- *Realkompetencereform:*
(...) Sport & Fritid ønsker i et samarbejde med Folkeoplysnings-samvirket, daghøjskolerne og bibliotekerne at udvikle og understøtte mulighederne for, at borgerne kan få vurderet og udnytte de kompetencer, de har erhvervet sig udenfor de formelle uddannelsesinstitutioner.“

Dette vil ske gennem et styrket samarbejde mellem aftenskoler, daghøjskoler, biblioteker og Sport & Fritid, med henblik på at synliggøre og bidrage til realkompetencereformens gennemførelse.

Også i forhold til konkrete målsætninger og handleplaner matcher den gamle politik den efterfølgende. Det kan derfor konstateres, at lovkravet ikke har haft nogen nævneværdig betydning for aktørerne på folkeoplysningsområdet i kommunen.

Aarhus Kommunes Sports- og fritidspolitik 2013-2016

Den nye sports- og fritidspolitik er den første fritidspolitik i Aarhus efter den sidste revision af folkeoplysningsloven. Den nye politik dækker stort set samme områder som den tidligere politik, og kommunen har valgt også at fastholde det gamle navn.

Fra Sports- og fritidspolitik 2013-2016, kapitel 3.1 *Udvikling af foreningsliv, frivillighed og folkeoplysning, Ambition 1, Initiativer 1*, p. 16:

- „Den digitale udvikling indebærer et af tidens største folkeoplysningsprojekter. Aftenskolerne skal understøttes i at tilbyde undervisning, der sætter borgerne i stand til at deltage i det digitale samfund.
- I samarbejde med FolkeoplysningsSamvirket igangsættes et selvorganiserede netværk som henvender sig til bl.a. aftenskoler, daghøjskoler, biblioteker og kulturinstitutioner. Netværket skal arbejde med at udvikle byens folkeoplysende og kulturelle tilbud.
- Der indgås aftaler med Idrætssamvirket, Aarhus Ungdommens Fællesråd, Amatørkultursamvirket og FolkeoplysningsSamvirket med henblik på sammen at udvikle foreninger og aftenskoler, f.eks. i form af netværksdannelse, videndeling, adgang til relevante undervisningstilbud m.v.
(...)
- I samarbejde med FolkeoplysningsSamvirket igangsættes et udviklingsprojekt omkring synliggørelse og udvikling af aftenskolernes undervisningstilbud i forhold til nye målgrupper. En af målsætningerne er at udvikle samarbejdsrelationerne mellem aftenskolerne og det formelle uddannelsessystem. Det undersøges, om daghøjskolerne kan indgå i projektet.“

Fra Sports- og fritidspolitik 2013-2016, kapitel 3.1. *Udvikling af foreningsliv, frivillighed og folkeoplysning, Ambition 2, Initiativer 2*, p. 17:

- „Mulighederne for digital kommunikation mellem foreninger/aftenskoler og forvaltningen skal forbedres. Der nedsættes en arbejdsgruppe med deltagelse fra Samvirkerne.“

Fra Sports- og fritidspolitik 2013-2016, kapitel 3.2 *Partnerskaber giver kvalitet, Ambition 1, Initiativer 1*, p. 19:

„Sport & Fritid skal understøtte dannelse af partnerskaber mellem foreninger, aftenskoler og kommunale aktører om løsning af opgaver vedrørende f.eks. særlige motions tilbud til børn og unge, synliggørelse af fitnessredskaber og motionsruter, sygdomsforebyggelse, genoptræning eller tilbud til handicappede og socialt udsatte. “

Fra Sports- og fritidspolitik 2013-2016, kapitel 3.2 *Partnerskaber giver kvalitet*, p. 19:

„Samarbejdet kan omhandle en lang række opgaveområder. Det kan være aktiviteter, som ligger i umiddelbar forlængelse af foreningernes og aftenskolernes kerneområde, f.eks. at en idrætsforening og en SFO samarbejder om et idrætsforløb eller en aftenskoles samarbejde med f.eks. VUC.

Der kan endvidere være flere områder, hvor foreningen/aftenskolen og kommunen indgår et samarbejde om mere specialiserede opgaver som f.eks. sundhedsfremme, genoptræning og integration.

En af de grundlæggende idéer med at lade en forening eller aftenskole løse en konkret opgave i partnerskab med kommunen, er, at børn og voksne lettere kan fastholdes i en aktivitet i dette regi. Det kan ske, når deltagerne opbygger et socialt netværk og en samhørighed med foreningen eller aftenskolen.“

Fra Sports- og fritidspolitik 2013-2016, kapitel 3.2 *Partnerskaber giver kvalitet, Ambition 1, Initiativer 1*, p. 19:

„Ud over satsningen på store sportsevents skal Aarhus Kommune yde rådgivning m.v. til foreninger og aftenskoler, som ønsker at arrangere andre større events inden for folkeoplysningsområdet.“

Bedømmelse

Aftenskoleområdet er velbeskrevet i Sports- og fritidspolitikken og der er klare målsætninger og handleplaner for, hvordan området kan udvikles og bidrage til løsningen af nye opgaver. Det er lidt pudsigt, at politikken hedder en Sports- og Fritidspolitik, da idræt og sport må betragtes som en fritidsaktivitet. Men det indikerer, at idrætten stadig er hovedelementet i fritidspolitikken.

Aarhus Kommunes politik har ifølge en informant været til inspiration for andre kommuner, men der er også en kritisk bemærkning til den fra samme person:

Informant: Jeg synes, at der er nogen, der forveksler politikker med handlingsplaner. F.eks. det Aarhus lavede, var utroligt konkret og fik en del bevågenhed, men det var mere en handlingsplan i forhold til, hvad man ville gøre, end det var en politik i forhold til, hvad man mente, set fra min stol.

Denne kritik rejser spørgsmålet om, hvordan man kan finde den nødvendige balance mellem de generelle hensigtserklæringer og de konkrete handleplaner.

Kommentarer til politikken fra informanter

Hvordan er målsætningerne blevet indfriet?

På grund af at politikken først skal fornys i 2017, er det ikke alle målsætninger og handleplaner, der er gennemført endnu. Nedenstående kommentarer skal derfor tages med dette forbehold.

Målsætningen om, at aftenskolerne skal understøttes i at tilbyde undervisning, der sætter borgerne i stand til at deltage i det digitale samfund.

Interviewer: Hvordan er denne målsætning blevet indfriet?

Informant 1: Folkeoplysnings-samvirket, der er en paraplyorganisation for kommunens aftenskoler, er ved at kortlægge alle de forskellige undervisningstilbud, som aftenskolerne tilbyder byens borgere. Formålet med undersøgelsen er at dokumentere, hvilke kursustyper inden for it-området de laver, samt hvilke primære målgrupper de har. Denne kortlægning skal desuden dokumentere aftenskolernes

betydning for udviklingen af borgernes it-kompetencer over for byråd og andre beslutningstagere.

Jeg håber og tror, at vi også på dette område tydeliggør aftenskolernes betydning, og også gør det til et politisk projekt. Det er min drøm, at vi på dette område kan matche bibliotekernes tilbud, men problemet er, at der i modsætning til bibliotekerne er den høje deltagerbetaling på aftenskolernes it-tilbud. Det kan derfor blive nødvendigt at bruge frivillige til at løfte opgaven i aftenskole regi.

Informant 2: Det er en lang tung proces at forbedre den digitale kommunikation mellem aftenskolerne og mellem aftenskolerne og kommunen og måske kan der også kobles en tredje part på. Jeg føler, der er en åbenhed overfor at forbedre den digitale kommunikation på det administrative plan, men det er vigtigt at klargøre, hvad der egentlig er behovet.

Spørgsmålet på længere sigt er, om alle skoler vil være i stand til at honorere de krav, der kommer fra det offentlige i forhold til den digitale administration af området.

Det er ikke sikkert, at alle har de nødvendige ressourcer til at opfylde de nye krav.

Målsætningen om udvikling af kommunens folkeoplysende og kulturelle tilbud.

I samarbejde med Folkeoplysningssamvirket igangsættes et selvorganiseret netværk, som henvender sig til bl.a. aftenskoler, daghøjskoler, biblioteker og kulturinstitutioner. Netværket skal arbejde med at udvikle de folkeoplysende og kulturelle tilbud i kommunen.

Informant 1: Det er interessant at se, hvor det fører hen. Der er mange meget forskellige institutioner med i netværket (biblioteker, VUC, sprogscole, kulturinstitution, professionshøjskole), der diskuterer nye tendenser, som vi ser, der kan anvendes i undervisningen. Det kan bl.a. være fascinationen af digitale spil, og det kan være it-støttet undervisning. Det, vi også skal kigge på i løbet af kort tid, er realkompetencebegrebet, der jo falder i fin tråd med hele folkeoplysningstraditionen fra Grundtvigs tid, og aftenskolerne behøver ikke at have berøringsangst i forhold til denne form for kompetencer.

Konklusion på analysen af folkeoplysningspolitikkerne

Set i forhold til at aftenskolerne målt i forhold til antallet af deltagere med ca. 3/4 million om året, er nogle af de største aktører på fritidsområdet, er det i meget ringe grad, at de præger folkeoplysningspolitikkerne.

I en tredjedel af de undersøgte kommuner er aftenskoleområdet dårligt beskrevet. Det er kun omtalt i meget korte vendinger, og ofte helt uden at der er nogle konkrete handleplaner.

I halvdelen af kommunerne er der en acceptabel beskrivelse af området, uden den på nogen måde er prangende, og kun fire af de analyserede politikker kan bedømmes til at være gode. Kun sidstnævnte indeholder både en god beskrivelse af området, ud over hvad der står i loven, og har målsætninger, der kan bidrage til at forny området med konkrete handleplaner.

Oversigt over hvordan aftenskolerne er beskrevet i folkeoplysningspolitikkerne			
	God beskrivelse	Acceptabel beskrivelse	Dårlig beskrivelse
Antal kommuner	4	9	7

Når der ikke er konkrete indsatsområder, tilkendegiver den pågældende kommune ofte en manglende interesse for området, og der kan i undersøgelsen iagttages en sammenhæng mellem en dårlig beskrivelse af området i folkeoplysningspolitikken og mindre gode vilkår for aftenskolerne i den pågældende kommune med Frederiksberg Kommune som en undtagelse.

Modsat er der også en tendens til, at en ambitiøs beskrivelse af området i folkeoplysningspolitikken også er udtryk for, at den pågældende kommune prioriterer aftenskoleområdet.

Interviewundersøgelsen viser desuden, at der har været problemer med at føre nogle af handleplanerne ud i livet, fordi det ikke er tydeliggjort, hvad henholdsvis de kommunale forvaltninger og aftenskolerne skal gøre i processen. Det kommer bl.a. til udtryk i forbindelse med målsætningen om, at der skal etableres nye partnerskaber mellem aftenskoler og de kommunale forvaltninger, hvor både forvaltninger og aftenskoler har forventet, at den anden part tog initiativet til at igangsætte processen, og i forhold til målsætningerne om at styrke samarbejdet mellem biblioteker og aftenskoler og om at lave en afgrænsning mellem de to områder.

Konklusionen på analysen af folkeoplysningspolitikkerne i de undersøgte kommuner er, at det stadig er ret begrænset, hvad der står om aftenskolerne. Folkeoplysningspolitikkerne har givet området lidt mere omtale, end det fik i de tidligere fritidspolitikker, men generelt er det ikke meget, der står om det, og der er på ingen måde tale om en væsentlig ændring. Aftenskoleområdet er ofte beskrevet uden visioner om, hvordan området kan udvikle sig, hvordan det kan sikres bedre vilkår, eller hvordan det kan bruges i forbindelse med løsningen af nye opgaver. Aftenskolerne har derfor stadig problemer med at opnå den nødvendige kommunalpolitiske prioritering, der skal sikre området gode vilkår.

Bag denne generalisering gemmer der sig nogle meget store forskelle fra kommune til kommune. Fra at de næsten er usynlige, til at de har fået stor opmærksomhed. Umiddelbart kan man undre sig over kommunernes manglende visioner på aftenskoleområdet set i lyset af, at vi lever i en tid, hvor befolkningens uddannelsesniveau er af stor betydning, både i forhold til at vi skal kunne klare os i den globale konkurrence, og i forhold til at den enkelte borger selvstændigt skal kunne navigere i en stadig mere digitaliseret verden.

Folkeoplysningspolitikken bliver underlagt andre politikker

Da det blev et krav, at kommunerne skulle lave en folkeoplysningspolitik, var der hos mange initiativtagere på folkeoplysningsområdet en forventning om, at den skulle udgøre en overordnet ramme for alle de aktiviteter, der får tilskud fra folkeoplysningsloven. Denne forventning har imidlertid ikke holdt stik. Der eksisterer stadig idrætspolitikker, fritidspolitikker m.v., og udviklingen siden 2014 viser snarere, at folkeoplysningspolitikkerne i stedet for at udgøre en overordnet ramme bliver et appendiks til kultur- og fritidspolitikkerne. Selvom kommunerne naturligvis stadig vil lave en folkeoplysningspolitik, fordi det skal de efter reglerne i folkeoplysningsloven, vil folkeoplysningspolitikken reelt miste sin betydning, hvis en kommune i stedet bruger en fritidspolitik eller en kultur- og fritidspolitik som politisk styringsredskab.

Et af argumenterne i undersøgelsen for at lade folkeoplysningspolitikken indgå i en politik, der dækker et større område, er, at det er u hensigtsmæssigt at have mange forskellige politikker på det samme område. Politikker, der kan være delvis modstridende og derved skabe forvirring om, hvad kommunen mener og ønsker. Det kan derfor være nødvendigt at skabe overblik ved at rydde ud i antallet af politikker. Det kan også være mere hensigtsmæssigt at have nogle større og bredere politikker, der er almenkendte og anerkendte, i stedet for at have mange små sektorpolitikker.

Set fra aftenskolernes synsvinkel kan det både have nogle fordele og nogle ulemper, at folkeoplysningspolitikker bliver inkorporeret i en større politik. Det kan være en fordel, hvis det kan lykkes for området at blive indskrevet i en vigtigere politik på en synlig og brugbar måde, fordi det vil kunne styrke den politiske opmærksomhed på området, og derved vil det kunne føre til bedre vilkår.

Svagheden er, at når det bliver en del af en større politik, mister aftenskoleområdet den særlige fokus, der er på området via folkeoplysningspolitikken.

Hvis det skal lykkes at sætte et tydeligt aftryk fra aftenskoleområdet på eksempelvis en kultur- og fritidspolitik, kræver det, at området har mere at byde på end den traditionelle aftenskoleundervisning, ellers bliver det svært at få indflydelse i forhandlingerne om en ny politik.

Interviewundersøgelsen har vist, at de første erfaringer med at forsøge at påvirke indholdet i en politik, der både dækker kulturområdet og fritidsområdet, ikke har været positive. Det er ikke lykkedes at få aftenskolen beskrevet på en synlig og brugbar måde. Den bliver stort set ikke nævnt som andet end „fritidsaktiviteter“, der er en betegnelse, der dækker mange andre aktiviteter end aftenskolernes undervisningstilbud. Denne konstatering er ikke overraskende set i lyset af, at når området end ikke er særlig velbeskrevet i folkeoplysningspolitikkerne, så er der ikke meget, der tyder på, at det kan lykkes for det at få en god beskrivelse i en større og vigtigere politik, medmindre man skifter strategi og finder nye måder at tydeliggøre dets nytteværdi på.

Del 2

Fælles temaer

Fælles temaer for folkeoplysningspolitikkerne

Gennemgangen af alle folkeoplysningspolitikker i de undersøgte kommuner viste, at der er en række temaer og indsatsområder, der går igen i en stor del af kommunerne. Nedenstående er en gennemgang af disse temaer og problemstillinger set ud fra informanternes synsvinkel.

Konkurrence fra biblioteket

Umiddelbart virker det indlysende, at samarbejdet mellem aftenskoler og biblioteker styrkes, fordi begge parter er en del af den danske folkeoplysningstradition og har til formål at oplyse borgerne og skabe forudsætning for videnstilegnelse. Der er imidlertid en række forskelligheder i de to områders organisering, finansiering og ansættelsesforhold, der kan vanskeliggøre et tæt samarbejde.

Det er den generelle opfattelse hos informanterne i undersøgelsen, at der er store udfordringer i forhold til samarbejdet med bibliotekerne. På den ene side er der stor tilfredshed med at kunne benytte bibliotekets faciliteter og med at kunne etablere samarbejder i forhold til f.eks. foredragsvirksomhed, hvor begge parter understøtter hinanden i bestræbelserne på at få et højt deltagerantal. På den anden side er der en udbredt opfattelse af, at i takt med at biblioteket er ved at miste basisydelse, udlån af bøger og musik, breder de sig i stadig større grad ind over, hvad aftenskolerne ser som deres kerneydelse: Voksenundervisningen. Der er således eksempler på, at bibliotekerne tilbyder yogaundervisning, maling på sten og sprogfag. Hele ideen om, at bibliotekerne skal være lokale kulturcentre, hvor der bl.a. skal foregå læring, kolliderer med aftenskolernes selvforståelse af, at det også er en opgave, som de varetager og gerne vil udvikle.

Nedenstående informant udtrykker tydeligt dobbeltheden i forhold til samarbejdet med biblioteket:

Informant: Der er rigtig mange af vores debatarrangementer, der bliver lavet i samarbejde med vores biblioteker. Det har vi fælles glæde af. Det er en af succeserne, kan man sige. Der har været arrangementer, hvor der er kommet 200 mennesker, og det er da ret godt, synes vi.

Interviewer: Ser I bibliotekerne som konkurrenter?

Informant: Vi har diskussionen med dem. Jeg føler, de er konkurrenter, når de udbyder yogaundervisning, madlavning, strik og keramikundervisning gratis. Det er en voldsom konkurrent.

På den ene side udtrykkes der glæde for samarbejdet, på den anden side udtrykkes der utilfredshed med, hvad der betragtes som unfair konkurrence. Problemet med at styrke samarbejdet mellem de to parter er i høj grad økonomisk betinget.

Hovedparten af bibliotekernes tilbud til borgerne er gratis at deltage i, men det koster altid en deltagerbetaling at gå til aftenskolernes foredrag, kurser m.v.

Informant: Det er min drøm, at vi på dette område (det digitale område) kan matche bibliotekernes tilbud, men problemet er, at aftenskolerne i modsætning til bibliotekerne har en høj deltagerbetaling.

Informant: Bibliotekerne må have masser af penge, når de kan lave noget, der mere eller mindre er gratis.

Informanterne i undersøgelsen har den opfattelse, at det er svært at lave en aftale med bibliotekerne om en arbejdsfordeling:

Informant: Det, at de laver nogle it-kurser, der er beregnet på de folk, der overhovedet ikke kender noget til it, er ok, hvis deltagerne derefter så går videre på aftenskolernes it-kurser, men i stedet går de nu lidt videre med det selv. Nu begynder de at lave nogle andre kurser inden for it. Og så er det, at man tænker: Har bibliotekerne virkelig mandskab til sådan noget? Og er det dét, de skal bruge deres mandskab til?

Interviewer: Har I ikke været i dialog med dem om problemet?

Informant: Jo. Og vi prøver stadig at få løst problemet. Jeg ved ikke, hvordan jeg skal tolke det, men de går ligesom lidt udenom. De vil gerne lave et samarbejde, men det er ikke et sådan samarbejde, vi godt kunne tænke os.

Det er ikke noget nyt, at samarbejdet mellem aftenskoler og biblioteker i mange kommuner er lidt anstrengt, og at der derfor er et ønske i kommunerne om at forbedre dette via folkeoplysningspolitikkerne. Men det løser ikke sig selv, selvom det står i nogle nye målsætninger for samarbejdet mellem de to parter. Det vil i mange tilfælde være en god ide, hvis de kommunale forvaltninger forsøgte sig som mægler mellem de to parter for på denne måde at få aftalt en arbejdsdeling, der efterfølgende kan kontrolleres, men det er tilsyneladende ikke sket ret mange steder:

Interviewer: Der står i jeres folkeoplysningspolitik, at samarbejdet mellem aftenskolerne og biblioteket skal styrkes. Har kommunen taget initiativ til at indkalde til et møde mellem jer og biblioteket?

Informant: Nej, det har de ikke. Det er ligesom om, at vi selv skal lave samarbejdet med biblioteket.

Folkeoplysningsudvalgene (§ 35, stk. 2-udvalgene) kan muligvis også bruges strategisk i aftenskolernes forsøg på at få lavet en afgrænsning af, hvor langt bibliotekerne kan bevæge sig ind på deres område.

Interviewer: Har I taget sagen op i folkeoplysningsudvalget?

Informant: Nej, ikke rigtig, for vi har et udmærket samarbejde med de øvrige medlemmer af folkeoplysningsudvalget, men de kender ikke rigtig denne problematik, så det kan man ikke. De vil bare sidde og lytte.

Konklusion

På trods af at der i flere af de undersøgte folkeoplysningspolitikker er en målsætning om at styrke samarbejdet mellem bibliotekerne og aftenskolerne samt om at lave en afgrænsning mellem, hvilke opgaver de to områder skal arbejde med, er det endnu ikke lykkedes at indfri denne målsætning.

De kommunale forvaltninger har kun i meget ringe grad taget initiativ til at starte en proces, hvor de kan mægle mellem de to parter. Så man kan finde en løsning på problemet med, at bibliotekerne i stadig højere grad bevæger sig ind på aftenskoleområdet i forsøget på at finde en ny identitet, i takt med at deres basisydelse – udlån af bøger og andre materialer – falder stærkt år for år. Ifølge informanterne ser aftenskolerne gerne et tættere samarbejde med bibliotekerne, men de er samtidig meget bekymret over, at bibliotekerne i stigende grad udbyder, hvad de betragter som almindelige aftenskolefag, gratis.

Frivilligt arbejde kan komme til at true aftenskolernes eksistens

Det er ikke kun i forhold til bibliotekerne, at aftenskolerne mener, der er en unfair konkurrence. Det gælder også i forhold til andre kommunale institutioner, der tilbyder forskellige former for undervisning, der enten er gratis eller koster betydeligt mindre end i aftenskolen.

Informant: Vi har en unfair konkurrence fra kommunale aktører, der kan give tilbud væsentligt billigere end aftenskolerne. Eller kan gøre det gratis.

Nogle gange er der også frivillige, der som ulønnet overtager undervisningsopgaver. Horsens Sundby har eksempelvis et tilbud, hvor frivillige tager ud til folks hjem og underviser dem i brugen af it.

Interviewer: Hvilken betydning har det for jeres virksomhed, at antallet af frivillige vokser?

Informant: Der er ingen tvivl om, at det har betydning for vores område.

Vi har f.eks. et aktivitetscenter i Glostrup, hvor nogle pensionerede skole- og gymnasielærere underviser i spansk, engelsk og tysk. Hvis de skal lære et mere specielt fag som f.eks. italiensk, så skal de nok på aftenskole. Vi har før haft en del sprogundervisning i kommunen, men den er for nedadgående.

Jeg tror, at mange vælger denne frivillige aktivitet – også bevægelse, it og kreative fag. De har masser af kreative tilbud, også med undervisere, der garanteret er rigtig

dygtige til at undervise i kreative fag (keramik, strikning, syning eller porcelæns-maling). Nogle af stederne har de også syværksteder.

Vi kan slet ikke konkurrere med de frivillige tilbud, også fordi vi har mange pensionister i de kommuner, vi agerer i, der ikke har ret mange penge. De har kun folkepensionen og ældrechecken, og for dem spiller det en kæmperolle, hvor meget de skal betale.

Interviewer: Har I ikke forsøgt at skabe opmærksomhed om problemet i forhold til politikere og andre beslutningstagere?

Informant: Det har jeg forsøgt sammen med nogle af de andre aftenskoler og i voksenundervisningens samråd, men så stor en stjerne har aftenskolerne slet ikke. Og de har heller ikke en politisk bevågenhed. Man kan sige, at grunden til at vi ikke har den politiske bevågenhed, er, at deltagerne ikke føler sig så knyttet til aftenskolerne på samme måde som medlemmerne i en forening.

Det er ifølge informanterne heller ikke let at lave samarbejdsaftaler med frivillighedscentre, på grund af at aftenskolerne skal have deltagerbetaling, når de udbyder kurser m.m.:

Interviewer: Har I prøvet at lave et samarbejde med frivillighedscentre?

Informant: Vi prøvede at lave et samarbejde med frivillighedscenteret, men det var ikke så enkelt. Det, jeg forventede i forhold til samarbejdet, var, at det var os, der lavede undervisningen, men så lavede de alligevel undervisningen selv, fordi de syntes, at vi var for dyre. Og så falder det til jorden.

Konklusion

Bestræbelserne på at styrke det frivillige arbejde i kommunen er en dagsorden, der også har konsekvenser for aftenskoleområdet. I takt med at flere og flere vælger at arbejde frivilligt for kommunale institutioner m.v., breder det frivillige arbejde sig til stadig flere områder, og en af de nye tendenser er, at det også vokser i forhold til voksnes behov for læring.

Der er ikke noget nyt i, at forskellige frivillige organisationer har lavet uddannelses-tilbud til deres medlemmer og deres målgrupper, det gælder eksempelvis Ældre Sagen, religiøse foreninger m.fl., men det nye er, at kommuner via projekter og gennem frivillighedscentre m.v. i stigende grad begynder at lave gratis undervisningstilbud. Tilbud som aftenskolerne ikke kan konkurrere med, på grund af at deres virksomhed bygger på, at der bliver udbetalt løn til underviseren. Problemet med den stigende brug af frivillige undervisere og hele frivillighedsdagsordenen kan blive en alvorlig trussel for aftenskolerne. Ifølge informanter er det allerede et problem i dag, og meget tyder på, at det vil vokse meget i de kommende år.

Set i forhold til folkeoplysningspolitikkerne er der et dobbeltproblem for aftenskoleområdet, fordi de alle har som mål at styrke det frivillige arbejde, og aftenskolen ikke bliver betragtet som frivilligt arbejde, på trods af at eksempelvis bestyrelsesmedlemmer typisk arbejder gratis, og at de samtidig gennem det stigende antal frivillige bliver truet af den konkurrence, som det frivillige arbejde giver dem på udbuddet af kurser.

Få partnerskaber med kommunerne

Samtidig med at det blev et krav, at kommunerne skulle lave en folkeoplysningspolitik, blev det ved samme lovrevision i 2011 muligt at afsætte tilskud til, at de folkeoplysende aktører kan lave partnerskaber med et folkeoplysende sigte. Desuden er der hos kommunerne et ønske om, at også aftenskoleområdet bidrager til at løse kommunale opgaver gennem partnerskaber med kommunale forvaltninger og institutioner. I stort set alle de undersøgte folkeoplysningspolitikker er der en målsætning om, at der skal udvikles forskellige former for partnerskaber. Københavns Kommune valgte således at centrere store dele af deres folkeoplysningspolitik om udvikling af partnerskaber og ville måles på, hvor mange partnerskaber der blev etableret.

Arbejdet med at etablere partnerskaber mellem aftenskoler og kommunale forvaltninger og institutioner er dog ikke gået helt så hurtigt, som det kunne forventes, selvom mange aftenskoler allerede havde erfaringer med at udvikle forskellige former for samarbejder og partnerskaber med andre aktører.

Interviewer: Har I lavet partnerskaber?

Informant: Vi laver sindssygt mange partnerskaber, men ikke med fritidsafdelingen, men med jobcentre. Det, vi laver, er „anden aktør-aktiviteter“. Det drejer sig bl.a. om folk, der skal ud i flexjobs samt indvandrere. Men vi har som sagt ikke lavet partnerskaber med vores egen forvaltning. Hverken de ansatte hos fritidsafdelingen eller vi har gjort noget for at få etableret partnerskaber. Hvis vi skal lave partnerskaber, skal pengene komme et andet sted fra end fra folkeoplysningsmidlerne, ellers ville vi for alvor få problemer med at få rammen til at slå til.

Et af problemerne med at lave partnerskaber med kommunerne er set fra aftenskolernes synsvinkel, at der ikke følger en ekstern finansiering med til udviklingen af denne type partnerskaber.

Informant: Hvis man skal være lidt kritisk, kan man sige, at nu sker der det, at en del af den magt og det ansvar, der er samlet i de kommunale forvaltninger, gives tilbage igen, men det er jo bare sådan, at pengene ikke kommer med tilbage. De bliver, hvor de er, og det er den store udfordring.

Informant: Der er ingen økonomi i det. Skolerne skal bruge deres egne midler.

Interviewer: Har I selv gjort noget for at få arbejdet i gang med at udvikle partnerskaber med kommunen?

Informant: Nej, det har vi ikke. Vi har nok at gøre med at få hverdagen til at hænge sammen, og vi skal have en form for økonomisk incitament for at gøre noget, og det var der ikke.

En anden hindring for udviklingen af partnerskaber har været, at det kan være svært at arbejde på tværs af forvaltningsstrukturen:

Informant: Det har været svært at få etableret partnerskaber med kommunen. Magistratsstrukturen kan gøre det svært at samarbejde med andre forvaltninger.

En tredje forhindring har været, at det ofte ikke står i folkeoplysningspolitikkerne, hvem der skal tage initiativ til at starte processen med at udvikle partnerskaberne:

Interviewer: Er det lykkedes at etablere mange nye partnerskaber?

Informant fra en forvaltning: Det har været en tung start. Nu er der ved at komme hul på det. Særligt i forhold til Sundhedsforvaltningen. Hvis vi skal være lidt selvkritiske, så lænede vi os nok tilbage og ventede på, at der ville komme nogle for at lave partnerskaber med os. Hvor vi nu har erkendt, at der skal noget lidt bredere til, og der skal arbejdes i andre politiske udvalg, for at der kommer til at ske noget.

Interviewer: Har I kræfter til at facilitere udviklingen af partnerskaber på tværs af forvaltningsstrukturen?

Informant: Vi har jo samarbejdspartnere på forvaltningsniveau på kryds og tværs, og der nævner vi det. Når jeg mødes med andre forvaltningschefer, så nævner jeg det og forklarer, at vi har de bud og ønsker, og spørger, om det er noget, vi kan gøre noget ved, men det er jo ikke sådan, at vi laver en 16 siders tryksag og store informationsmøder, det er mere ad hoc for at slå nogle døre ind.

Informant: Set i bagkundsskabens klare lys skulle begge parter have lavet noget mere end bare at skrive det i politikken. Jeg var i forvisning om, at det var aftenskolerne, der skulle gøre noget, og aftenskolerne troede, at udspillet kom fra forvaltningen. Og så skete der ikke noget.

I nogle af de undersøgte kommuner er processen med at lave partnerskaber igangsat, men er ikke blevet fulgt op på:

Informant: Det var et af vores egne forslag, at der skulle udvikles partnerskaber. Vi ville gerne, men det kom ikke i gang. Kommunen indkaldte i 2012 til et møde, hvor vi sammen med alle foreningerne skulle diskutere partnerskaber, det var en meget god aften, men der kom ikke nogle konkrete samarbejdsrelationer ud af den. Senere blev der inviteret til et andet møde, hvor der skulle komme forskellige virksomhedsrepræsentanter. Men de dukkede ikke op. Og kommunen har ikke fulgt sagen op.

Aftenskolerne vil ifølge undersøgelsen gerne deltage i partnerskaber, der kan bidrage til at lave velfærdsløsninger i kommunerne, og mener også, at de har noget at byde ind med i samarbejdet: Velkvalificerede undervisere, erfaringer med at lave eksterne samarbejder og omstillingsparathed.

Hvis processen med at udvikle partnerskaber skal speedes op, kræver det, at ovennævnte tre hindringer løses: Problemer med manglende finansiering, problemer med at arbejde på tværs af forvaltningsstrukturer, og problemer i forhold til hvem der gør hvad i processen. De to sidstnævnte problemer bør relativt let kunne løses.

Informant: Aftenskolerne har mange ressourcer at bidrage med til løsningen af f.eks. nogle sundhedsopgaver, og de kan efter alt at dømmes gøre det billigere end kommunerne selv kan. Og nogle af skolerne kunne gå ind og overtage opgaver som kommunerne løser i dag, men gøre det til en billigere pris.

Konklusion

Målsætningen om at aftenskolerne skal bidrage til at udvikle partnerskaber med de kommunale forvaltninger, er kun blevet indfriet i et meget beskedent omfang.

På trods af at mange af de større skoler har erfaringer med at lave samarbejde og partnerskaber med aktører uden for folkeoplysningsområdet, og selv mener, at de har meget at byde på i forhold til at indgå i partnerskaber med kommunale forvaltninger og institutioner, er det gået langsomt med at udvikle partnerskaber. Årsagen hertil kan skyldes, at det ikke i første omgang er aftenskolerne, der bliver tænkt på, når der i kommunen skal udvikles nye partnerskaber. Også her halter området efter idrætten. Det er eksempelvis tankevækkende, hvor lidt området er blevet inddraget i den store opgave med at implementere den nye folkeskolereform, på trods af at enkelte aftenskoler har vist, at området i høj grad har noget at byde ind med, eksempelvis i forhold til de nye valgfag.

Hvis aftenskolerne skal med i et nyt partnerskab, skal de ofte først gøre opmærksom på sig selv og de kompetencer, de har i forhold til den opgave, der skal løses, og det sinker udviklingen af partnerskaber med deltagelse af aftenskoler.

Problemer med dårlige lokaler og faciliteter

En forudsætning for et vellykket undervisningsforløb er, at det kan finde sted i velegnede lokaler i forhold til målgruppen, og har de nødvendige moderne faciliteter. De fysiske rammers beskaffenhed er derfor naturligvis et afgørende parameter for aftenskoleundervisningen. Ikke mindst set i forhold til at der ofte er en ganske høj deltagerbetaling, forventer kursisterne også indbydende lokaler, der både har rum til selve undervisningen og til social udfoldelse i pauserne. I henhold til folkeoplysningsloven skal kommunerne stille egnede lokaler til rådighed eller give tilskud til, at skolerne kan benytte private lokaler. Der vil derfor altid være et incitament til,

at kommunerne forsøger at finde egnede lokaler til aftenskolerne for at undgå at skulle betale tilskud til private lokaler. Aftenskoleundervisningen m.m. foregår derfor ofte på kommunale folkeskoler, der ikke altid er velegnede til voksenundervisning, fordi de er indrettet til undervisning af børn og unge og også kan være ret nedslidte. I takt med at den største del af aftenskoleundervisningen foregår i dagtimerne, har kommunerne været nødt til at finde andre løsninger end folkeskoler. Det kan eksempelvis være nedlagte skoler, der nu kan anvendes af aftenskoler og andre kulturaktører, eller andre typer af kommunale lokaler, der er ledige i dagtimerne. Der er store forskelle på, hvor velegnede og centralt beliggende disse lokaler er. Det spænder fra, at der er fremragende forhold for aftenskolerne til temmelig dårlige lokaler.

På samme måde som idrætten via folkeoplysningspolitikkerne sætter meget ind på at få forbedret og udviklet de fysiske rammer, de benytter, vil det være forventeligt, at aftenskolerne også havde en forbedring af lokalesituationen som en mærkesag i forhandlingerne om indholdet i politikkerne. Vores gennemgang viser imidlertid, at det er yderst begrænset, hvor meget lokaleproblematikken er omtalt for aftenskoleområdet.

I hovedparten af folkeoplysningspolitikkerne er der en hensigtserklæring og målsætninger om at forbedre de fysiske rammer for foreningslivet, så de kommer til at passe bedre til de aktiviteter, der foregår i dem og til brugernes forventninger og behov. Når de generelle hensigtserklæringer bliver konkretiseret i konkrete handleplaner, står der i politikkerne meget om, hvad man vil gøre for idrætten og det øvrige foreningsliv og meget lidt om, hvordan kommunerne kan gøre de lokaler, som aftenskolerne bruger, mere attraktive og anvendelige til moderne undervisningsformer.

Det er ifølge informanterne et stort problem, at kommunerne ikke prioriterer aftenskolernes lokalebehov større, end tilfældet er. Hvis de forsøger at lægge pres på kommunerne for at få et større tilskud til private lokaler, hvad man har krav på ifølge loven, hvis kommunen ikke kan stille egnede lokaler til rådighed, er svaret ofte, at så vil det beløb, der skal føres ind i lokalepuljen, blive taget fra den pulje, der går til undervisning m.m. Stillet over for dette valg vælger mange skoler at foretrække, at tilskuddet går til aktiviteter i stedet for til lokaleleje, og derved forbliver lokaleproblemer uløste.

At problemet er stort, kan ses af, at i fire af de undersøgte kommuner bliver problemet med at få velegnede og centralt placerede lokaler stillet til rådighed betragtet som det største problem.

Interviewer: Hvordan er jeres lokalesituation?

Informant: Der er meget dårlige rammer for aftenskolerne. Vi har et ønske om et fælleshus for alle aftenskoletilbuddene for at aflaste lokalemanglen og skabe ordentlige forhold.

Informant: Det er et stort problem, at en stor del af aftenskoleundervisningen foregår i nedslidte lokaler, der ikke lever op til de krav, der i dag stilles til et undervisningslokale af kursisterne. I nogle tilfælde skyldes problemerne også lokalefordelings-systemet, der kan gøre det svært for nye skoler at få attraktive lokaler stillet til rådighed.

Informant: Det største problem hos os er lokaleproblemer. Der er en lokalefordeling, som de enkelte skoler modarbejder, og låsesystemet virker ikke.

Informant: Det største problem i kommunen er manglen på velegnede lokaler i dagtimerne. Der kan stilles lokaler til rådighed for os, men de har ikke en central beliggenhed.

Der er i undersøgelsen også eksempel på skoler, der føler, at de bliver prioriteret meget lavt i tildelingen af lokaler:

Informant: Nogle af de gode lokaler er udlånt til andre foreningstyper, f.eks. til en stavgangforening, musikforening. Fordi lokalesituationen er så dårlig, bliver der ikke lavet nye aktiviteter i kommunen.

Konklusion

Der er enighed om hos informanterne, at gode fysiske rammer er en forudsætning for, at aftenskolerne kan fastholde det store antal kursister, der stadig deltager i foredrag, undervisning m.v., og samtidig udvikle skoleformen i forhold til borgernes ønsker og behov.

De har derfor behov for enten at få stillet gode offentlige lokaler gratis til rådighed eller at få et større tilskud til leje af private lokaler, uden at det bliver taget fra rammen til undervisning. Det kan derfor undre, at aftenskolernes behov for gode lokaler ikke er synliggjort i folkeoplysningspolitikkerne.

Den lokale forankring er truet

Gennem den centraliseringsproces af aftenskoleområdet, der er foregået siden gennemførelsen af kommunalreformen, hvor antallet af kommuner blev reduceret fra 272 til 98, er antallet af skoler, der har aktiviteter i mere end én kommune, steget. Det er ikke ualmindeligt, at skoler på Sjælland udbyder kurser i helt op til 4-5 kommuner. Fordelen ved denne centraliseringsproces har været, at skolerne er blevet større og har fået flere muskler på det administrative plan, men udviklingen har også den negative effekt, at der kan være en fare for, at denne type skoler ikke på samme måde som tidligere er dybt lokalt forankret.

En regionaliseret skole med afdelinger i tre eller flere kommuner kan have svært ved at afsætte tid til at deltage i mange møder på kommunalt og lokalt plan og derved synliggøre aftenskolen over for politikere i flere forskellige byråd. Desuden vil en aftenskole, der ikke er hjemmehørende i en kommune, risikere at blive betragtet på en anden måde end en lokal skole, og derved have sværere ved at have samme gennemslagskraft i arbejdet med at påvirke folkeoplysningspolitikker, budgetforhandlinger m.v.

To af informanterne, der kom fra skoler, der havde afdelinger i mere end tre kommuner, forklarede således, at de ikke syntes, at de fik lavet tilstrækkelige netværk til de kommunale beslutningstagere, fordi: Vi simpelthen ikke har tid til at lave lobbyvirksomhed i en meget travl hverdag.

En anden **informant** udtrykte det således: Jeg vil så gerne lave mere undervisning i x-kommune, men ulempen er, at jeg ikke bor i den. Borgerne kan godt lide, at man bor i kommunen.

Der var dog også modsat en **informant**, der ikke mente, at det var et problem at have aktiviteter i flere kommuner: Vi har et meget stort netværk til beslutningstagerne på området i x-kommune, og et tilsvarende er ved at blive bygget op i den anden kommune. Derfor kan vi agere på lokalt plan i begge kommuner. Det kan være et problem for administrationen af skolerne, at der er forskel på, hvad man kan og ikke kan. Problemet er dog til at overse.

Det kan naturligvis lade sig gøre at have et godt netværk i flere kommuner, men det kræver ressourcer at opbygge denne type af netværk samt at holde dem vedlige.

Konklusion

Hvis der er ved at udvikle sig en tendens i retning af, at det bliver sværere for aftenskolerne at have ressourcer til at indgå i samarbejdet med det lokale foreningsliv og lave lobbyvirksomhed, fordi de skal agere i to eller flere kommuner, kan det blive et alvorligt problem på længere sigt. Det kan det, fordi skolerne derved vil stå svagere i den intensiverede kamp for at få kommunale tilskud.

I takt med at kommunerne bliver udsat for besparelser, og der ikke mere bliver råd til alle velfærdsopgaver, bliver det ekstremt nødvendigt at synliggøre områdets nytteværdi. Det bliver også mere og mere vigtigt at lave aktiviteter, der ligger uden for de traditionelle basisaktiviteter. Herunder at deltage i udvikling af nye samarbejdsformer og partnerskaber, der kan bidrage til løsningen af velfærdsopgaver. I den sammenhæng er den lokale forankring og de netværk, der er fra lokalområderne til byrådet og de kommunale forvaltninger, vigtige, fordi det er her, at samarbejdspartnerne er, og det er igennem disse netværk, at man ofte kan få en kontinuerlig kontakt til kommunale beslutningstagere.

Brugerindflydelse

I et flertal af de undersøgte kommuner er der ifølge informanterne brugerindflydelse i en tilfredsstillende grad via folkeoplysningsudvalg (§ 35, stk. 2-udvalg) og stormøder ved udformningen af folkeoplysningspolitikkerne. Dette billede passer også med Fritid & Samfunds tidligere undersøgelse af processen med at lave de første folkeoplysningspolitikker, hvor et stort flertal af aftenskoler, 85 %, var „tilfredse“ eller „meget tilfredse“, så denne tendens er altså fortsat i forbindelse med udformningen af de efterfølgende politikker.

Informant: Aftenskolerne har fået meget indflydelse på indholdet af folkeoplysningspolitikken. Vigtigt at fastholde, at der skal være et folkeoplysningsudvalg med mange politikere. Det er et godt organ, fordi vi har direkte adgang til det politiske niveau.

Informant: Vi har været involveret i processen med at lave den nye folkeoplysningspolitik fra start af og har haft stor indflydelse på udformningen af den.

Informant: For de politikere, der har været med i processen med at lave en folkeoplysningspolitik, har det altid været en øjenåbner at finde ud af, hvad aftenskolerne gør ud over at lave en fantastisk god undervisning, og deres positive holdning til, hvad vi laver, smitter naturligvis af på området.

Der var blandt informanterne også enighed om, at det er vigtigt for brugerindflydelsen at have et folkeoplysningsudvalg (§ 35, stk. 2-udvalg) med de nødvendige kompetencer og med deltagelse af kommunalpolitikere:

Informant: Samarbejdet med politikere i folkeoplysningsudvalget fungerer også fantastisk godt. De er så engagerede og interesserede i at forholde sig til folkeoplysningsområdet og har ånden på området intakt. De vil området som helhed. Og det allerbedste: De er vores ambassadører. Og det kan man bl.a. se ud fra det budgetforlig, der lige er indgået i kommunen.

Modsat volder det problemer de steder, hvor der ikke er et folkeoplysningsudvalg:

Informant: Meget ked af at miste folkeoplysningsudvalget hvad jeg har begrædt mange gange, men hverken idrætten eller forvaltningen var interesseret i at beholde det, og det har betydet, at vi ikke mere er tæt på hverken politikere eller forvaltning. Det har været rigtig dårligt for os. Når vi i dag har nogle sager, så skal vi kæmpe meget mere for at få dem igennem.

Meget tyder på, at det er en fordel for aftenskoleområdet, at der i kommunen er et folkeoplysningsudvalg (§ 35, stk. 2-udvalg) med repræsentanter for hele folkeoplysningsområdet, fordi en opsplittning af udvalget i flere § 35, stk. 2-udvalg, hvor f.eks. idrætten får deres eget udvalg, kan betyde en begrænsning af

aftenskolernes politiske indflydelse, fordi kommunalpolitikere traditionelt er mere interesseret i idræt end i voksenundervisning. Hvad der kan aflæses af, at der bliver afholdt flere møder med det udvalg, hvor idrætten har sæde end udvalg med repræsentanter fra aftenskoleområdet. Noget andet er, at det også ofte er en fordel for idrætsområdet, at der er et folkeoplysningsudvalg med repræsentanter fra alle områder i folkeoplysningen, hvor der foregår et samarbejde på tværs af opdelingerne i fritidslivet, og hvor man trækker på samme hammel i forsøget på at få maksimal indflydelse.

Ringe brugerindflydelse

Der er også eksempler på kommuner, hvor brugerindflydelsen fra aftenskoleområdet er meget lille. Det drejer sig primært om de steder, hvor der ikke er et folkeoplysningsudvalg eller et tilsvarende udvalg, der har kompetencer og indflydelse. Der er ifølge informanterne eksempler på kommuner, der kun holder et til to møder om året med aftenskolens repræsentanter og ellers ikke er i dialog med dem. I henhold til folkeoplysningsloven skal der være brugerindflydelse, og der skal nedsættes et § 35, stk. 2-udvalg til varetagelse af brugerindflydelsen, men kommunen bestemmer selv, hvordan brugerindflydelsen konkret skal foregå. Det har betydet, at der er stor forskel på den faktiske brugerindflydelse. Ifølge Fritid & Samfunds tidligere undersøgelse, *Undersøgelse af de kommunale folkeoplysningspolitikker*, har 65 af landets kommuner, svarende til 66,2 %, fortsat et folkeoplysningsudvalg som § 35, stk. 2-udvalg med en betydelig indflydelse¹, men der er også eksempler på § 35, stk. 2-udvalg, der ingen formel kompetencer har, men kun har en høringsret.

Informant: Vi har ikke et folkeoplysningsudvalg. Kommunen holder kun et par møder om året, og der er ikke nogen dialog som sådan med den. Vi har undersøgt, om vi kan gøre noget, men det kan vi ikke i henhold til loven.

Informant: Da vi skulle lave en folkeoplysningspolitik, var der mange, der ikke var så interesseret i den, hverken blandt politikere eller i forvaltningen, men vi fik da lavet den. Brugerindflydelse var der ikke meget af. Selv ikke da de fjernede tilskuddet til pensionisterne, blev vi orienteret. Det skete bare overnight, uden hensyn til at vi skulle sende programmer ud. Senere fik vi dog indført det igen i en lidt dårligere form.

Aftenskolesamråd og aftenskolesamvirker til interessevaretagelse

På samme måde som idrætten forsøger at samle idrætsforeningerne i idræts-samvirker m.v., er der i de senere år blevet etableret aftenskolesamråd og aftenskole-samvirker i ca. 1/3 af landets kommuner. Samrådenes primære funktion er at stå for interessevaretagelsen for alle aftenskoler i den pågældende kommune. En fælles interessevaretagelse og dermed en styrket indsats for bl.a. at påvirke folkeoplysningspolitikken, budgetforhandlinger, kvaliteten af de fysiske rammer m.v.

skal give området en bedre gennemslagskraft i forhold til byråd og sikre en kontinuerlig dialog med de kommunale forvaltninger, der har betydning for området. Det tager tid at få et samråd til at fungere, men noget tyder på, at de er ved at finde deres form på aftenskoleområdet, ikke mindst i de store kommuner hvor behovet for en koordineret indsats er størst:

Interviewer: Har I et aftenskolesamråd?

Informant: Ja. Og det fungerer ganske udmærket. Vi mødes efter behov, og ellers klarer vi det via computeren.

Informant: Det er fantastisk, at man har et aftenskolesamvirke, der er med til at sætte en politisk dagsorden, og hvor man er god til at sælge de gode relationer og fortællinger til det politiske system. Samvirket gør det i den grad lettere at komme igennem til det politiske system.

Der var også hos nogle af de informanter, der ikke har et samråd, overvejelser om at etablere et:

Informant: Der er ingen folkeoplysningssamvirke i x-kommune. Et samvirke kan måske også hjælpe med at sikre bedre information til skolerne, på grund af at kommunen så kan nøjes med at kommunikere med samvirket, der derefter sender informationerne videre.

Et samvirke kan også bidrage til at styrke lobbyvirksomheden overfor byrådet. Det er ikke så troværdigt, når det er den enkelte skole, der kontakter byrådet.

Konklusion

Undersøgelsen viser, at brugerindflydelsen i forhold til aftenskolerne fungerer bedst i de kommuner, der har et § 35, stk. 2-udvalg med formelle kompetencer, der nogenlunde svarer til det gamle folkeoplysningsudvalg, og som har god, kontinuerlig dialog med den forvaltning, der har ansvaret for området. Det er desuden en styrke for området, hvis det har organiseret sig i et samvirke. I de kommuner, hvor der er mindst brugerindflydelse, foregår dialogen primært gennem 1-2 stormøder om året og via den høringsret, de har ifølge loven. Det vil reelt sige, at brugerindflydelsen er lig nul.

Manglende synlighed

Interviewundersøgelsen bekræfter *Undersøgelse af de kommunale folkeoplysningspolitikkers* udsagn om, at det kun er et fåtal af personer, der ved, at alle kommuner har en folkeoplysningspolitik. I alle de undersøgte kommuner uden undtagelse er det ifølge informanterne meget få borgere, der kender folkeoplysningspolitikken.

Interviewer: Hvem kender folkeoplysningspolitikken?

Informant: Befolkningen kender den ikke. Politikken er kun synlig for de skoler og foreninger, der i forvejen er aktive i kommunen.

Informant: Ret få kender den. Primært medlemmer af folkeoplysningsudvalget – og de aktive skoler og foreninger i kommunen.

Informant: Folkeoplysningspolitikken er ikke synlig i nogle af de fire kommuner, vi er i. Den interesserer kun et fåtal af skoler og foreninger.

Informant: Kun medlemmerne af folkeoplysningsudvalget kender politikken.

Informant: Folkeoplysningspolitikken er først og fremmest kendt af aktive foreninger. Det er ikke forvaltningens skyld. De har gjort meget ud af at informere og indkalde til møder samt lave forskellige former for inddragelse. Politikken er så absolut ikke kendt af alle i kommunen, og det vil tage langt tid at komme derhen.

Informant: Næsten ingen kender den. Ikke engang alle medlemmerne af folkeoplysningsudvalget kender den.

Det sidste udsagn er måske lidt tvivlsomt, men der er ikke tvivl om, at folkeoplysningspolitikken primært fungerer som et redskab for en meget snæver kreds i kommunerne: Forvaltningsmedarbejdere inden for fritids-, kultur- og folkeoplysningsområdet, medlemmer af folkeoplysningsudvalg (§ 35, stk. 2-udvalg), byrådspolitikere, foreninger og aftenskoler med interesse i at påvirke de kommunale beslutningsprocesser.

Kommunernes interesse i at formidle folkeoplysningspolitikkerne til en større offentlighed er også begrænset. Nogle har forsøgt at gøre det ved at udsende den som pjece eller ved at annoncere den i lokalaviser, men det kan endog være svært at finde politikkerne på kommunernes hjemmesider. Men som en **informant** fra en kommunal forvaltning forklarer: Problemet med politikker er jo altid, at de er mest til indvortes brug.

Og det gælder tilsyneladende også for folkeoplysningspolitikken.

Folkeoplysningspolitikkerne bliver en del af en større politik

Undersøgelsen viser, at der er en tendens til, at folkeoplysningspolitikkerne indgår i andre politikker på fritids- og kulturområdet som et delement. Selvom de kommuner, der lader folkeoplysningspolitikken indgå i en større sammenhæng, kan argumentere for, at de stadig har en folkeoplysningspolitik, som loven kræver, mister den reelt dens status som selvstændig politik.

Interviewer: Hvorfor kommer folkeoplysningspolitikken til at blive en del af en større kultur- og fritidspolitik?

Informant: Det er vel for at skabe et bedre overblik. Ideen er ikke groet i aftenskolenes baghave, og jeg tror heller ikke, at den er groet i foreningslivets ditto.

Interviewer: Er I blevet beskrevet i den nye større kultur- og fritidspolitik?

Informant: Ja, det synes jeg. Selvfølgelig vil alle gerne have en fremtrædende rolle, men det er jo svært at få, når politikken skal dække så bredt. Der er mange ting, vi kunne ønske os var lidt skarpere og mere præcist, men det forpligter også, og på den måde er der ikke så meget handlefrihed i en sådan politik. På den måde ligner den nye politik den gamle.

Interviewer: Hvordan er aftenskoleområdet beskrevet i den nye kultur- og fritidspolitik?

Informant: Det lykkedes ikke at få ret meget igennem. Forsøgte bl.a. at få noget igennem i forhold til partnerskaber. Men Kultur- og Fritidsudvalget vil ikke have, at kommunen blev bundet op på noget.

Informant: Der er ved at blive lavet en ny kultur- og fritidspolitik, men vi bliver ikke prioriteret.

Vi har spurgt en forvaltningsleder i en kommune, hvor folkeoplysningspolitikken bliver inkorporeret i en større kulturpolitik:

Interviewer: Hvad betyder det, at folkeoplysningspolitikken bliver en del af kulturpolitikken?

Informant: Det er der både styrker og svagheder ved: Styrken er, at folkeoplysningsområdet bliver en del af noget større, og ikke er et eller andet selvstændig appendiks. Svagheden er, at man mister det særlige fokus, der er på det pågældende område. Det var en del af en større oprydning i politikker, vi havde i 2012-2013. Der gennemgik vi alle vores politikker og fandt ud af, at der var 171, som var delvist modstridende. Det vil sige, at vores samarbejdspartnere havde svært ved at overskue, hvad kommunen mente. Og sektorerne brugte politikkerne til at slå hegn om sig selv og holde alle andre synspunkter ude. Derfor var der et ønske om at lave nogle større og bredere politikker, som var almenkendte og anerkendte, i stedet for at have mange små sektorpolitikker.

Er det vigtigt, at der bliver lavet en folkeoplysningspolitik?

Positiv holdning til folkeoplysningspolitikkerne

Det er interessant gennem besvarelsene at kunne konstatere, at selvom aftenskoleområdet ikke fylder særligt meget i folkeoplysningspolitikkerne, er et flertal af informanterne af den opfattelse, at de er vigtige:

Interviewer: Er I glade for, at kommunen skal lave en folkeoplysningspolitik?

Informant: Ja, det er vi faktisk. Jeg tror, at det ville være en katastrofe, hvis vi ikke havde den. Den er også med til at synliggøre det arbejde, vi laver.

Interviewer: Hvor vigtig er folkeoplysningspolitikken?

Informant: Det er vigtigt at blive nævnt i folkeoplysningspolitikken, ellers bliver man ikke tilgodeset, når der er mulighed for at få bevillinger og i forbindelse med forhandlingerne om de årlige budgetter. Det er vigtigt, at man er med.

I den tid, hvor jeg har været med i folkeoplysningsudvalget, startede det med, at tilskuddene til aftenskoleområdet og foreningsområdet var nogenlunde lige store. Det er jo ikke tilfældet i dag, hvor foreningsområdet får dobbelt så meget eller mere i tilskud som aftenskoleområdet.

Selvfølgeligt fik vi et ordentligt hug af Anders Fogh-regeringen i 2002, hvor tilskudsprocenten blev halveret, men allerede inden var der en udvikling i gang, hvor pengene blev flyttet fra et område til et andet. Derfor er folkeoplysningspolitikken vigtig, hvis vi skal forhindre, at denne udvikling fortsætter. Hvis dit område ikke er omtalt i folkeoplysningspolitikken, går det ud over tilskuddet. Folkeoplysningspolitikken er på ingen måde ligegyldig, for hvis du ikke er omtalt i den, går det ud over tilskuddet. Når først politikkerne er vedtaget, så bliver de brugt af vores politikere til at styre efter. Det er min erfaringer fra de år, jeg har været med. Og man kan jo ikke hænge dem op på en politik, de har vedtaget, hvis man ikke er med i den.

Informant: Der er ingen tvivl om, at Kulturforvaltningen bruger folkeoplysningspolitikken som et styringsredskab, derfor er den vigtig. Det er mere et styringsredskab end et katalog over muligheder.

Informant: Det vigtigste er, at der er en politik, og at man går alvorligt ind i det. Det må ikke drukne i alt muligt andet, der er i forvaltningen. Kernen i folkeoplysningen er noget af det hele og mere til. Det er vigtigt, at både forvaltningen og det politiske system har øje for, hvad man kan bruge aftenskolerne til. Det er ikke kun et spørgsmål om, hvad vi lever af, men også om hvad vi lever på.

Interviewer: Har I brugt folkeoplysningspolitikken?

Informant: Vi henviser til den tit og ofte, når vi gerne vil lave noget, og siger, at det ligger i tråd med den politik, der er sådan og sådan. Hver eneste gang vi har et møde i aftenskolerådet, og har et eller andet, vi gerne vil gennemføre, prøver vi, hvor meget afsæt vi kan have i folkeoplysningspolitikken, fordi vi mener, at vores sag vil

stå stærkere ved at henvise til den. På den måde er politikken et godt redskab at have. Hvis man kan henvise til, at det har man vedtaget, og det vil politikerne gerne have, så er det også retningslinjer for forvaltningen, og for det arbejde man laver på aftenskoleområdet.

Jeg tror også, at folkeoplysningspolitikken har stillet os lidt stærkere i aftenskolerådet. Vi står bedre sammen og ser hinanden mere som kollegaer end konkurrenter. Det var tidligere svært at samarbejde skolerne imellem.

Informant: Den har været brugbar på den måde, at alle har lagt sig i selen, for nu er politikken og handleplanerne skrevet. Så skal man også gøre noget ved dem. Og vi har drøftet, hvordan vi håndterer det her. Er det brugbart? Og det giver en god lære i forhold til næste gang, man skal formulere en politik. Man skal være meget skarp på, hvad man sætter af koste ude i farvandet, som man skal sejle efter fremadrettet. Om det reelt er det, vi får brug for, og det ikke er alt for overordnet. Der må gerne være noget visionært i det, og der må gerne være nogle mål, der ikke kan ses her og nu, men det er også vigtigt, at det knytter an til en praktisk hverdag, og det er noget, som aftenskolerne rent faktisk kan rumme, og der mener jeg ressourcemæssigt, at det skal været noget, man kan afse tid til at gå ind i, ellers bliver det ikke kørt videre.

Informant: Det med at have en kommunal politik på området betyder ret meget, fordi der følger noget ansvar med. Den er ret afgørende, men i vores kommune har der altid været stor politisk opbakning. Alle medlemmer af Sundheds- og Kulturudvalget er også medlemmer af Folkeoplysningsudvalget, og sådan har det været i rigtig mange år. Det, at alle udvalgets medlemmer sidder med til folkeoplysningsmøderne, betyder, at der er en meget stor politisk bevågenhed og opbakning til området. Så det med at lave politik på området har altid fungeret godt.

Negativ holdning til folkeoplysningspolitikkerne

Der er dog også informanter, der mener, at det ikke har nogen betydning, at der skal laves en folkeoplysningspolitik:

Interviewer: Er folkeoplysningspolitikken anvendelig for jer?

Informant: Den er ikke anvendelig for os. Vi tænker bare, at det er et stykke papir, der ligger, og man kan jo ikke være uenig i de formuleringer, der er, men derudover har det ikke i dagligdagen nogen som helst betydning for os.

Interviewer: Gælder den opfattelse også de øvrige kommuner, I har aktiviteter i?

Informant: Ja, det synes jeg. Det er hensigtserklæringer.

Interviewer: Hvad er din holdning til folkeoplysningspolitikken?

Informant: Jeg synes sommetider, at man har en politik, fordi det skal man have!

Der er stor forskel på, hvor stor brugsværdi informanterne tillægger de nuværende folkeoplysningspolitikkerne:

Informant: Den er uden betydning.

Enkelte af informanterne har en positiv holdning til kravet om, at der skal laves en folkeoplysningspolitik, men konstaterer, at der er nogle politikker, der ikke har nogen betydning:

Interviewer: Bliver folkeoplysningspolitikken brugt?

Informant: Jeg tror ikke, der er nogen, der har kigget på den.

Aftenskolernes økonomiske situation bliver konstant forringet

Siden den daværende VK-regering i 2002 lavede en besparelse, der betød, at det maksimale tilskud til lærer- og lederløn blev sat ned fra maksimalt 2/3 til 1/3, har tilskuddet til aftenskoleområdet været i frit fald. En undersøgelse foretaget af Dansk Folkeoplysnings Samråd på baggrund af regnskabstal fra 2002-2014², viser således, at tilskuddet næsten er blevet halveret – det er faldet med 47,7 % siden 2002. Denne kraftig faldende tendens i tilskudsstørrelsen bliver også bekræftet i en undersøgelse, som vi har lavet over, hvordan budgetterne til området har udviklet sig i perioden fra 1/1 2014 til og med 31/12 2014.

Undersøgelsen, der har besvarelser fra 14 af de 20 kommuner, som er undersøgt i nærværende undersøgelse, og skal tages med det forbehold, at der er tale om budgettal og ikke det afregnede beløb, viser en samlet tilbagegang i tilskuddet på 5,34 % uden pristalsregulering. Med pristalsreguleringen, der i samme periode ifølge prisindekset har været på 8,4 %, vil tilbagegangen være på 13,74 %, og alle kommunerne i undersøgelsen vil have en tilbagegang i tilskuddet til aftenskolerne. Det faktum, at udgifterne til lærer- og lederløn, der udgør hovedparten af aftenskolernes udgifter, ligger et par procent lavere end pristalsindekset, begrænser effekten af tilskudstilbagegangen lidt, men ændrer ikke ved, at der er tale om en stor tilbagegang i de kommunale tilskud, jf. nedenstående tabel³:

Udvikling i de kommunale budgetter fra 2010 og 2014 for aftenskoleområdet						
	Kommune	2010	2014	Afvigelse	Afvigelse i procent	
1	Frederiksberg	6.277.000 kr.	6.710.000 kr.	433.000 kr.	6,90	
2	Aalborg	12.565.379 kr.	13.129.840 kr.	564.461 kr.	4,49	
3	Aarhus	32.607.959 kr.	33.085.248 kr.	477.289 kr.	1,46	
4	Allerød	692.000 kr.	470.000 kr.	- 222.000 kr.	- 32,08	
5	Horsens	3.488.000 kr.	3.724.700 kr.	236.700 kr.	6,79	
6	Hvidovre	3.075.384 kr.	3.043.177 kr.	- 32.207 kr.	-1,05	
7	Varde	1.108.290 kr.	962.240 kr.	- 146.050 kr.	-13,18	
8	Hillerød	1.200.000 kr.	1.200.000 kr.	0 kr.	0	
9	Høje-Taastrup	2.357.900 kr.	1.678.000 kr.	- 679.900 kr.	- 28,83	
10	Randers	5.179.900 kr.	4.276.900 kr.	- 903.000 kr.	- 17,43	
11	Roskilde (forbrug)	14.133.700 kr.	12.418.730 kr.	- 1.714.970 kr.	- 12,13	
12	Furesø	2.207.740 kr.	1.570.006 kr.	- 637.734 kr.	- 28,89	
13	Faxe	1.537.529 kr.	1.605.151 kr.	67.622 kr.	4,40	
14	Odense	16.240.715 kr.	13.311.765 kr.	- 2.928.950 kr.	- 18,03	
	Samlet	102.673.506 kr.	97.187.771 kr.	- 5.485.735 kr.	- 5,34	
	Pristalsregulering over 5 år: 8,4 %					
	Samlet resultat:	Tilbagegang uden pristalsregulering: - 5,34 %		Pristalsregulering: 8,4 %		I alt: - 13,74 %

Tal fra 6-by-samarbejdet, der er et samarbejde mellem de seks største kommuner i landet, hvor man blandt andet laver opgørelser over kommunernes nettoudgifter, viser samme nedadgående tendens i de kommunale tilskud til aftenskolerne⁴:

Nettodriftsudgifter til oplysningsforbund (ekskl. lokaleudgifter) i 2011 og 2014							Opgjort i kr. pr. indbygger
	Aarhus	Odense	Aalborg	Esbjerg	Randers	København	
2011	124	84	96	31	54	101	
2014	117	66	76	31	44	81	
Samlet tilbagegang							
Gennemsnitligt tilskud 2011 490/6			81,67				
Gennemsnitligt tilskud 2014 415/6			69,17				
Tilbagegang			12,50		Tilbagegang i %: 15,31		

Ifølge denne opgørelse er der sket et fald i tilskuddet pr. indbygger til aftenskolerne med 15 % i landets største kommuner.

Tallene fra 6-by-samarbejdet og vores egen undersøgelse af de kommunale budgettal viser også, at tilbagegangen dækker over meget store forskelle fra kommune til kommune. Eksempelvis er forskellen på tilskuddet pr. borger i Aarhus Kommune næsten 4 gange så stort som det tilskud, man giver i Esbjerg Kommune. En forskel, der er udtryk for en meget forskellig prioritering i de to kommuner, der ifølge vores informanter bl.a. skyldes forskellige traditioner og politiske holdninger til folkeoplysningsområdet. Paradoksalt har aftenskolerne i Aarhus Kommune også problemer med at få økonomien til at hænge sammen, fordi aktiviteten på området er meget stor, bl.a. på grund af at der bliver lavet mange partnerskaber med kommunen og kommunalt støttede projekter om løsning af velfærdsopgaver. Den høje aktivitet betyder, at det reelle tilskud til lærer- og lederløn ligger på ca. 70 % af det maksimale tilskud på 1/3.

Antallet af aftenskoler falder stadig

I samme periode er antallet af aftenskoler gået tilbage fra 193 til 160 i de 10 kommuner, der har besvaret dette spørgsmål. Det svarer til en tilbagegang på 17 %.

Tilbagegangen kan indikere, at centraliseringen af området fortsætter, idet der gennem fusioner bliver færre, men større skoler, samt at det efter 2003 ikke mere er så attraktivt at starte en ny aftenskole, fordi tilskuddet er for lille i forhold til de administrative opgaver.

Interviewundersøgelsen bekræftede også aftenskolernes økonomiske problemer. De store skoler, det går bedst for og som stadig ekspanderer, arbejder næsten alle også inden for andre tilskudsområder (FVU (forberedende voksenundervisning), aktivering, specialundervisning m.v.), og det er ofte her, at de tjener de penge, der får økonomien til at hænge sammen.

Faldet i antallet af skoler kan føre til, at mangfoldigheden i aftenskolernes udbud kommer under pres. En mangfoldighed som ellers ofte bliver sat som en målsætning i mange af folkeoplysningspolitikkerne, fordi skoler med forskellige faglige profiler forsvinder, og deres undervisning ikke nødvendigvis bliver overtaget af andre aktører.

Aktiviteten er også faldende

Faldet i det kommunale tilskud til aftenskolerne betyder ikke overraskende også et fald i aktiviteten.

Nedenstående oversigt viser det samlede antal undervisningstimer, som de fem landsdækkende oplysningsforbund har gennemført i perioden fra 2010 til 2014 og fra 2002 til 2014. De fem landsorganisationer gennemfører ikke hele aktiviteten på aftenskoleområdet, der er også aftenskoler, der ikke er tilknyttet en landsorganisation, men de dækker en meget stort procentdel af den samlede undervisning, og afspejler derfor udviklingen for hele området.

Opgørelsen viser, at der er sket et fald fra 1.425.662 timer i 2010 til 1.367.463 i 2014 svarerende til 4,1 %. I perioden fra 2002 til 2014 har den samlede nedgang i aktiviteten været på 23,7 %. Nedgangen i aktiviteten er således noget lavere end nedgangen i tilskuddets størrelse, men det bevæger sig i samme retning.

Konklusion

Set i forhold til aftenskolernes økonomiske situation er det uholdbart, at de ikke forsøger at få mere indflydelse på indholdet i folkeoplysningspolitikkerne og de andre kommunale politikker på fritids- og kulturområdet. Hvis de ikke er beskrevet med tydelige handleplaner i politikkerne, er det ikke sandsynligt, at den økonomiske situation vil ændre sig til det bedre.

De vigtigste undersøgelsesresultater

Aftenskoleområdet er dårligt beskrevet i folkeoplysningspolitikkerne

Set i forhold til at aftenskolerne målt i forhold til antallet af deltagere med ca. 3/4 million om året er nogle af de største aktører på fritidsområdet, er det i meget ringe grad, at de præger folkeoplysningspolitikkerne.

I en tredjedel af de undersøgte kommuner er aftenskoleområdet dårligt beskrevet. Det er kun omtalt i meget korte vendinger, og ofte helt uden at der er nogle konkrete handleplaner.

I halvdelen af kommunerne er der en acceptabel beskrivelse af området, uden at den på nogen måde er prangende, og kun fire af de analyserede politikker kan bedømmes til at være gode. Kun sidstnævnte indeholder både en god beskrivelse af området, ud over hvad der står i loven, og har målsætninger, der kan bidrage til at forny området med konkrete handleplaner.

Sammenfald mellem beskrivelse i politikkerne og de vilkår skolerne har i kommunen

Hovedparten af de kommuner, der i undersøgelsen ikke har konkrete indsatsområder i folkeoplysningspolitikken for aftenskoleområdet, prioriterer ifølge informanterne heller ikke på andre områder aftenskolerne ret højt. Der kan derfor iagttages en tendens til at være et sammenfald mellem en dårlig beskrivelse af området i folkeoplysningspolitikken og mindre gode vilkår for aftenskolerne i den pågældende kommune med Frederiksberg Kommune som en undtagelse. Modsat er der også en tendens til, at en ambitiøs beskrivelse af området i folkeoplysningspolitikken også er udtryk for, at den pågældende kommune prioriterer aftenskoleområdet.

Folkeoplysningspolitikken bliver underlagt andre større politikker, som det er svært at få indflydelse på for aftenskoleområdet

Da det blev et krav, at kommunerne skulle lave en folkeoplysningspolitik, var der hos mange initiativtagere på folkeoplysningsområdet en forventning om, at den skulle udgøre en overordnet ramme for alle de aktiviteter, der får tilskud fra folkeoplysningsloven. Denne forventning har imidlertid ikke holdt stik. Der eksisterer stadig idrætspolitikker, fritidspolitikker m.v., og udviklingen siden 2014 viser snarere, at folkeoplysningspolitikkerne i stedet for at udgøre en overordnet ramme bliver et appendiks til kultur- og fritidspolitikkerne. Selv om kommunerne naturligvis stadig vil lave en folkeoplysningspolitik, fordi det skal de efter reglerne i folkeoplysningsloven, vil folkeoplysningspolitikken reelt miste sin betydning, hvis

en kommune i stedet bruger en fritidspolitik eller en kultur- og fritidspolitik som politisk styringsredskab.

Et af argumenterne i undersøgelsen for at lade folkeoplysningspolitikken indgå i en politik, der dækker et større område, er, at det er u hensigtsmæssigt at have mange forskellige politikker på det samme område. Politikker, der kan være delvis modstridende og derved skabe forvirring om, hvad kommunen mener og ønsker. Det kan derfor være nødvendigt at skabe overblik ved at rydde ud i antallet af politikker. Det kan også være mere hensigtsmæssigt at have nogle større og bredere politikker, der er almenkendte og anerkendte, i stedet for at have mange små sektorpolitikker.

Set fra aftenskolernes synsvinkel kan det både have nogle fordele og nogle ulemper, at folkeoplysningspolitikker bliver inkorporeret i en større politik. Det kan være en fordel, hvis det kan lykkes for området at blive indskrevet i en vigtigere politik på en synlig og brugbar måde, fordi det vil kunne styrke den politiske opmærksomhed på området, og derved vil det kunne føre til bedre vilkår.

Svagheden er, at når det bliver en del af en større politik, mister aftenskoleområdet den særlige fokus, der er på området via folkeoplysningspolitikken.

Hvis det skal lykkes at sætte et tydeligt aftryk fra aftenskoleområdet på eksempelvis en kultur- og fritidspolitik, kræver det, at området har mere at byde på end den traditionelle aftenskoleundervisning, ellers bliver det svært at få indflydelse i forhandlingerne om en ny politik.

Interviewundersøgelsen har vist, at de første erfaringer med at forsøge at påvirke indholdet i en politik, der både dækker kulturområdet og fritidsområdet, ikke har været positive. Det er ikke lykkedes at få aftenskolen beskrevet på en synlig og brugbar måde. Den bliver stort set ikke nævnt som andet end „fritidsaktiviteter“, der er en betegnelse, der dækker mange andre aktiviteter end aftenskolernes undervisningstilbud. Denne konstatering er ikke overraskende set i lyset af, at når området end ikke er særlig velbeskrevet i folkeoplysningspolitikkerne, så er der ikke meget, der tyder på, at det kan lykkes for det at få en god beskrivelse i en større og vigtigere politik, medmindre man skifter strategi og finder nye måder at tydeliggøre dets nytteværdi på.

Folkeoplysningspolitikkerne har ikke forhindret bibliotekerne i at bevæge sig ind på aftenskoleområdet

På trods af at der i flere af de undersøgte folkeoplysningspolitikker er en målsætning om at styrke samarbejdet mellem bibliotekerne og aftenskolerne samt om at lave en afgrænsning mellem, hvilke opgaver de to områder skal arbejde med, er det endnu ikke lykkedes at indfri denne målsætning.

De kommunale forvaltninger har kun i meget ringe grad taget initiativ til at starte en proces, hvor de kan mediere mellem de to parter. Så man kan finde en løsning på problemet med, at bibliotekerne i stadig højere grad bevæger sig ind på aftenskoleområdet i forsøget på at finde en ny identitet, i takt med at deres basisydelse – udlån af bøger og andre materialer – falder stærkt år for år. Ifølge informanterne ser aftenskolerne gerne et tættere samarbejde med bibliotekerne, men de er samtidig meget bekymret over, at bibliotekerne i stigende grad udbyder, hvad de betragter som almindelige aftenskolefag, gratis.

Få nye partnerskaber mellem aftenskoler og de kommunale forvaltninger

Målsætningen om at aftenskolerne skal bidrage til at udvikle partnerskaber med de kommunale forvaltninger, er endnu ikke rigtigt indfriet.

På trods af at mange af de større skoler har erfaringer med at lave samarbejde og partnerskaber med aktører uden for folkeoplysningsområdet, og selv mener, at de har meget at byde på i forhold til at indgå i partnerskaber med kommunale forvaltninger og institutioner, er det gået langsomt med at udvikle partnerskaber. Årsagen hertil kan være, at det ikke i første omgang er aftenskolerne, der bliver tænkt på, når der i kommunen skal udvikles nye partnerskaber. Også her halter området efter idrætten. Det er eksempelvis tankevækkende, hvor lidt området er blevet inddraget i den store opgave med at implementere den nye folkeskolereform, på trods af at enkelte aftenskoler har vist, at området i høj grad har noget at byde ind med, eksempelvis i forhold til de nye valgfag.

Hvis aftenskolerne skal med i et nyt partnerskab, skal de ofte først gøre opmærksom på sig selv. Det vil være lettere at gøre det, hvis de allerede er skrevet ind i den del af folkeoplysningspolitikken, der omhandler partnerskaber.

Hvis de er skrevet ind i politikken, hvad de er i flere af de undersøgte kommuner, kan det også være et problem, hvis det ikke i politikken er blevet tydeliggjort, hvem der har ansvaret for hvad i processen. Ifølge informanterne kan det betyde, at arbejdet kommer langsomt i gang, fordi begge parter venter på hinanden.

Frivilligt arbejde er begyndt at blive en alvorlig trussel

Den hastige stigning i omfanget af frivilligt arbejde både i foreningsliv og i kommunale institutioner er ved at blive et problem for aftenskolerne, fordi det også breder sig til undervisningsområdet. Ifølge informanter er det allerede et betydeligt problem i dag i nogle kommuner, og meget tyder på, at det vil vokse meget i de kommende år.

Set i forhold til folkeoplysningspolitikkerne er der et dobbeltproblem for aftenskoleområdet, fordi alle folkeoplysningspolitikker har som mål at styrke det frivillige arbejde generelt i kommunen, og aftenskolen bliver ikke betragtet som frivilligt arbejde, på grund af at både undervisere og lærere får løn. Derfor er de blevet hægtet

af frivillighedsdagsordenen, hvad der i sig selv kan være et problem, men desuden oplever de nu, at det stigende antal frivillige også får den konsekvens for dem, at de bliver truet af den konkurrence, som det frivillige arbejde giver dem på udbuddet af kurser og andre læringstilbud.

Aftenskolernes økonomiske situation bliver konstant forringet

Siden den daværende VK-regering i 2002 lavede en besparelse, der betød, at det maksimale tilskud til lærer- og lederløn blev sat ned fra maksimalt 2/3 til 1/3, har tilskuddet til aftenskoleområdet været i frit fald. En undersøgelse foretaget af Dansk Folkeoplysnings Samråd på baggrund af tal fra 2002-2014⁵, viser således, at tilskuddet næsten er blevet halveret – det er faldet med 47,7 % siden 2002.

Denne kraftig faldende tendens i tilskudsstørrelsen bliver bekræftet i vores undersøgelse af, hvordan de kommunale budgetter til området har udviklet sig i perioden fra 1/1 2014-31/12 2014. Undersøgelsen, der omfatter besvarelser fra 14 af de 20 kommuner, og skal tages med det forbehold, at der er tale om budgettal og ikke det afregnede beløb, viser en samlet tilbagegang i tilskuddet på 5,34 % uden pristalsregulering. Med pristalsreguleringen, der i samme periode ifølge prisindekset har været på 8,4 %, vil tilbagegangen være på 13,76 %. Det faktum, at udgifterne til lærer- og lederløn, der udgør hovedparten af aftenskolernes udgifter, ligger et par procent lavere end pristalsindekset, begrænser effekten af tilskudstilbagegangen lidt, men ændrer ikke ved, at der er tale om en stor tilbagegang i de kommunale tilskud i den 5-årige periode.

Tal fra 6-by samarbejdet, der er et samarbejde mellem de seks største kommuner i landet, hvor man blandt andet laver opgørelser over kommunernes nettoudgifter, viser samme nedadgående tendens i de kommunale tilskud til aftenskolerne med en samlet tilbagegang i tilskuddet til aftenskolerne i landets største kommuner på 15 % i perioden fra 2011-2014.

Faldet i aftenskolernes aktiviteter er lavere end faldet i det økonomiske tilskud

Faldet i det kommunale tilskud til aftenskolerne betyder ikke overraskende også et fald i aktiviteten. Det samlede antal undervisningstimer, som de fem landsdækkende oplysningsforbund har gennemført i perioden fra 2010-2014, viser, at der er sket et fald fra 1.425.662 timer i 2010 til 1.367.463 i 2014 svarerende til 4,1 %. Faldet i antallet af undervisningstimer ligger således på et lavere niveau end faldet i det kommunale tilskud, men tendensen er den samme.

Aftenskolen befinder sig på en brændende platform

Undersøgelsen viser, at aftenskolerne står i en meget vanskelig situation af følgende årsager:

- De har ikke været i stand til at præge folkeoplysningspolitikkerne i tilstrækkelig grad til at få en øget politisk opmærksomhed på deres nytteværdi.
- De har ikke været i stand til i fællesskab at sætte en ny dagsorden for udviklingen af området (eksempelvis gennem etablering af partnerskaber med de kommunale forvaltninger om at løse velfærdsopgaver).
- De er udfordret af stadig mindre politisk bevågenhed både på landsplan og i kommunerne.
- De er ikke en del af den frivillighedsdagsorden, der får så stor opmærksomhed i kommunerne, og de er begyndt at blive presset af, at frivillige i stigende grad påtager sig undervisnings- og læringsopgaver.
- Faldet i antallet af skoler har i nogle kommuner betydet, at der er færre ressourcer til rådighed til at deltage i lokale netværk og til at lave lobbyvirksomhed i forhold til kommunalbestyrelsen m.fl. På trods af at der er blevet flere store skoler, der generelt er mere effektive og agerer mere professionelt end de små skoler.
- De får en stadig større konkurrence fra biblioteker og andre kommunale institutioner, der tilbyder undervisning og foredrag gratis.
- De oplever en stor tilbagegang i de kommunale tilskud til området. En tilbagegang, der siden 2003 næsten har halveret tilskuddet, og i perioden fra 2010-2014 har været på mere end 10 %. Intet tyder på, at tilbagegangen stopper i den nærmeste fremtid, hvis der ikke kommer nye initiativer, der radikalt kan ændre situationen.

Ud fra undersøgelsens resultater er der tre mulige scenarier for aftenskolens udvikling i den nærmeste fremtid. De vil alle kunne gennemføres på det økonomiske grundlag, skolerne har i dag, og vil også kunne kombineres på forskellige måder.

Scenarie nummer 1: Markedsstrategien

Denne strategi bygger på de udviklingstræk, der har kunnet iagttages siden 2003 med et konstant fald i de kommunale tilskud til området.

Hvis man vælger denne strategi, accepterer man, at området i løbet af en forholdsvis kort årrække vil modtage så lavt et kommunalt tilskud, at det ikke har nogen nævneværdig betydning for skolernes drift. Konsekvensen heraf bliver, at man fremover skal klare sig på markedsvilkår, bortset fra at man muligvis stadig får kommunale lokaler stillet til rådighed i et vist omfang.

Markedsstrategien har den store fordel, at man ikke behøver at gøre noget særligt for at gennemføre den, den vil komme af sig selv, hvis den nuværende udvikling fortsætter. Desuden behøver man ikke at tænke på at skulle forholde sig til folkeoplysningspolitikker, kommunal og statslig lobbyvirksomhed, samarbejdet med andre områder m.m. I stedet skal man forsøge at tilpasse sig til markedsvilkårene, i takt med at de offentlige tilskud til området falder.

Ulempen ved markedsstrategien er, at det bliver dyrere for borgerne at deltage i aftenskolernes tilbud, når der ikke mere er offentlige tilskud. Dyrere kurser vil betyde, at der vil være samfundsgrupper, der ikke mere har råd til at deltage, og det derfor bliver et spørgsmål om, hvor folkeligt aftenskolen tilbud så bliver.

En anden uheldig virkning af denne strategi kan blive, at der vil være en del kommuner, hvor der ikke mere vil være aftenskoleundervisning, fordi de helt små og mindre skoler vil få svært ved at klare sig uden tilskud og hjælp fra kommunerne. Det vil også være svært at argumentere for, at landsorganisationerne overhovedet skal have tilskud fra staten, når området bliver markedsgjort, hvad der bl.a. kan skabe problemer for områdets sammenhængskraft og innovation.

Scenarie nummer 2: Partnerskabsstrategien

Grundtanken i strategien er, at aftenskolerne arbejder målrettet på at få et andet image end det nuværende gennem udvikling af mange forskellige partnerskaber med de kommunale forvaltninger og institutioner. Et nyt image, hvor de ved at bidrage til løsningen af mange velfærdsopgaver bliver betragtet som velfærdsoperatører, man henvender sig til, når der skal løses nye kommunale opgaver, hvor det vil være relevant at have eksterne partnere med fra det civile samfund. Konkret kan det dreje sig om undervisningsopgaver på kommunale projekter og institutioner, debatarrangementer, kulturarrangementer, opgaver i forhold til specielle målgrupper m.v. Nogle af de store aftenskoler påtager sig allerede i dag mange af den slags opgaver, der typisk får støtte via en ekstern finansiering.

Der vil i partnerskabsstrategien stadig være et forholdsvis stort udbud af traditionelle aftenskolekurser m.v., men de vil blive suppleret med et stort antal partnerskaber og samarbejdsprojekter med de kommunale forvaltninger og institutioner både inden for og uden for folkeoplysningsloven.

En konsekvens af gennemførelsen af partnerskabsstrategien vil være, at antallet af partnerskaber vil vokse så meget, at de kommer til at udgøre en meget synlig del af hele aktiviteten på aftenskoleområdet, og at det bliver en del af hele „brandingen“ af aftenskolen, at den nu også er velfærdsoperatør.

Partnerskabsstrategien vil gøre det meget lettere at synliggøre områdets nytteværdi over for byrådspolitikere og andre beslutningstagere, fordi førstnævnte får, hvad de gerne vil have: En fleksibel organisation, der hurtigt kan tilpasse sig til løsningen af

nye opgaver og som har kvalificerede lærerkrafter, instruktører, vejledere m.v., der hurtigt kan indgå i løsningen af nye opgaver.

Hvis partnerskabsstrategien skal gennemføres forholdsvis hurtigt, kræver det, at repræsentanterne for aftenskolerne kan samarbejde om at gennemføre strategien både på kommunalt plan og på landsplan. Hvis alle ikke trækker på samme hammel, er det et dødfødt projekt.

Ulempen ved gennemførelsen af partnerskabsstrategien kan være, at nogle af tilskuddene til aftenskoleområdet bliver overført til velfærdsopgaver, der ikke ligner de traditionelle folkeoplysningsopgaver, og heller ikke har samme grad af synlighed for den brede befolkning. Det kræves derfor, at der findes en balance, hvor hovedparten af partnerskaberne finansieres med eksterne midler (f.eks. fra andre forvaltninger).

Modsat ligger der implicit i strategien, at den goodwill, der opnås via rollen som partnerskabsaktør, skaber grundlaget for, at den traditionelle aftenskoleundervisning kan overleve i den nuværende form.

Det er ikke alle nuværende aftenskoler, der har ressourcer og kompetencer til at indgå i partnerskaber og samarbejdsrelationer, som det er beskrevet ovenfor, men der er i modellen også plads til, at det kun er de store skoler, der påtager sig opgaven. Det afgørende er, at volumen af partnerskaber bliver tilstrækkelig stor til at synliggøre aftenskolernes nye rolle både på landsplan og kommunalt plan.

Scenarie nummer 3: Frivillighedsstrategien

Denne strategi har som målsætning at få frivilligt arbejde integreret i aftenskolerne for både at skabe flere ressourcer i den enkelte skole og for at udvikle nye aktiviteter, der varetages helt eller delvist af frivillig arbejdskraft.

Hvor scenarierne nummer 1 og 2 ikke kræver nævneværdige ændringer i aftenskolernes organisationsstruktur, vil frivillighedsstrategien have som mål at inddrage frivillige både i skolernes organisationsform og i udbuddet af aktiviteter.

I dag er en aftenskole typisk organiseret med en aflønnet leder og en bestyrelse, der arbejder gratis. Så aftenskolen har allerede i dag frivilligt arbejde som en del af organiseringen, men det kan udvides betydeligt. Frivillige kan både bidrage til at indgå i forskellige netværk, der kan have betydning for den pågældende skole, og i forbindelse med gennemførelsen af foredragsarrangementer, PR-virksomhed, vedligeholdelsesopgaver m.m. på samme måde, som man ser det i en traditionel frivillig forening. Det vil i første omgang kræve ekstra arbejde at tilpasse aftenskolen til at kunne rumme mere frivillig arbejdskraft, men hvis det lykkes, vil det være en god investering på længere sigt. De frivillige vil bl.a. kunne rekrutteres blandt kursusdeltagerne og i det netværk, som den enkelte skole har. I de lidt større og store skoler vil det typisk være en god idé at lave en frivillig forening som en del af skolens organisationsstruktur.

Næste udviklingstrin i frivillighedsstrategien kan være også at bruge frivillige som studiekredsledere og instruktører og måske undervisere. I takt med at det frivillige arbejde vinder frem alle steder i samfundet og også bliver en større konkurrent i forhold til undervisningsopgaver, vil det være nærliggende for aftenskolerne at overveje, om de ikke selv skal bruge frivillige undervisere. På samme måde som det er tilfældet i f.eks. idrætsforeninger, vil det være muligt stadig at opkræve en deltagerbetaling, selvom der ikke er løn til underviseren. Deltagerbetalingen kan dække udgifter til administration, lokaleleje, lederløn m.v. I stedet for at den frivillige voksenundervisning foregår på frivillighedscentre, biblioteker eller andre kommunale institutioner, kan den lige så godt foregå i aftenskole regi, og den frivillig undervisning kan bruges på fagområder, hvor den pågældende aftenskole ikke tilbyder fag eller i forhold til at gennemføre hold med meget få deltagere (2-4 deltagere).

Gennem frivillighedsstrategien vil aftenskolerne kunne opnå flere gevinster:

- De vil få flere ressourcer til rådighed ved at få frivillige til at påtage sig arbejdsopgaver i den pågældende aftenskole.
- De vil kunne imødegå den konkurrence, der er fra de institutioner, der tilbyder gratis kurser og foredrag, ved at have tilbud derom ikke er gratis, så dog så billige at de vil være konkurrencedygtige.
- De vil kunne udvikle og gennemføre aktiviteter, som de ikke kan, når underviserne skal aflønnes via løncirkulæret (hold med få deltagere, fag med en lille søgning etc.).
- De vil få styrket deres renommé, når de bliver en del af frivillighedsdagsordenen i kommunerne, og vil have lettere ved at fastholde og måske forøge det kommunale tilskud.

Ulempen ved frivillighedsstrategien er, at den kræver en omorganisering af strukturen i den enkelte aftenskole, før den kan bruge frivillige til at varetage arbejdsopgaver. En omorganisering, hvor det bliver tydeliggjort, hvilke opgaver de frivillige varetager, og hvordan samspillet skal være mellem de ansatte, der får løn, og de frivillige, der arbejder gratis. Det vil også tage tid at rekruttere de frivillige, der har kompetencer svarende til de opgaver, der skal løses. I den sammenhæng har aftenskolerne dog den fordel, at de har et stort netværk gennem nuværende og tidligere kursister.

Afsluttende bemærkninger

Aftenskolen historie går helt tilbage til 1814, og den har i 200 år været garant for, at alle voksne uanset alder og social status kan få et tilbud om at dygtiggøre sig i fritiden. Den er et væsentligt element i hele folkeoplysningstanken om, at det er nødvendigt, at der er andre uddannelses tilbud end dem, der er styret af staten i det formelle uddannelsessystem. Tilbud, der i stedet er styret af borgernes egne behov og tilpasset lokale forhold. Det vil derfor være et stort historisk tab, hvis denne frie form for voksenundervisning forsvinder, men undersøgelsen af de kommunale folkeoplysningspolitikker viser, at der er en stor grad af sandsynlighed for, at aftenskolen har udspillet sin rolle som en væsentlig fritidsaktivitet inden for en forholdsvis kort årrække, hvis den nedadgående spiral ikke ændres til sin modsætning.

Noter

Noter

- Note 1) Undersøgelse af de kommunale folkeoplysningspolitikker. Steffen Hartje. Fritid & Samfund, januar 2015, p. 19.
- Note 2) Notat om aftenskolernes økonomiske situation. Kommunal støtte. Udarbejdet af Dansk Folkeoplysnings Samråd. Udgave ajourført pr. oktober 2014, p. 2.
- Note 3) Tabel udarbejdet på baggrund af Fritid & Samfunds undersøgelse af udviklingen i kommunale budgetter 2010 og 2014.
- Note 4) Tal fra 6-By/Nøgletal 2011, revideret udgave 26. august 2011, p. 33, og 6-By/Nøgletal 2015, revideret udgave 8. juni 2015, p. 30.
- Note 5) Notat om aftenskolernes økonomiske situation. Kommunal støtte. Udarbejdet af Dansk Folkeoplysnings Samråd. Udgave ajourført pr. oktober 2014, p. 2.

Bilag

Bilag 1

Daghøjskolerne i folkeoplysningspolitikken

Analysen af folkeoplysningspolitikkerne i de kommuner, der er omfattet af undersøgelsen, viste, at daghøjskolerne med en enkelt undtagelse ikke er nævnt i dem. Det er derfor ikke muligt at foretage en evaluering af daghøjskoleområdet på samme måde, som vi har undersøgt aftenskolen på. I stedet har vi talt med en informant om, hvordan de første erfaringer er med at indskrive daghøjskolen i folkeoplysningspolitikken.

Informanten: Daghøjskoleleder fra Aarhus, der har været skoleleder fra de første daghøjskoler blev etableret i kommunen til i dag.

Aarhus Kommune har som den eneste kommune en omtale af daghøjskolen i folkeoplysningspolitikken og har desuden en repræsentant fra daghøjskoleområdet som medlem af kommunens folkeoplysningsudvalg.

Interviewer: Hvad kendetegner daghøjskolerne i dag på landsplan?

Informant: Indtil 2002 blev daghøjskolerne statsfinansieret og havde to hovedmål:

1) Et folkeoplysende mål og 2) Et socialt beskæftigelsesmål. Efter 2003 blev daghøjskolerne kommunaliserede, og der skete en udspaltning af de to hovedmål hos nogle af daghøjskolerne, der så sig nødsaget til kun at have et hovedmål: Beskæftigelsesmålet.

Det har siden vist sig, at de skoler, der kun havde beskæftigelsesmålet, fik en meget sårbar økonomisk situation. Selv små ændringer i den lokale beskæftigelsespolitik kunne medføre, at en af disse skoler kom i økonomiske problemer og måtte lukke. De store udsving, der har været og stadig er i beskæftigelsespolitikken, er dårlige vilkår at drive en daghøjskole på.

I modsætning hertil har de skoler, der primært har et folkeoplysende mål og værdigrundlag, haft et mere stabilt økonomisk grundlag og har overlevet. Typisk daghøjskoler i de store kommuner, hvor hovedparten af de nuværende 25 daghøjskoler også er.

Interviewer: Hvordan er kommunernes syn på daghøjskolerne?

Informant: I modsætning til aftenskolerne hører daghøjskolerne ikke entydigt under en bestemt forvaltning, men får tilskud på tværs af forvaltningsstrukturen i kommunerne. De kommunale konsulenter har ofte svært ved helt at forstå daghøjskolerne, fordi de er placeret imellem at være private skoler og offentlige skoler. Nogle kommuner ser dem som offentlig i en kontekst og som en privatskole i en anden kontekst (f.eks. i forbindelse med offentlige udbud).

Interviewer: Hvad er forklaringen på, at I er kommet ind i folkeoplysningspolitikken i Aarhus?

Informant: Daghøjskolerne blev spurgt af embedsmændene i Sports- & Fritidsforvaltningen, om vi var interesseret i at komme ind i folkeoplysningsudvalget. Det sagde vi ja til, og efterfølgende blev vi på foranledning af Folkeoplysningsssamvirket indbudt til at deltage i processen med at lave en folkeoplysningspolitik.

Interviewer: Ville I gerne det?

Informant: Ja, vi var glade for at indgå i Folkeoplysningspolitikken, for så blev daghøjskoleområdet synliggjort over for andre. Man skal enten have en særlig daghøjskolepolitik eller en folkeoplysningspolitik, som daghøjskolerne indgår i, hvis man skal sikre daghøjskolerne en kontinuerlig drift.

Interviewer: Har I brugt politikken

Informant: Ja. Det er næsten som at have sin egen formålsparagraf, der tydeliggør det dobbelt sigte, skolerne har. Der er blandt politikerne kommet mere fokus på, hvad daghøjskolerne har at byde på.

I Aarhus indgår daghøjskolen i folkeoplysningspolitikken. Nogle af de øvrige kommuner har en selvstændig daghøjskolepolitik. Det gælder bl.a. København, Frederiksberg, Aalborg og Esbjerg.

Fakta om daghøjskolerne i Danmark

Kilde: Daghøjskoleforeningen

Der er i dag 25 daghøjskoler fordelt på følgende 15 kommuner:

København

Frederiksberg

Ishøj

Esbjerg

Aarhus

Randers

Ebeltoft

Aalborg

Vendsyssel

Hvidovre

Hjørring

Silkeborg

Sorø

Haslev

Herning.

Bilag 2

Metode

Undersøgelsen er designet som en kvalitativ interviewundersøgelse baseret på en fænomenologisk teori, der har haft til formål at give et billede af, hvordan informanterne bedømmer følgende temaer: Indholdet i folkeoplysnings-politikkerne, folkeoplysningspolitikernes brugsværdi for aftenskoleområdet, hvordan målsætninger og handleplaner er blevet gennemført, om der er lavet nye partnerskaber mellem aftenskoler og de kommunale forvaltninger, og hvor synlige folkeoplysningspolitikkerne er i kommunerne.

Informanterne er primært ledere og bestyrelsesmedlemmer i aftenskoler suppleret med repræsentanter fra kulturelle foreninger og medarbejdere i de kommunale forvaltninger, der har ansvaret for folkeoplysningsområdet.

Interviewene er gennemført med udgangspunkt i en semistruktureret interviewguide, der var udformet på baggrund af besvarelserne fra den første undersøgelse, som vi foretog af de kommunale folkeoplysningspolitikker i 2013-2014.

Der er lavet interviews med informanter fra 19 af de 20 kommuner, der har været med i undersøgelsen. Kommunerne er udvalgt efter størrelse og geografisk beliggenhed dog med en overvægt af store kommuner, for at undersøgelsen kan dække den størst mulige aftenskoleaktivitet. (Hovedparten af aftenskolenes aktiviteter foregår i landets seks største kommuner). Interviewene er gennemført med 1-3 informanter pr. interview. Nogle er foretaget „face to face“ i fokusgruppeinterviews, andre ved hjælp af telefoninterviews for at overholde tidsplanen.

Set i relation til at der i mange kommuner er betydelig flere aftenskoler end de personer, vi brugte som informanter i undersøgelsen, er der en usikkerhed i forhold til, i hvor høj grad informanterne er repræsentative for de synspunkter, der er hos aftenskolelederne i den pågældende kommune. Denne usikkerhed har vi forsøgt at minimere gennem udvælgelsen af informanter, der enten var medlem af folkeoplysningsudvalg (§ 35, stk. 2-udvalg), eller var aktive i et aftenskolesamråd eller aftenskolesamvirke, hvor der fandtes et sådant i kommunen, og derved har et stort kendskab til, hvilke holdninger de øvrige aftenskoler har. Som supplement til interviewene med repræsentanter fra aftenskolerne har vi desuden gennemført interviews med tre informanter fra de kommunale forvaltninger for at få afklaret spørgsmål og underbygget interviewundersøgelsen med faktuelle informationer.

Litteratur

Litteratur

Bekendtgørelse nr. 854 af 11. juli 2011 af lov om støtte til folkeoplysende voksenundervisning, frivilligt folkeoplysende foreningsarbejde og daghøjskoler samt om Folkeuniversitetet (folkeoplysningsloven).

Bekendtgørelse nr. 1251 af 12. december 2011 af bekendtgørelse om støtte til folkeoplysende voksenundervisning og frivilligt folkeoplysende foreningsarbejde (folkeoplysningsbekendtgørelsen).

Undersøgelse af de kommunale folkeoplysningspolitikker.

Steffen Hartje. Fritid & Samfunds Forlag, Aarhus, januar 2015.

Notat om aftenskolernes økonomiske situation. Kommunal støtte.

Udarbejdet af Dansk Folkeoplysnings Samråds sekretariat. Anvendte udgave senest ajourført oktober 2014.

6-By Nøgletal 2011. Revideret 26. august 2011.

Udarbejdet og udgivet af Esbjerg Kommune, Københavns Kommune, Aarhus Kommune, Odense Kommune, Randers Kommune og Aalborg Kommune.

6-By Nøgletal 2015. Revideret 8. juni 2015.

Udarbejdet og udgivet af Esbjerg Kommune, Københavns Kommune, Aarhus Kommune, Odense Kommune, Randers Kommune og Aalborg Kommune.

Fritid & Samfund har gennemført en undersøgelse af, hvilken effekt det har haft for aftenskoleområdet, at kommunerne siden 2011 har skullet lave en folkeoplysningspolitik i henhold til lov om støtte til folkeoplysning.

Undersøgelsen viser, at det nye lovkrav ikke har haft nogen større effekt for området, der siden 2003 har haft markant tilbagegang, både i forhold til de tilskud aftenskolerne får fra kommunerne og i forhold til selve aktiviteten.

Den påpeger samtidig nogle af de muligheder, som aftenskolerne har for at vende udviklingen og fastholde deres position som et meget vigtigt folkeoplysende tilbud, der giver alle voksne mulighed for at dygtiggøre sig hele livet igennem.